

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก
ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

โดย นายมงคล ธิเปียง และคณะ

(มิถุนายน 2546)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก หมู่ 4 ตำบลนาพูน อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดแพร่ เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือด้านงบประมาณ ด้านวิชาการจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยสำนักงานภาค ประกอบด้วย ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวัติ บุญหลง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารมณ์ โอภาสพัฒนกิจ ดร. สันธุ์ สโรบล และเจ้าหน้าที่ทุกคนในสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดอุดรดิตถ์ - แพร่ - น่าน ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นัฏฐา พรหมมา และเจ้าหน้าที่ทุกคนในศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดอุดรดิตถ์ - แพร่ - น่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาอย่างเป็นกันเอง กราบนมัสการพระอาจารย์เกียรติศักดิ์ กิตติภทโท และขอขอบคุณ คุณอดุลย์ศักดิ์ พรหมเสน อาจารย์อำนวยการ พลหล้า คุณสมโรจน์ สำราญชลาลักษณ์ ที่ช่วยพัฒนาโครงการและให้คำปรึกษามาโดยตลอด และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยบ้านวังลึก โรงเรียนบ้านวังลึก กลุ่มสืมเขียวหวานบ้านวังลึก กลุ่มแม่บ้านบ้านวังลึก กลุ่มเหล่าพื้นบ้านบ้านวังลึก กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านบ้านวังลึก คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ชาวบ้านวังลึกและกลุ่มเยาวชนทุกคนที่ให้คำปรึกษา ร่วมมือในการทำกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของเยาวชนมาโดยตลอด คณะวิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาของท่านที่กล่าวมาที่ทำให้งานวิจัยเรื่องนี้บรรลุตามความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

มงคล ธิเปียงและคณะ

20 มิถุนายน 2546

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อ 1.) ศึกษาศักยภาพที่นำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก 2.) ศึกษาทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม/วัฒนธรรม ทุนความรู้/ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ คน และกลุ่มคนในชุมชนบ้านวังลึก 3.) เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชนสามารถวิเคราะห์ศักยภาพตนเองและทุนของชุมชนที่จะนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกให้พึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนในการค้นหาอาชีพเสริมแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มเยาวชนมีการพัฒนากระบวนการ เก็บข้อมูล ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดอยากมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาชุมชน โดยการวิจัยได้เริ่มจากการที่กลุ่มเยาวชนลงไปศึกษาชุมชนในด้านภูมิปัญญา และสิ่งดีๆ ในชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้านแล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน แนวทางการพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาให้กับชุมชน ซึ่งกลุ่มเยาวชนสามารถพัฒนาอาหารหมักสุตรผสมสำเล้าที่เหมาะสมกับชุมชนที่มีอาชีพทำเล้าพื้นบ้านและเลี้ยงหมูโดยใช้สำเล้า โดยกลุ่มเยาวชนได้มีการทดลองเลี้ยงเพื่อเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบแล้วนำเสนอผลการวิจัยให้กับชุมชนได้รับรู้ ให้ชุมชนได้ทดลองนำไปใช้เพื่อลดต้นทุนในการเลี้ยงหมูและกลุ่มเยาวชนมีแนวทางในการผสมอาหารหมักสุตรผสมสำเล้าจำหน่ายให้กับชุมชนเป็นอาชีพเสริมเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	3
วัตถุประสงค์	3
ขอบเขตการศึกษา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิด	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
ขอบเขตการศึกษา	15
วิธีการดำเนินการ	16
เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	16
ขั้นตอนการดำเนินการ	17
การวิเคราะห์ข้อมูล	19
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
ตอนที่ 1 สภาพและศักยภาพของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก	22
วัตถุประสงค์และขั้นตอนการศึกษา	22
ประวัติชุมชนและวิถีการดำรงชีวิต	24
สภาพที่ตั้งและอาณาเขต	36
แผนที่รอบใน - รอบนอก	37
ทรัพยากรธรรมชาติลำห้วย	40
ภูมิปัญญาและการผลิตชุมชน	43
สรุปเวทีแปรรูปส้มเขียวหวาน	49
สรุปวิเคราะห์การทำไวน์ส้มเขียวหวาน	59
ตอนที่ 2 วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพต่างๆในชุมชน	
ศึกษาดูงาน วิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเสริมของเยาวชน	63
วัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินงาน	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สรุปเวทีวิเคราะห์กลุ่มต่างๆในชุมชน	64
วิเคราะห์กลุ่มเยาวชน	64
วิเคราะห์กลุ่มอาสาสมัครสาธารณะสุข (อสม.)	75
วิเคราะห์กลุ่มเหล่าพื้นบ้าน	76
วิเคราะห์กลุ่มส้มเขียวหวาน	78
วิเคราะห์กลุ่มแม่บ้าน	80
เวทีค้นหาอาชีพเสริมเยาวชนบ้านวังลึก	82
สรุปการศึกษาดูงาน	83
สรุปการศึกษาดูงานการทำงานนมจีน	83
สรุปการศึกษาดูงานการทำน้ำยาล้างจานและแชมพูสมุนไพร	85
สรุปการศึกษาดูงานเพาะพันธุ์ลูกหมู	87
สรุปการศึกษาดูงานการทำอาหารหมู	92
แนวทางการประกอบอาชีพเสริมของเยาวชน	98
สรุปแนวทางการประกอบอาชีพเสริมของเยาวชน	100
ตอนที่ 3 ทดลองปฏิบัติจริงทางเลือกอาชีพเสริมของเยาวชน	104
วัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินงาน	104
ผลของกิจกรรม	105
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
ขอบเขตการวิจัย	115
สรุปผลการวิจัย	116
ข้อค้นพบจากการทำวิจัย	118
อภิปรายผล	120
ปัญหาอุปสรรคต่องานวิจัย	121
ข้อเสนอแนะ	121
บรรณานุกรม	123
ภาคผนวก	124

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

“เด็กและเยาวชน คือ อนาคตของชาติ” คำพูดเหล่านี้ ได้มีการพูดสืบทอดกันมาอย่างช้านาน ทั้งในระดับผู้นำประเทศ และในสังคมทั่วไป ซึ่งจากคำพูดในประโยคขั้นต้นนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเด็กและเยาวชนมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาประเทศไทย แต่หากมองย้อนหลังไป 10 ปี ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535 – 2539) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 – 2544) จนถึงปัจจุบันเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9 จะเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีวิวัฒนาการมาตลอดระยะเวลาดังกล่าวแต่สถานะของเด็กและเยาวชนโดยยังห่างไกลยุทธศาสตร์ การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ค่อนข้างมากดังสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา

สถานการณ์เด็กและเยาวชนในระหว่างปี 2535 – 2539

วิวัฒนาการของเด็กและเยาวชนโดยในช่วงนี้ ซึ่งตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ได้มีการพัฒนาเยาวชนขึ้นหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ การขยายการศึกษาพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี การฝึกอาชีพแก่เยาวชน การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เจตคติค่านิยม และวิถีชีวิตประชาธิปไตย และนอกจากนี้ในปี 2535 เพียงปีเดียวได้มีการปรับปรุงกฎหมายและ กฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน เช่นพระราชบัญญัติสัญชาติ กฎหมายด้านการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับทะเบียนราษฎร พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งเสพติดและระเบียบเกี่ยวกับเด็กในกระบวนการยุติธรรม และในปี 2539 มีการออกพระราชบัญญัติที่สำคัญซึ่งมีผลต่อการคุ้มครองช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อการค้าประเวณีด้วยอย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าถึงแม้จะมีความก้าวหน้าอย่างมากมาในต่างกลไกต่าง ๆ ของการพัฒนาเด็กและเยาวชนแต่ปัญหาของเด็กและเยาวชนในด้านต่าง ๆ ก็ยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมาก จากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจโดยปราศจากฐานที่มั่นคง และขยายการขยายตัวของอุตสาหกรรมและเมืองใหญ่ทำให้ปัญหาของเด็กและเยาวชนมีความซับซ้อน รุนแรงในด้านการอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองใหญ่การถูกเอารัดเอาเปรียบและการถูกละเมิดสิทธิ โรคเอดส์ ยาเสพติด อุบัติเหตุ ตลอดจนตั้งครุภัณฑ์นอกสมรส

ในขณะที่เศรษฐกิจของประเทศไทยเฟื่องฟู และปัญหาเด็กและเยาวชนไทยมีความรุนแรง สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ครอบครัวยากจนมีความขัดแย้งอย่างรุนแรงหรือแตกแยกมีจำนวนเพิ่มขึ้น ชุมชนมีแต่ผู้เฒ่าผู้แก่และขาดกำลังในการพัฒนา เนื่องจากคนหนุ่มสาวละทิ้งถิ่นที่อยู่ สังคมไทยมีความเสื่อมโทรมทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการหลั่งไหลของ กระแสโลกาภิวัตน์ โดยที่ไม่มีการเตรียมรับและรู้เท่าทันท่ามกลางสถานการณ์ เช่นนี้ เด็กและเยาวชนซึ่งขาดผู้ดูแลเอาใจใส่ระดับประคองเพื่อให้มีการพัฒนาไปอย่างถูกต้องทิศทาง

สถานการณ์เด็กและเยาวชนในช่วงเวลาแห่งความผันผวนทางเศรษฐกิจ (2540–2543)

สถานการณ์วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี 2540 เป็นต้นมาโดยมีความรุนแรงที่สุดในปี 2541 สถานการณ์ เช่นนี้ส่งผลกระทบต่อชุมชน ครอบครัว เด็ก และเยาวชนเป็นอย่างมาก วิกฤติทางเศรษฐกิจทำให้เยาวชนชนบทที่เคยเป็นแรงงานในเมืองต้องตกงาน และถิ่นสู่บ้านเกิดมากมายโดยไม่สามารถหางานทำและพึ่งตนเองในท้องถิ่นได้ ประกอบกับภาครัฐที่ขาดงบประมาณในการสนับสนุนการสร้างอาชีพของเยาวชนและขาดแผนงานรองรับที่ทันทั่วถึงต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองใหญ่ไปสู่ชุมชนชนบทอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น ปัญหายาเสพติด เอดส์ การว่างงาน สิ่งแวดล้อม ถ้าหากชุมชนใดขาดกระบวนการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายอย่างถูกต้องทิศทางอาจมีผลให้ชุมชนล่มสลายได้อย่างง่ายดาย

บ้านวังลึกหมู่ที่ 4 ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ได้มีการก่อตั้งเป็นชุมชนประมาณ 200 ปี ที่ผ่านมามีชาวบ้านมีอาชีพหลัก คือการทำสวน และทำเหล้าพื้นบ้านส่งออกขายตามจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งจากนโยบายพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้มีการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในหมู่บ้านมากมายทั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสัจชีพหวาน กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน และกลุ่มเยาวชน

กลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกหมู่ที่ 4 ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ได้มีการก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี 2525 โดยได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชน อำเภอวังชิ้น และได้มีการสืบทอดต่อกันมาเป็นรุ่น ๆ โดยกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ส่วนใหญ่จะได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ หลังจากนั้นประมาณปี 2535 ได้เกิดกระแสการอพยพแรงงานเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ประกอบกับเริ่มมีการระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนจึงเป็นผลทำให้ เยาวชนบ้านวังลึก สลายตัวไปในที่สุดจนมาถึงปี พ.ศ.2540 ได้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจขึ้น ในประเทศไทยจึงเป็นผลให้เยาวชนที่ทำงานอยู่ในเมืองใหญ่บางส่วนตกงานกลับคืนสู่บ้านเกิด ซึ่งจุดสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการตั้งกลุ่มของเยาวชนขึ้นอีกครั้งหนึ่งและได้มีการระดมปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขที่เป็นรูปธรรม และยั่งยืน จากการระดมปัญหาของกลุ่มเยาวชนและการเก็บรวบรวมประเด็นปัญหาพบว่า

1. กลุ่มเยาวชนยังขาดอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเยาวชนและครอบครัว
2. เยาวชนยังมีปัญหาการอพยพแรงงานไปทำงานต่างจังหวัดกันมากทำให้ขาดจิตสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง
3. เยาวชนยังขาดการวิเคราะห์ศักยภาพและพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อนำมาพัฒนาท้องถิ่น
4. เยาวชนได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดอย่างรุนแรงในชุมชนทำให้ขาดความสามารถในการพัฒนาตนเอง กลุ่มและชุมชน

หลังจากได้วิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มเยาวชน เพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบร่วมกันว่าจะจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชนสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง และทุนทางสังคมที่นำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกให้พึ่งตนเองอย่างยั่งยืนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพที่จะนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของเยาวชนบ้านวังลึก
2. เพื่อศึกษาทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม/วัฒนธรรม ทุนความรู้/ภูมิปัญญาทรัพยากรธรรมชาติ คนและกลุ่มคนในชุมชนบ้านวังลึก
3. เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชนสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของตนเองและทุนของชุมชนที่จะนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกให้พึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

คำถามหลักของการวิจัย

จะจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชนสามารถวิเคราะห์ศักยภาพตนเองและทุนทางสังคมของชุมชนและท้องถิ่นที่จะนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน บ้านวังลึก ให้พึ่งตนเองอย่างยั่งยืนได้อย่างไร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ความสามารถของกลุ่มเยาวชนในการวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง ทุนทางสังคมภายในชุมชนท้องถิ่น ที่นำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก
2. เยาวชนมีกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง/กลุ่มร่วมกัน
3. เยาวชนมีสำนึกรักท้องถิ่น นำศักยภาพของตนเองมาพัฒนาชุมชน

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2544 - เดือนมิถุนายน พ.ศ.2546

งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

จำนวน 300,000 บาท

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในโครงการ กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน บ้านวังลึก ได้มีการแบ่งขอบเขตของการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ตามรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตการศึกษาด้านทุน

- ศึกษาทางด้านเศรษฐกิจ
- ทุนทางด้านภูมิปัญญา / ความรู้
- ทุนทางด้านสังคม / วัฒนธรรม

2. ขอบเขตการศึกษาด้านกลุ่มคน

ซึ่งกลุ่มคนเป้าหมายได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอสม. กลุ่มสืมเขียวหวาน กลุ่มเหล่าพี่น้องบ้านวังลึก

ขอบเขตในการศึกษากลุ่มคน

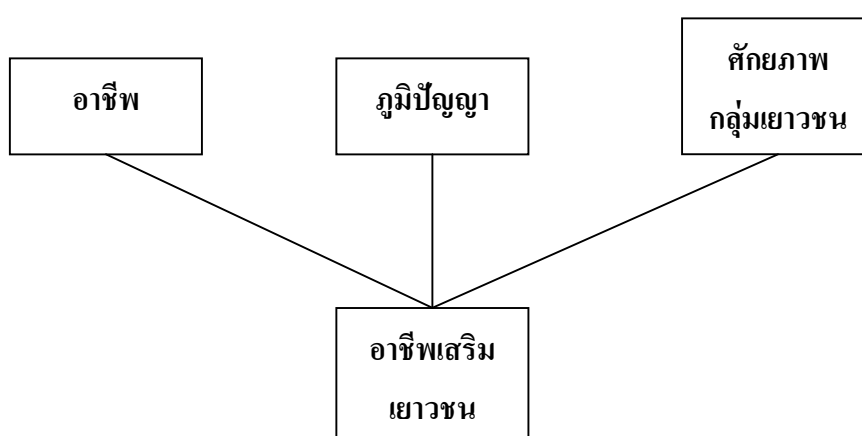
- ประวัติการก่อตั้งกลุ่ม
- กิจกรรมที่กลุ่มทำร่วมกันมา
- การบริหารจัดการกลุ่ม
- จุดแข็ง / จุดอ่อน

3. ขอบเขตการศึกษาด้านอาชีพ

- อาชีพหลักของชุมชน
- อาชีพเสริมของชุมชน
- อาชีพที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพของเยาวชน / ชุมชน

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ทางคณะผู้วิจัยได้อาศัยกรอบแนวคิดในเรื่องของกระบวนการวิเคราะห์เข้ามามีส่วนในการวิจัยครั้งนี้ โดยเริ่มจากศึกษาวิเคราะห์วิธีการประกอบอาชีพของชุมชนศึกษาภูมิปัญญาของชุมชน ศึกษาวิเคราะห์วิธีการบริหารจัดการกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเยาวชน ศึกษาวิเคราะห์อาชีพที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนและสอดคล้องกับสภาพชุมชน เพื่อให้ได้มาสู่การมีอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน ที่สอดคล้องกับศักยภาพของกลุ่มและยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

1. **ภูมิปัญญา** หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเกิดจากการสะสมเรียนรู้สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานทั้งในด้านรูปธรรม เช่น การประดิษฐ์ การประกอบอาชีพ ในด้านนามธรรม เช่น ความเชื่อ จิตวิทยา พิธีกรรม
2. **เยาวชน** หมายถึง บุคคลในบ้านวังลึกที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปี ขึ้นไปจนถึงแต่งงานมีครอบครัว
3. **แหล่งพื้นบ้าน** หมายถึง แหล่งที่บุคคลหรือกลุ่มคนในบ้านวังลึกผลิตขึ้นมาโดยอาศัยภูมิปัญญาในวิธีการผลิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
4. **อาชีพหลัก** หมายถึง อาชีพที่ชาวบ้านปฏิบัติอยู่อย่างต่อเนื่องหรือประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหรือมีรายได้ส่วนใหญ่ของครอบครัวมาจากการประกอบอาชีพนั้น
5. **อาชีพเสริม** หมายถึง อาชีพที่ชาวบ้านปฏิบัติไม่ต่อเนื่องหรือมีรายได้ที่น้อยกว่าอาชีพหลัก

บทที่ 2

แนวความคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกคณะวิจัยได้ แนวคิดและได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดในการวิจัย เป็นลักษณะแนวคิดหลาย ๆ อย่าง มาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดความเหมาะสม หรือสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และศักยภาพของกลุ่มคน โดยมีแนวคิดหลัก ๆ ของงานวิจัยในครั้งนี้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดในด้านการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเยาวชน
2. แนวคิดในด้านการเรียนรู้ พัฒนาภูมิปัญญา ความรู้ท้องถิ่น
3. แนวคิดในด้านการพัฒนาอาชีพเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับกลุ่มเยาวชน

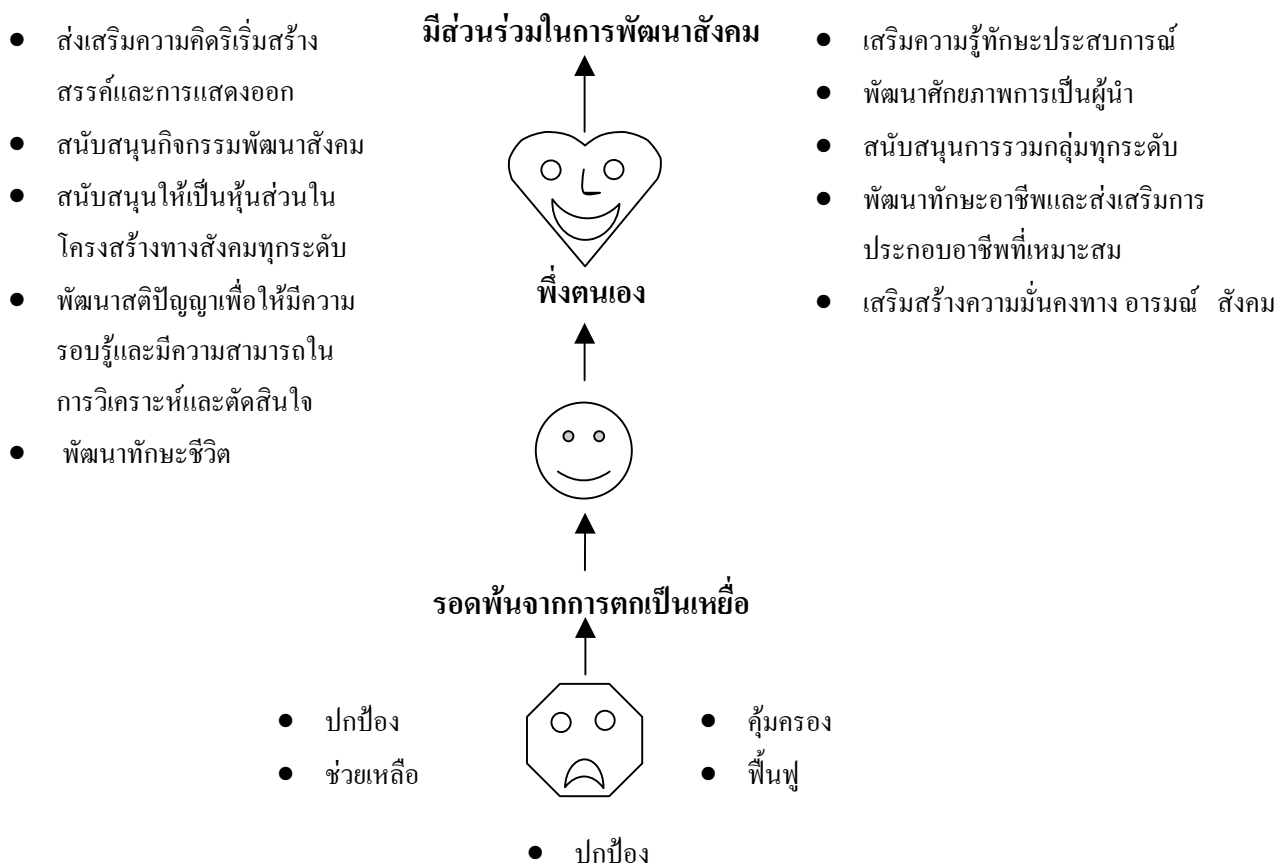
1. แนวคิดด้านการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเยาวชน

แนวคิดในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในปัจจุบันควรคำนึงว่าเด็กและเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและเป็นพลังสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศ ไม่ได้เป็นแค่เพียงผู้ได้รับผลกระทบจากความเลวร้าย หรือกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่านั้น และถ้าได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนจะสามารถแยกแยะวิเคราะห์ข้อมูลคิดค้น ตัดสินใจริเริ่ม และสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองตลอดจนเข้ามามีส่วนในฐานะหุ้นส่วนในกระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ซึ่งการพัฒนาเด็กและเยาวชนในปัจจุบันต้องมีการพัฒนาไปหลาย ๆ ด้าน พร้อม ๆ กัน มิใช่พัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง และการพัฒนาต้องมีระบบแบบแผนเป้าหมายที่ชัดเจน

สภาองค์การพัฒนาเด็กและเยาวชน (อ่างใน “ ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง 2543 หน้า 15 – 20) กล่าวว่า ศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาที่จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างรวดเร็ว รุนแรงทั่วโลก ซึ่งมีผลกระทบต่อโครงสร้างต่าง ๆ ของประเทศไทยอย่างมาก ชุมชน ครอบครัว เด็กและเยาวชนก็จะได้รับผลกระทบดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมเด็กและเยาวชนให้พร้อม เพื่อให้เข้มแข็งพอที่จะไม่ตกเป็นเหยื่อของการเปลี่ยนแปลงนี้ แต่สามารถรู้เท่าทันสถานการณ์และปรับเปลี่ยนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมยุคใหม่ด้วย

เป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในศตวรรษที่ 21

การพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการในแผนภูมิ “เป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21” จะทำให้เกิดคุณลักษณะที่สำคัญของเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านการมีร่างกายที่สมบูรณ์ จิตใจที่มั่นคง เข้มแข็ง มีสติปัญญาความรู้ มีรากฐานทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างวัย มีอาชีพที่เหมาะสมพึ่งตนเองได้และมีศีลธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในสังคม คุณสมบัตินี้จะช่วยทำให้เด็กและเยาวชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง เติบโตฉลาด รู้เท่าทันสถานการณ์ สามารถพลิกผันกระแสการเปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์และมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมยุคใหม่

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ 2541 หน้า 2 จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าครอบครัวส่วนใหญ่แม้จะมีความพร้อมในด้านจิตใจที่ต้องการมีบุตรหากแต่ยังขาดความพร้อม ในด้านความรู้ทัศนคติ และทักษะในการดูแลบุตรนอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากชนบทเพื่อหางานทำในต่างจังหวัดเป็นเหตุให้ครอบครัวจำนวนหนึ่ง อยู่ในภาวะพรากจากกัน การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตต่าง ๆ ทำให้ครอบครัวมีบทบาทลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การถ่ายทอดอาชีพภายในครัวเรือน เช่น การทอผ้า หรือ จักรสาน ให้แก่ลูกหลานลดลงไปมากความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวแบบช่วยเหลือเกื้อกูลค่อย ๆ เลือนหายไปกลับกลายเป็นสังคมที่ถือเงินตราเป็นใหญ่ มีระบบนายจ้างลูกจ้าง ซึ่งมักจะเอารัดเอาเปรียบกัน เข้ามาแทนที่

วิทยากร เชียงกุล (2543 หน้า 55) ให้ทัศนคติเกี่ยวกับหนุ่มสาวกับปัญหาสังคมว่า คำว่าคนหนุ่มสาว เป็นคำที่มีความหมายกว้าง อาจจะนับตั้งแต่วัยรุ่นอายุสิบกว่าปีขึ้นไป จนถึงคนวัยทำงานอายุ 20 – 30 ปี ก็ได้

ในแง่สุขภาพร่างกายคนหนุ่มสาว คือคนที่น่าห่วงใย น้อยที่สุดเพราะพวกเขามักแข็งแรง เติบโต และตัวเองได้ดีกว่าคนอื่น ๆ แต่ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ยาเสพติด และสภาพแวดล้อมที่เป็นพิษอื่น ๆ ซึ่งในกรณีของประเทศไทย ปัญหาที่แผ่ขยายรุนแรงมากกว่าในอีกหลาย ๆ ประเทศ ทำให้คนหนุ่มสาวเป็นวัยที่น่าห่วงใยมากที่สุด เราไม่แน่ใจว่าคนหนุ่มสาวปัจจุบันของเราตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ และรู้จักดูแลตัวเองดีแค่ไหน การที่คนหนุ่มสาวของเราถูกเลี้ยงให้เติบโต มาแบบอ่อนแอไม่เป็นตัวของตัวเองขาดวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ และการหลงไหลในเรื่องการเสพยาสูบแบบฉาบฉวย อาจทำให้คนหนุ่มสาวบางคนเชื่อเพื่อน เชื่อคนที่มีอิทธิพลมากกว่า จนถลำลึกลงอยู่กับคักจนแก้ไขได้ยาก หากไม่มีเพื่อนหรือผู้ชี้แนะที่มีวุฒิภาวะมากเพียงพอ

2. พัฒนาความรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น

ชาวบ้านทุกภาคของประเทศไทยที่อาศัยอยู่กันเป็นครอบครัว หรือชุมชนจะมีการสะสมความรู้ ประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งได้เรียนรู้จากการทำงานกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือมีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความค่าเสริมสร้างความสามารถ ทำให้คนมีชีวิตอยู่ร่วมกันแบบสันติสุขได้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนถ้ามีการนำเอาประสบการณ์องค์ความรู้เดิมมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน โดยการเอาองค์ความรู้เข้าไปมีบทบาทในการกำหนดแนวคิด ทิศทางการทำงานในชุมชน อาศัยพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้มีปัญญาเหล่านี้ประสบผลสำเร็จในชีวิตและการดำเนินงาน กลายเป็นแบบให้ชาวบ้านและชุมชนอื่นเอาอย่างในการที่แก้ไขปัญหาและพัฒนาเข้าสู่สังคมใหม่ที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงและมาถึงเร็ววันนี้

ปรีชา อยุตตรกุล (อ้างถึง กุลจิตรา ดังคานนท์ 2531) ภูมิปัญญา หมายถึง เรื่องที่สะสมกันมาตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องที่มีการจัดความสัมพันธ์ระหว่างงานกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิตการทำมาหากิน และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลกัน

ชลธิ์ ลัตยวัฒนา (2534) ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของผลึกองค์ความรู้กระบวนการสั่งสมสืบทอดสืบทอดกันมาอย่างยาวนานมีที่มาที่ที่หลากหลายไร้เอกภาพโดยความรู้จะไม่เป็นเอกภาพแต่รู้ปัญญาก็จะเป็นเอกลักษณ์

ประเวศ วะสี (2530) ภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลานานมีลักษณะเชื่อมโยงกันไปทุกสาขาไม่แยกสาขาวิชา

เอนก นากะบุตร (2531) ภูมิปัญญานี้เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลานานมันเชื่อมโยงกันไปหมดไม่ได้แยกออกจากกันเป็นวิชาที่เรียน ภูมิปัญญาชาวบ้านต่างจากองค์ความรู้ตรงที่มีหนังสือทฤษฎีความรู้มากมายอ้างอิงได้

สามารถ จันทสุรย์ (2533) ภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาในการแก้ไขปัญหา เป็นสติปัญญาเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และวิศนีย์ ศิลาภูด (2533) ความรู้ประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการศึกษาอบรมสั่งสมและมีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหรือเป็นความรู้ประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งได้เรียนรู้จากการทำงานจากธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความค่าเสริมสร้างความสามารถทำให้คนมีชีวิตอยู่ร่วมกันแบบสันติสุขได้

โดยสรุป ภูมิปัญญา เกิดจากปัจจัยตัวที่ 1

1. เกิดจากภูมิปัญญาที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดความรู้เดิมจากบรรพบุรุษหรือที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่น
2. ลักษณะภูมิปัญญาที่มีผลต่อการพัฒนา
 - ความรู้เดิมในเรื่องนั้น ๆ ผสมผสานกับความรู้ใหม่
 - การสั่งสมหรือสืบทอดมาจากเรื่องนั้น ๆ
 - ประสบการณ์เดิมที่สามารถเทียบได้กับประสบการณ์ใหม่ได้
 - สถานการณ์ที่ไม่มั่นคงและหาทางออกไม่ได้
 - รากฐานทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อ

ลักษณะภูมิปัญญา มีดังนี้

1. เป็นเรื่องของการเรียนรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior)
2. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคนที่เหนือธรรมชาติ
3. องค์กรหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. เรื่องการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
5. แก่นหลัก หรือ กระบวนทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
6. มีลักษณะเฉพาะตัว และเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง

มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับความสมดุล ในการพัฒนาสังคมโดยทั่วไปจะมีการกำหนดประเภทของภูมิปัญญาที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และตรงกับสาขาซึ่งมีการแบ่งประเภทภูมิปัญญาไว้ 10 สาขา ดังนี้

1. **เกษตรกรรม :** ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนาพื้นฐานคุณค่าเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรผสมผสาน

2. **อุตสาหกรรมและหัตถกรรม :** การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปผลผลิต และวิธีการแก้ไขปัญหาทางด้านการบริโภคและขบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้

3. **การแพทย์แผนไทย :** ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของตนในชุมชนโดยการเน้นให้ในชุมชนสามารถที่จะพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม :** ความสามารถในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรและการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

5. **กองทุนธุรกิจชุมชน :** ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริหารกองทุนและธุรกิจชุมชน

6. **สวัสดิการ :** ความสามารถในการจัดการสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้มีความมั่นคงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

7. **ศิลปกรรม :** ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม หัตถศิลป์ กวีศิลป์ เป็นต้น

8. **การจัดการ :** ความสามารถในการบริหารจัดการทางด้านต่าง ๆ ของชุมชนตลอดจนทั้งทางด้านสังคม อื่น ๆ ในสังคมไทย

9. **ภาษาและวรรณกรรม :** ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับทางด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษาตลอดจนวรรณกรรมทุกประเภท

10. **ศาสนาประเพณี :** ความสามารถในการประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิม ที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3. แนวคิดในการพัฒนาอาชีพเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชน

กลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญกับชุมชนเป็นอย่างมากและสำหรับชุมชนในชนบทเยาวชนเป็นวัยที่มีความสำคัญอย่างมากกับครอบครัว ซึ่งในสถานการณ์กับสภาวะสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำมีผลกระทบอย่างมากกับเยาวชน ในชนบททำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากชุมชนเข้าสู่เมืองใหญ่ เป็นผลให้ชุมชนในชนบทส่วนใหญ่ของประเทศขาดเยาวชนที่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาชุมชนซึ่งแนวคิดในการสร้างอาชีพเสริมให้กับกลุ่มเยาวชน ต้องอาศัยหลักการในด้านเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาผสมผสานกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ได้อาชีพเสริมที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนในชุมชน

ประเวศ วะสี (หน้า 43 – 45 2541) ได้สรุปว่า ถ้าสังคมไทยให้ความสนใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานกันอย่างทั่วถึงเราสามารถจัดความยากจนของคนทั่วประเทศได้พร้อม ๆ กับสร้างฐานทางสังคมและธรรมชาติ แวดล้อมให้ฟื้นฟูบูรณะเพิ่มพูนขึ้นเต็มประเทศความเข้มแข็งที่พื้นฐาน ทั้งทางเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม จะส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมั่นคงและยั่งยืน

เศรษฐกิจพื้นฐาน หรือเศรษฐกิจชุมชน หรือเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสถึง เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2540 มีความคล้ายคลึงกัน หรือเหมือนกัน

เศรษฐกิจพื้นฐาน หรือเศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือชุมชน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชน คืออย่างเดียวกัน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุลจะเรียกว่า เศรษฐกิจสมดุลก็ได้เมื่อสมดุลก็เป็นปกติก็ได้เมื่อสมดุลก็เป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ ไม่วิฤติ เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจสมดุลทั้งสิ้น จึงเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อสำคัญเมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน แต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคม หรือชุมชนอาศัย การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นบูรณาการ

ดร. สมคิด พรหมจ้อย และคณะ (2541) ให้ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนว่า ควรส่งเสริมให้ชุมชนผลิตเพื่อยังชีพ เพื่อกินคืออยู่ดีก่อน จากนั้นจึงผลิตเพื่อการค้าแต่ละหมู่บ้านควรผลิตสินค้าอย่างหลากหลาย โดยชนิดของสินค้ามีมากกว่า 1 ชนิด ผลิตสินค้า ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนผลิตจากใกล้ตัวไปหาไกลตัว เช่น อาชีพหลักของชาวบ้านทำนาว่างจากการทำนาชาวบ้านจะประกอบอาชีพเสริมอย่างน้อย 1 อาชีพ อาทิ ปลูกผัก ทอผ้า ทำรองเท้า ทำสวนผลไม้ เป็นต้น ซึ่งแล้วแต่ความถนัดและความเชี่ยวชาญของชาวบ้านที่สั่งสมมาแต่ในอดีต รวมทั้งส่งเสริมให้มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น และควร

จะต้องทำให้ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านได้ซึ่งจะต้องเริ่มจากการปลูกจิตสำนึกว่าชุมชนท้องถิ่นมีวิถีชีวิตของตัวเอง และวงจรการผลิตซ้ำของตัวเองที่เป็นอิสระการศึกษาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมชุมชนและการเปลี่ยนแปลง ของชุมชนจะช่วยปลูกจิตสำนึกนี้ ท้องถิ่นจะตื่นตัวขึ้นมีความปรารถนาอย่างมุ่งมั่น ที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตัวเองทางเศรษฐกิจ การปกครองและ วัฒนธรรม ดังนั้น ชุมชนจะต้องจัดการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจของชุมชน ณ ระดับครัวเรือน เพื่อให้รู้จักรูปพรรณ สัตถุฐานของชุมชนเอง สามารถที่จะสร้างแผนเศรษฐกิจของตัวเองขึ้นมา จะทำให้ชุมชนหมู่บ้าน สามารถกำหนดวิถีชีวิตเศรษฐกิจของตัวเองว่า จะผลิตอะไร ปริมาณเท่าใด ด้วยวิธีการทางเทคนิคอย่างไร สามารถจัดการใช้แรงงานได้อย่างเต็มที่ตลอดปี มีความสมดุลระหว่างสาขาการผลิต สนองการบริโภคภายในหมู่บ้าน สามารถผลิตซ้ำและวงจรการผลิตซ้ำ สิ้นสุดได้ภายในชุมชน มีทุนสำรองและทุนหมุนเวียนที่จำเป็น มีการรวมกลุ่มชาวบ้านในรูปแบบและขนาดการผลิตที่เหมาะสมมีการระดมทุนภายในชุมชนเพื่อสร้างอุตสาหกรรมแปรรูปที่จำเป็นตามความสามารถ สร้างกองทุนและเครดิตของชุมชนหมู่บ้านที่เอื้อต่อการผลิตภายในชุมชน สร้างนักจัดการภาคเกษตรท้องถิ่นลดการพึ่งพารัฐและเอกชน กำหนดอัตราการเจริญทางเศรษฐกิจของชุมชนมีแผนการระยะยาวของท้องถิ่นเองกำหนดการแลกเปลี่ยนสินค้าการลงทุนกับท้องถิ่นประสานความสัมพันธ์ระหว่างเขตเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านกับเศรษฐกิจในระดับที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

พิทยา ว่องกุล ได้พูดถึงเศรษฐกิจชุมชนว่า เศรษฐกิจชุมชนนี้มีมานานแล้วตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองที่เป็นการผลิตของปัจเจกชนผสมผสานเข้ากับการเก็บเอาผลผลิตในธรรมชาติ หรือการเอาไม้ผลไปปลูกแทรกอยู่ในป่าที่เรียกว่า “ อาสิน ” แตกต่างกันที่การผลิตแบบพึ่งตนเองเป็นโครงสร้างเศรษฐกิจส่วนที่เล็กที่สุดของชุมชน อาศัยกฎธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษของโลกในบริเวณเส้นศูนย์สูตร ได้แก่ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีจำนวนมากมายสูงกว่าที่อื่นใด กอปรกับฤดูกาลในบริเวณเส้นศูนย์สูตรไม่แบ่งแยกความแยกกีดกันจึงสูงกว่ามนุษย์ในแถบยุโรปหรือทั่วโลก ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในแนวนอน หรือประเพณีวัฒนธรรมแบบเครือญาติและพวกพ้องสูง เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของปัจเจกชนจึงถูกกฎธรรมชาติหลอมเข้า เป็นเศรษฐกิจชุมชนไปโดยปริยาย จากเอกสารงานวิจัยที่รวบรวมเข้ามาเป็นแนวคิดในงานวิจัยในครั้งนี้ได้ แสดงให้เห็นถึงว่าการพัฒนาประเทศถ้าระบบฐานรากซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับการพัฒนาแล้วประเทศชาติก็จะสามารถพัฒนาไปได้ เช่นกัน แต่การพัฒนาระบบฐานรากของประเทศต้องเป็นระบบแบบแผนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ถูกทิศทางไม่หลงไปในทางผิดเหมือน 10 – 20 ปี ที่ผ่านมามีการพัฒนาต้องมีการพัฒนาขึ้นพร้อม ๆ กันทุกระบบไม่ใช่จะพัฒนาระบบใดระบบหนึ่งเท่านั้นเพราะชนบท ระบบทุกระบบความเชื่อมโยงกันมีสายสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อกันทั้งสายสัมพันธ์ส่วนที่มองเห็น และสายสัมพันธ์ส่วนที่มองไม่เห็นจึงจะสามารถพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนได้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัย “ กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ” เป็นกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่าง เยาวชน และชุมชน ซึ่งรูปแบบวิธีการในการวิจัยมีทั้ง การศึกษาวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal - PRA) ซึ่งกระบวนการ PRA จะเป็นกระบวนการที่ใช้มากในการวิจัย ระยะที่ 1 – 2 โดยการประเมินภาวะชนบทมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเยาวชนและกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์จากรูปแบบการจัดการ การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มจากกลุ่มอื่น ๆ แล้วรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ค้นหาทางเลือกอาชีพเสริมของเยาวชน ซึ่งในระยะที่ 3 ได้มีการทดลองปฏิบัติจริง ไปพร้อมกัน (Action Research) เพื่อเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่ได้มาจากการทดลองปฏิบัติจริงของกลุ่มเยาวชนและชุมชน ให้ได้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเยาวชนในด้านอาชีพเสริมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ

1. ขอบเขตการศึกษาด้านทุน

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีเป้าหมายครอบคลุม ทุนทางด้านเศรษฐกิจ ทุนทางด้านภูมิปัญญา และความรู้ที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาและทุนทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ของคนในชุมชนบ้านวังลึกโดยเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เปรียบเทียบทั้งในอดีตและปัจจุบัน

2. ขอบเขตการศึกษาด้านกลุ่มคน

กลุ่มคนเป้าหมายที่มีการศึกษา ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพสัสมเขี้ยวหวาน และกลุ่มเหล่าพี่บ้านบ้านวังลึก ซึ่งกลุ่มที่ศึกษาจะมีการก่อตั้งและทำกิจกรรมร่วมกันมานานและมีรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มที่ชัดเจนโดยแต่ละกลุ่มจะศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ

- ประวัติการก่อตั้งของกลุ่ม
- กิจกรรมที่ทำร่วมกันมา
- การบริหารจัดการกลุ่ม
- วิเคราะห์จุดแข็ง / จุดอ่อนของกลุ่ม

3. ขอบเขตการศึกษาด้านอาชีพ

ขอบเขตการศึกษาด้านอาชีพนั้นเน้นอาชีพที่คนในชุมชนบ้านวังลึกมีการปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยจะศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในด้านอาชีพของชุมชนและผลกระทบต่อเยาวชนประเด็นที่ศึกษา

1. อาชีพหลักของชุมชน

- วิธีการเปลี่ยนแปลงอดีตและปัจจุบัน
- ผลกระทบต่อชุมชนและเยาวชน

2. อาชีพเสริมของชุมชน

- รูปแบบการจัดการและเกี่ยวข้องกับเยาวชนอย่างไร

3. อาชีพเสริมที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่มเยาวชนและชุมชน

- ศักยภาพของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก
- อาชีพเสริมของชุมชน
- อาชีพเสริมของกลุ่มต่าง ๆ นอกชุมชนที่สอดคล้องกับชุมชนบ้านวังลึกและศักยภาพของกลุ่มเยาวชน

วิธีการเก็บข้อมูล

1. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เน้นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ แต่มีหัวข้อหรือประเด็นที่ต้องการอย่างชัดเจน ซึ่งรูปแบบของการสัมภาษณ์จะเป็นรูปแบบของการจัดเวทีแบบชวนคุย แล้วโยนเข้าประเด็นที่ต้องการไม่เฉพาะเจาะจงหรือ จำกัดคำตอบ เพื่อที่จะนำคำตอบที่ได้มาสรุปประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูล

2. การสังเกต

การสังเกตใช้การสังเกตผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนที่คัดเลือกไว้สังเกตทั้งการปฏิบัติและแนวคิดหรือวิสัยทัศน์ที่ได้มาจากการพูดคุยซักถามอย่างไม่เป็นทางการ

3. การออกแบบสอบถาม

การออกแบบสอบถามใช้แบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิดโดยมีการสอบถามจากชาวบ้านและกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมหลาย ๆ ประเด็นและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็น แบบสอบถามมีทั้งหมด 215 ชุด โดยใช้สอบถามชาวบ้านจำนวน 215 ครัวเรือน

4. การจัดเวทีชาวบ้านหรือการสนทนากลุ่ม

การจัดเวทีพูดคุยจะได้ประเด็นที่มีความหลากหลายทางความคิดเนื่องจากมีผู้เข้าร่วม

จำนวนมากและเป็นเครื่องมือสำหรับเปิดโอกาสให้ทุกคนที่เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งแต่ละครั้งต้องมีการกำหนดประเด็นในการพูดคุยและเป้าหมายของการพูดคุยไว้ก่อนอย่างชัดเจน

5. การศึกษาฐานงาน

เป็นกิจกรรมที่กลุ่มเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานของกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายและประสบความสำเร็จในการทำงานมาแล้วเพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และนำมาสู่การพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน

6. ประชุมและสัมมนา

เพื่อพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชนให้เกิดกระบวนการศึกษาเรียนรู้นอกเหนือจากการปฏิบัติงานวิจัยในพื้นที่

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การวิจัยวิจัยในครั้งนี้มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. การศึกษาบริบทชุมชน การศึกษาบริบทชุมชนเพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนทุก ๆ ด้าน และเพื่อเป็นการฝึกกระบวนการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบอดีต และปัจจุบัน ให้ชุมชนได้เห็นถึงความแตกต่างและเกิดจิตสำนึกของการรักและหวงแหน ทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน โดยมีการศึกษาหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- ประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการศึกษา คือ ประมวลเรียงความในประวัติศาสตร์ชุมชนและสัมภาษณ์บุคคลที่มีข้อมูล
- ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้จาก การศึกษาจากข้อมูลมือสองทั่วไปและการออกแบบสำรวจชุมชนรายครัวเรือน

- วงจรวิถีชีวิตชุมชน ได้แยกประเภทของการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. วงจรวิถีชีวิตด้านอาชีพของชุมชน ได้จากการสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการ

2. วงจรวิถีชีวิตด้านประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา ได้จากการสังเกตและสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการ

- แผนที่รอบใน และรอบนอกชุมชน ได้จากการศึกษาข้อมูลมือสองและออกสำรวจ โดยกลุ่มเยาวชน

- ทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาจากการออกสำรวจและสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการ

2. ศึกษาทุนทางด้านเศรษฐกิจ ได้แยกออกเป็นประเด็นดังนี้

- ศึกษาด้านอาชีพ การศึกษาด้านอาชีพมีการศึกษาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมวิธีการศึกษาคือการสนทนากลุ่ม และออกแบบสอบถาม

- ศึกษาด้านรายได้และรายจ่าย ของชุมชน โดยการออกแบบสอบถามเก็บข้อมูลรายรับและรายจ่ายในครัวเรือน

- ศึกษาการผลิตการบริโภคและตลาดในชุมชนได้จากการสนทนากลุ่ม ออกแบบสอบถามและสังเกต

3. ศึกษาด้านกลุ่มคน การศึกษาด้านกลุ่มคน กลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นการค้นหาจุดแข็งจุดอ่อน ประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละกลุ่มเพื่อนำมาปรับใช้กับกลุ่มเยาวชน

4. ศึกษาดูงานนอกพื้นที่ เพื่อค้นหาอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนที่สามารถนำมาปฏิบัติจริงได้ในพื้นที่

โดยได้มีการศึกษาดูงานจากพื้นที่ต่าง ๆ คือ

1. กลุ่มทำอาหารหมู จังหวัดลำปาง
2. กลุ่มทำน้ายาล้างจานและแชมพู จังหวัดแพร่
3. กลุ่มทำขนมจีน จังหวัดแพร่
4. กลุ่มทำไข่เค็ม จังหวัดแพร่

5. การจัดเวทีการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาสู่การค้นพบซึ่งอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนและชุมชน

การจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลทำให้กลุ่มค้นพบคือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านอาชีพเสริมช่วงแรกค้นพบอาชีพเสริมคือ การแปรรูปผลผลิตจากส้ม (ทำไวน์ส้ม) จึงได้ศึกษาข้อมูลพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีประสบการณ์แต่จากการศึกษาศักยภาพของเยาวชนพบว่ากลุ่มเยาวชนไม่สามารถทำได้เนื่องจากช่วงนั้นกฎหมายไวน์ยังไม่ออกและด้านชุมชนมีความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่สรรพสามิตสูงอาจมีผลกระทบกับการวิจัยทำไวน์ได้ จึงได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลใหม่

2. การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งที่สอง ค้นพบการเลี้ยงสุกรโดยใช้อาหารที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของชุมชน โดยได้วิเคราะห์ชุมชนที่มีการทำเหล้าพื้นบ้านมาก และมีการเลี้ยงสุกรกันมากโดยนำเข้าอาหารจากบริษัทต่าง ๆ จึงหาทางออกโดยการวิเคราะห์การเลี้ยงสุกรที่ใช้อาหารที่เหมาะสมกับสุกร

6. จัดการทดลองเลี้ยงและปฏิบัติจริง จากการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วมีการทดลองและปฏิบัติจริงเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในด้านการเลี้ยงสุกรโดยใช้อาหารที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

1. สรุปผลการทำการทดลองเลี้ยง เพื่อสรุปข้อมูลการเลี้ยงสุกรโดยใช้อาหารที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

2. จัดเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชน โดยมีการคืนข้อมูลด้านอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนโดยการทดลองเลี้ยงหมูที่ใช้อาหารที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

3. จัดทำแผนงานการทำอาหารที่เหมาะสมกับการเลี้ยงหมูในชุมชนเพื่อสร้างเป็นอาชีพเสริมให้แก่เยาวชน เพื่อเป็นกรอบให้กับกลุ่มเยาวชนนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมให้กับกลุ่มเยาวชนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการทำวิจัยร่วมกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ซึ่งมีการใช้กระบวนการในการวิจัย หลากหลายซึ่งพอสรุปขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1. จัดแยกประเภทข้อมูลที่ได้ออกเป็นหมวดหมู่
2. การตีความหมายและอธิบายความหมายร่วมกับกลุ่มเยาวชนและชาวบ้านในการจัดเวที การศึกษาดูงาน การสัมมนา และการประชุมเพื่อนำมาซึ่งความเห็นและเป้าหมายเดียวกัน
3. วิเคราะห์ข้อมูลจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนและสื่อต่าง ๆ โดยร่วมกับกลุ่มเยาวชนและชาวบ้าน
4. การพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือแผนงานอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนให้เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเยาวชนและชุมชน
5. วิเคราะห์และสรุปบทเรียนโดยการทดลองเลี้ยงสุกรโดยใช้สูตรอาหารที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่จริง

รายงานการวิจัยจะแสดงผลการวิจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. แสดงผลการวิจัยในเรื่อง ที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน วิถีชีวิต และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพเสริมของชาวบ้านวังลึก
2. แสดงผลการวิจัยในเรื่องของการวิเคราะห์ศึกษา กลุ่มคน กลุ่มต่าง ๆ ในบ้านวังลึก รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปรับปรุง
3. แสดงผลการวิจัยในเรื่องของการปฏิบัติงานร่วมกับเยาวชนและชาวบ้านในกิจกรรมต่าง ๆ มีผลสรุปจากการทดลองปฏิบัติจริงที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเยาวชนและอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน

การวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล

การวิจัยกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกเป็นการวิจัยที่อาศัยแหล่งข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งและการเก็บข้อมูลหลาย ๆ วิธี มาประสานกัน ดังนั้นการวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูลจึงมีการประสานกันด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลประเภทเอกสาร มีการเรียบเรียงข้อมูลพร้อมตรวจสอบแหล่งที่มาและศึกษาจากเอกสารหลาย ๆ เล่มแล้วนำมาเรียบเรียง
2. ข้อมูลจากการบอกเล่าและสังเกต การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลที่มา

จากคำบอกเล่าและสังเกต อาศัยการจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลของนักวิจัยในพื้นที่แล้วนำมาเรียบเรียง

3. ในส่วนของข้อมูลพื้นที่ และการประเมินศักยภาพ ได้อาศัยกรอบของการศึกษาวิเคราะห์ของกลุ่มนักวิจัยในพื้นที่และสถานการณ์ที่ปรากฏขึ้นจริงในชุมชนร่วมกัน

4. ข้อมูลการประชุมสัมมนาได้จากการจัดบันทึกวาระการประชุมแล้วนำมาสรุปงานเรียบเรียงเป็นรายงาน

กลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม

คณะนักวิจัย

1. นายมงคล	ธิเปียง	หัวหน้าโครงการ
2. นายรัชชัย	ไชยดี	นักวิจัย
3. นายรุ่งศักดิ์	สุขวงษ์	นักวิจัย
4. นางสาวแสงดาว	สวนรณ	นักวิจัย
5. นางสาวบัวหัตถ์	กาญจนะ	นักวิจัย
6. นางสาวน้ำค้าง	ศรีอ้าย	นักวิจัย
7. นางสาววรรณนิสา	ขอสุข	นักวิจัย
8. นายบรรณันท์	มาเฟื่อง	นักวิจัย
9. นายวิตร	จันทร์มา	นักวิจัย

จากการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่านักวิจัยส่วนหนึ่งไม่สามารถช่วยงานวิจัยได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากกำลังจบการศึกษาใหม่ ต้องออกไปหางานทำต่างจังหวัด เพื่อหารายได้มาช่วยเหลือครอบครัว จึงมีการตั้งทีมร่วมงานวิจัยขึ้นมาช่วยดังนี้

1. นางสาวสุรรัตน์	จันเจ็ก
2. นายโยเสบ	คำวัง
3. นายคมสัน	อุ้นคำ
4. นายเอ	สีกาวิ

กลุ่มในชุมชน

1. กลุ่มเหล่าพี่น้องบ้าน	จำนวนสมาชิก 205 คน
2. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านวังลึก	จำนวนสมาชิก 20 คน
3. กลุ่มสั้มเขียวหวานบ้านวังลึก	จำนวนสมาชิก 27 คน
4. กลุ่มแม่บ้าน	จำนวนสมาชิก 136 คน
5. กลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก	จำนวนสมาชิก 43 คน

คณะวิทยากรหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการเสริมความรู้และประสบการณ์

1. อาจารย์ตะวัน	ฉัตรสูงเนิน	มหาวิทยาลัยแม่โจ้วิทยาเขตแพร่
2. นายขวา	หล้าป้อ	กลุ่มทำขนมจีนบ้านแม่พุงหลวง
3. นางสาว	วุฒิเวศ	ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรศรีสุพรรณ
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
4. นายเจริญ	สารธิ	กลุ่มเกษตรกรทำไร่เวียงหมอก
อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
5. นางกาญจนา	คำสีแก้ว	เกษตรกรเพาะพันธุ์สุกร

ที่ปรึกษา

1. นายปลั่ง	วงศ์หล้า	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
นาพูน บ้านวังลึก
2. นายสมเดช	ปันจัน๊ะ	ประธานกองทุนหมู่บ้านวังลึก
3. อาจารย์สงัด	สันป่าแก้ว	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านวังลึก

ผู้สนับสนุนหรือองค์กรสนับสนุน

1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค (สกว. สำนักงานภาค)
2. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์
3. สถาบันโพธิยาลัย วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่
4. องค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชน จังหวัดแพร่
5. คณะกรรมการหมู่บ้านวังลึก

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลของการศึกษาวิจัย กระบวนการเรียนรู้อาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก ตำบลนาพูน อำเภอวังจั่น จังหวัดแพร่ ทางกลุ่มเยาวชนและทีมวิจัยได้ลงเก็บข้อมูลในชุมชนโดยวิธีการต่างๆ สามารถสรุปผลโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาบริบทชุมชน ศักยภาพด้านการผลิตของชุมชนบ้านวังลึก

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพต่างๆ ในกลุ่มชุมชน ศึกษาดูงาน วิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน

ตอนที่ 3 ทดลองปฏิบัติจริง ของทางเลือกอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก

ตอนที่ 1

ศึกษาบริบทชุมชน ศักยภาพด้านการผลิตของชุมชนบ้านวังลึก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนและชุมชนได้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนและเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเยาวชน
2. เพื่อให้ทราบถึง วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีผลกระทบต่อเยาวชนและชุมชน
3. เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนด้านการประกอบอาชีพ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับแนวทางการประกอบอาชีพเสริมของเยาวชน

เครื่องมือที่ใช้

- สอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนโดย การสอบถามตัวต่อตัวแบบสอบถาม , สังเกต, จัดเวทีกลุ่มย่อย
- จัดประกวดเรียงความ เรื่อง “ประวัติชุมชนบ้านวังลึก”
- ศึกษาเอกสารมือสองจาก กำนัน , อบต. , สถานีอนามัยแบบสำรวจ จปฐ.
- กลุ่มเยาวชนออกเดินสำรวจพื้นที่เก็บข้อมูลจากสภาพความเป็นจริง
- จัดเวทีกลุ่มใหญ่

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยวางแผนร่วมกันเพื่อวางกรอบการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนว่าจะศึกษาเรื่องอะไรบ้าง จากนั้นดูวิธีการในแต่ละเรื่องว่าจะใช้วิธีการใดมาซึ่งข้อมูล อย่างไร
- ประสานผู้รู้และลงพื้นที่เก็บข้อมูลในประเด็น วิถีชีวิตและวิถีการประกอบอาชีพ

ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ แม่น้ำ ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นการเมืองการปกครอง กฎระเบียบหมู่บ้านและการนำไปใช้ปฏิบัติในชุมชนการก่อตัวของชุมชนบ้านวังลึกเป็นมาอย่างไร ก่อตั้งขึ้นเมื่อไร ซึ่งได้ข้อมูลมาระดับหนึ่งและผู้รู้จะแนะนำต่อถ้าเป็นเรื่องที่เขาไม่รู้จะแนะนำให้ไป สอบถามผู้อื่นต่อไป

- หลังจากได้รับคำแนะนำจากผู้มีวิสัยได้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องกฎระเบียบหมู่บ้าน การปกครองแบบชาวบ้านในสมัยก่อนเป็นอย่างไรจากกำนันเมือง ป่าวัน พร้อมกับเก็บข้อมูลมือสองบางส่วนเพิ่มเติมจากคณะกรรมการหมู่บ้าน

- ได้ข้อมูลจากผู้รู้เกี่ยวกับเรื่องการก่อตั้งหมู่บ้านจากการสอบถามผู้รู้บางส่วนแล้วเยาวชนได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันว่าข้อมูลยังไม่เพียงพอจึงได้จัดการประกวดเรียงความประวัติหมู่บ้านขึ้น โดยมีการประชาสัมพันธ์ในที่ประชุมประจำเดือน หอกระจายข่าว โรงเรียนเพื่อให้เยาวชนได้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกครั้ง โดยมีรางวัลให้แก่ผู้ที่ชนะการประกวดเรียงความ ทางกลุ่มเยาวชนได้มีการตั้งคณะกรรมการตัดสินเรียงความ คือ

1. อาจารย์ลิ ทองแจ้น ปราชญ์ชาวบ้านและผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน
2. พ่อชาธรรม สีแก้ว ปราชญ์ชาวบ้านและผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน
3. พ่อขานูญ อ่อนจา ปราชญ์ชาวบ้านและผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน

มีเยาวชนและชาวบ้านส่งเรียงความเข้าร่วมประกวด 8 คน

ชนะเลิศที่ 1	ได้แก่	นางสาวแสงดาว	สวนรุณ
ชนะเลิศที่ 2	ได้แก่	นายรัชชัย	ไชยดี
ชนะเลิศที่ 3	ได้แก่	นายเดชา	สวนรุณ

หลังจากได้ข้อมูลจากการประกวดแล้วกลุ่มเยาวชนได้นำข้อมูลมาตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

- หลังจากได้ข้อมูลประวัติชุมชนแล้ว ทางกลุ่มเยาวชนได้มีการประชุมวางแผนการเก็บข้อมูลวงจรวิถีชีวิตชุมชนโดย ได้แบ่งทีมรับผิดชอบกันศึกษาในเรื่อง วงจรประเพณีวัฒนธรรม วงจรการผลิตในรอบปี และวงจรการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพในชุมชน โดยใช้เทคนิคการออกสัมภาษณ์ผู้รู้ตัวต่อตัวและบันทึกเทปอัดเสียง เมื่อได้ข้อมูลเสร็จแล้วทีมวิสัยได้ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน

- สำรวจแผนที่รอบในรอบนอกโดยได้มีการแบ่งทีมวิสัยสำรวจแผนที่รอบในรอบนอกแผนที่รอบในได้มีการแบ่งเยาวชนตามเขตพื้นที่ในชุมชน 7 เขต โดยให้เยาวชนรับผิดชอบ ในเขตของตนเองและศึกษาข้อมูลเรื่องการทำแหล่งพื้นบ้าน ความสัมพันธ์ด้านเครือญาติช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เขตการปกครอง แล้วนำข้อมูลมารวมกันแล้ววาดแผนที่ชุมชนโดยแยกเป็นแผนที่ การแบ่งเขตการปกครอง บ้านที่ประกอบอาชีพทำแหล่งพื้นบ้าน ความสัมพันธ์ด้านเครือญาติ และแผนที่

รอบนอกกลุ่มเยาวชนได้ศึกษาจากข้อมูลมือสองของหมู่บ้านจากคณะกรรมการหมู่บ้านและออกสำรวจการใช้พื้นที่ปลูกส้มเขียวหวานของชาวบ้าน

- จากนั้นกลุ่มเยาวชนได้แบ่งกลุ่มกันเก็บข้อมูลตามเขตพื้นที่หมู่บ้านเพื่อเก็บข้อมูลด้านการเก็บข้อมูลด้านการใช้จ่ายในครัวเรือน โดยพื้นที่หมู่บ้าน 7 เขตได้แบ่งเยาวชนออกเก็บข้อมูลตามเขตที่ตนเองอาศัยอยู่โดยใช้แบบสำรวจที่วางไว้ นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนยังได้ให้เยาวชนแจกแบบสอบถามการใช้จ่ายในครัวเรือนให้ชาวบ้าน กรอกแล้วจะมีการติดตามเก็บข้อมูลรายสัปดาห์ และพอครบ 1 เดือนจะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์รวบรวมเป็นข้อมูลด้านค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของชุมชน

- จัดเวทีเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้โดยได้มีการเชิญวิทยากรคือ อ. ตะวัน นัตรสูงเนิน จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เฉลิมพระเกียรติ จ.แพร่ มาให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตจากส้มโดยได้มีการเชิญเยาวชนและชาวบ้านเข้าร่วม และได้มีการแบ่งหน้าที่เยาวชนให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ บริการด้านอาหาร , น้ำดื่ม , ลงทะเบียน , เตรียมสถานที่อัดเทป , ติดต่อประสานงาน , ประชาสัมพันธ์ ซึ่งจากการจัดเวทีกลุ่มเยาวชนได้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปส้มเขียวหวานและคำแนะนำจากอาจารย์ตะวัน นัตรสูงเนิน อย่างมากที่จะสามารถนำไปประกอบเป็นทางเลือกอาชีพเสริมของเยาวชนได้

1. ประวัติชุมชนและวิถีการดำรงชีวิต

ประวัติชุมชนบ้านวังลึก

บ้านวังลึกได้ก่อตั้งมาเมื่อประมาณ 200 - 300 ปี มาแล้ว โดยมีความเป็นมา สมัยก่อนบ้านวังลึกเป็นป่าไม้อุดมสมบูรณ์มาก และได้มีนายพรานคนหนึ่งมาล่าสัตว์ นายพรานคนนี้เป็นคนบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ได้มาล่าสัตว์บริเวณนี้ ได้เห็นว่าบริเวณนี้ เหมาะสมกับการตั้งรกราก ถิ่นฐานได้กับไปชวนญาติ ๆ มาอยู่บริเวณนี้ ตอนแรกมีอยู่ประมาณ 5 ครัวเรือนและในเวลาต่อมาได้มีชาวบ้านอพยพมาจากอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เพราะทนถูกเรียกเก็บภาษีแพงไม่ได้มาขออาศัยอยู่ด้วย บ้านวังลึกจึงได้กลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ และเป็นที่ที่ปลูกสร้างบ้านเรือนนั้นมาจากการจับจองที่กันเอง อาชีพหลักของหมู่บ้านเมื่อระยะแรก คือการทำไร่ สาเหตุที่เรียกกัน บ้านวังลึก ก็เพราะเมื่อก่อนลำห้วยแม่สินที่ไหลผ่าน หมู่บ้านมีความลึกมากเคยมีชาวบ้านเห็นช้างลงไปเล่นน้ำแล้วจมหายไป เลยพากันให้ชื่อว่า “บ้านวังลึก” เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นดังนั้นในปี ประมาณ พ.ศ. 2465 ได้มีการเลือกตั้ง

นายปุด หล่อหลอม

เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก

นายปี แสนขัน

เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สอง

นายจู อ่อนจา

เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สาม

นายหลง กาญจนะ

เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สี่

นายเมือง ป่าวัน
นายแสวง สีแก้ว

อดีตกำนันตำบลนาพูน
ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

ผู้นำทางธรรมชาติ

1. นายปิ่น คำสี	อดีต อบต. แกนนาวบ้าน
2. นายลิ ทองเงิน	กรรมการวัด ผู้นำทางศาสนา
3. นายสุโทน ดอนแก้ว	แกนนาวบ้าน
4. นายจันทร์ ขัยก	อดีตอาจารย์ใหญ่ ผู้นำทางการศึกษา

คณะกรรมการหมู่บ้าน

1. นายวร	อ่อนจา
2. นายจำรัส	ทวันเวช
3. นายสุโทน	ดอนแก้ว
4. นายทองวัน	วิคมา
5. นายสมบุญ	มาเฟื่อง
6. นางจำเนียร	มานะศักดิ์สกุล

หัวหน้าเขตมีทั้งหมด 7 เขต

เขต 1 นายบุญตัน	หล่อหลอม
เขต 2 นายเดชา	สวนรณ
เขต 3 นายปัญญา	อ่อนจา
เขต 4 นายสมจิตร	พองพื้น
เขต 5 นายจอม	หวานฉ่ำ
เขต 6 นายยนต์	ธิเปียง
เขต 7 นายต้อย	จิทา

วิถีการดำรงชีวิต

อาชีพของชาวบ้านสมัยก่อน คือ ทำไร่ ทำนา และพันธุ์ข้าวสมัยก่อนคือ ข้าวปีขาว ข้าวขาว ข้าวแดง ข้าวฮาว ข้าวแบ่ง ทำไร่ข้าวโพด พันธุ์ข้าวโพดคือ พันธุ์สุวรรณหนึ่ง ทำไร่ฝ้าย และสวนส้มเขียวหวาน โดยที่ผู้ปลูกส้มเขียวหวานคนแรกคือ “ นายปิง กิ่งฟู ” เป็นคนวังลึก โดยมีพ่อค้าจากจังหวัดน่าน ได้หากกล้าส้มเขียวหวานมาขาย เมื่อนำไปปลูกแล้วปรากฏว่าได้ผลดี ต้นส้มเจริญเติบโตไว ส้มผลโต สีสวย และมีรสหวาน ปัจจุบันชาวบ้านวังลึกจึงนิยมปลูกส้มเขียวหวานกันเป็นอาชีพหลักเกือบทั้งหมู่บ้าน

การทำไร่อ้อยสมัยก่อนชาวบ้านนิยมทำเป็นอาชีพอีกอาชีพหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะนิยมปลูกแล้วเก็บไว้กินเอง โดยนำอ้อยไปเข้าโรงอัด โดยการอัดเอาน้ำอ้อยต่อนั้นก็แปรรูป

น้ำอ้อย ให้เป็นก้อนแข็ง ๆ โดยการนำไปเคี่ยวนได้น้ำอ้อยเป็นก้อนเพื่อเก็บไว้ได้นาน ใช้ทำขนม
แทนน้ำตาล และเหลือจากที่ทานชาวบ้านก็จะนำไปขาย และอาชีพอีกอาชีพหนึ่งคือ “ ทำไร่ฝ้าย ”
เมื่อฝ้ายออกดอกชาวบ้านก็จะเก็บดอกไปขาย ส่วนที่เหลือจากการขาย ชาวบ้านก็จะนำไปแปรรูป
เป็นมุ้ง หมอน ที่นอน ผ้าห่ม ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า โดยวิธีการนำเอาดอกฝ้ายมาอัดพออัดเสร็จก็จะนำ
ไปยิงยิงเสร็จก็จะนำไปปั่นและต่อจากนั้นก็จะนำไปปั่นเป็นเส้นด้ายอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเครื่องมือ
เหล่านี้ล้วนแล้วมาจากภูมิปัญญาของชาวบ้านเอง ส่วน “ การทำเหล้า ” นั้นสมัยก่อนทำกันไม่มาก
ส่วนใหญ่จะทำไว้กินเอง ตามงานเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น โดยสมัยก่อนจะใช้หม้อดินเป็นภาชนะ
ต้ม และเหลือจากกินเองก็ขายให้กับพี่น้องเพื่อนบ้านสมัยก่อนเหล้าขายกันขวดละ 20 สตางค์ แต่
อาชีพหลักของชาวบ้านคือ การทำนา ทำไร่ข้าว ที่ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข้าวที่ปลูกสมัย
ก่อนคือข้าวนาปี การทำนาสมัยก่อนไม่มีรถไถนา อย่างเช่นปัจจุบันการเกี่ยวข้าวสมัยก่อนจะใช้ “
วิธีการลงแขก ” ช่วยกันปลูกช่วยกันเก็บเกี่ยว และจะเริ่มทำการปลูกข้าวประมาณเดือน 9 หรือ
เดือนสิงหาคม ตามปีปฏิทิน พอปลูกข้าวเสร็จ ประมาณเดือน 11 หรือเดือนตุลาคมของปีปฏิทิน
ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปีทางวัดจะมี ประเพณีทำบุญตักบาตรวันออกพรรษา ดังนั้น
ชาวบ้านก็จะนำอ้อย นำส้ม เผือก มัน กล้วย ต้นอ้อย ต้นกล้วย รูป ด้ายขาว ข้าวเรียงเม็ด (ข้าว
แตง) ดอกไม้ไปทำ “ พิธีรับท้องข้าว ” ที่แปลงนา โดยช่วงนั้นข้าวท้องแก่ใกล้จะออกรวง และ
ท่านผู้เฒ่าผู้แก่เชื่อว่า ข้าวท้องก็เหมือนกับคนท้องที่มีความหิวและอยากกินของเปรี้ยว ของ
หวาน ดังนั้น จึงจัดทำพิธีนี้ขึ้น โดยจะนำด้ายขาวโยงจากต้นข้าวมายังสิ่งของต่าง ๆ ที่ได้เตรียมมา
จากการที่กล่าวไปแล้ว พอเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ แต่ก่อนไม่มีโรงสีข้าวไม่มีเครื่องฟัดข้าว พอตากข้าว
แห้งได้ที่ ชาวบ้านจึงได้มัดข้าวเป็นกำด้วยดอกไม้นี้ และจัดทำ “ ลานข้าว ” โดยการใช้จอบตาก
หญ้าบนนาข้าวออกให้หมด ใช้จอบตากดินให้เสมอกัน ใช้มูลวัว หรือมูลควาย หรือที่ชาวบ้าน
เรียกกันว่า “ จี๊วจี๊ควาย ” ทาบนนาข้าวที่เตรียมไว้ ทิ้งไว้ประมาณ 3-5 วัน หรือจนลานข้าวที่ทำ
ไว้นั้นแห้ง พอลานข้าวแห้งก็นำข้าวที่มัดไว้กับไม้กระดาน หรือแคร่ไม้ไผ่จนเม็ดข้าวหลุดออกจาก
ฟางจนหมด และฟัดด้วยกาสะปัดจนเศษฟาง ข้าวลีบ ออกหมด ชาวบ้านก็จะขนใส่ล้อ (เกวียน)
เทียมวัว เทียมควาย นำไปใส่ยุ้งฉางเก็บไว้ เมื่อชาวบ้านจะนำกินหรือที่เรียกกันว่า “ นำข้าวมานึ่ง
กิน ” ก็จะนำไปตำให้เป็นข้าวสาร โดยใช้ครกตำ ครกสมัยก่อนมี 2 อย่าง คือ “ ครกมอง ” และ
“ ครกธรรมดา ” ที่ต้องออกแรงยกสาก พอหมดฤดูการเก็บเกี่ยวผู้เฒ่าผู้แก่และชาวบ้านจะทำ “ พิธี
รับขวัญข้าว ” ซึ่งจะทำวันจันทร์โดยจะใช้บายสี ของเช่นไหว้ไปรับขวัญที่ท้องนา โดยเรียกกันว่า
รับขวัญแม่โพสพ เสร็จแล้วก็มีพิธีรับขวัญวัวควาย ที่ได้ช่วยลากไถ ลากเกวียน สมัยก่อนไม่มี
ไฟฟ้า เพราะฉะนั้น ในการให้แสงสว่าง จะใช้ตะเกียง และกรมพายุ และเทียนป้อ เทียนป้อก็ได้
มาจากน้ำมันยางจากต้นไม้อย่างใสในไม้ฝู และนำใบเตยมาห่อในการเดินทางจะใช้วิธีเดินทาง ทาง
น้ำวิธีแจวเรือ ในการขนของใช้เกวียนเทียมวัวควาย หรือใช้ช้างเป็นพาหนะ เป็นต้น

เมื่อสมัยก่อน หากมีการเจ็บป่วยก็จะมีหมอประจำหมู่บ้าน ใช้สมุนไพรในป่าเพื่อช่วยในการรักษาและใช้เวทมนต์คาถา เช่น เมื่อเด็กทารกมีอาการบิดตัวแดงผู้เฒ่าผู้แก่จะเชื่อว่าเด็กเป็น สะป้าน สะป้านมีหลายชนิด สะป้านไฟ สะป้านหิน สะป้านแดง สะป้านเหลือง หมอสมัยก่อนชื่อหมอใจ นายนวล แสนขัน นายจู ธิเปียง นางแอ๊ด สีกาวิ นายใบ มาเฟื่องนายสมทองน้อยวงศ์ แต่ถ้าหากแขนขาหัก ก็จะใช้วิธีเข้าเฝือกโดยมีหมอชื่อนายตัน เจียวสี ส่วนการคลอดลูกก็จะมีหมอดำช่วยทำคลอด ซึ่งทำให้การคลอดลูกแต่ก่อนมีความเสี่ยงต่อชีวิตผู้เป็นแม่มาก หมอดำแซชื่อ นางล้วย ทองน้อยวงศ์ นางเกี้ยว จันทร์มา

เงินที่ใช้ในสมัยก่อนได้แก่ เงินแดง เงินเฟื้อง เงินสตางค์ เงินสลึง ซึ่งสมัยก่อนข้าวของมีราคาถูกลงมาก ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนิยมซื้อ จะนิยมทำเอง หาเอง และแลกเปลี่ยนสิ่งของกันเองในหมู่บ้านหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่น น้ำอ้อยแลกกับน้ำพริก พริกแห้งแลกกับปลาร้า ข้าวสารข้าวเปลือก แลกกับเนื้อ ชาวบ้านสมัยก่อนเป็นผู้มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น การสร้างบ้านจะอาศัยไ้วววนซึ่งกันและกัน ในด้านความเชื่อประเพณีและวัฒนธรรม ชาวบ้านสมัยก่อน จะมีความเคารพนับถือผีนางไม้มาก อาทิ “ปู่หมอเฒ่าเจ้าแสนจู , เจ้าพ่อปู่อาญา, ปู่แก้วปู่ขุน, ผีเจ้าที่เจ้าทาง” ผีที่ใหญ่ของตระกูล เช่น “ผีปู่เจ้าแสนหลวง, ผีปู่หมื่นทอง” สมัยก่อนเด็กเล็ก ๆ ร้องไห้ตอนกลางคืนวันพระ ผู้เฒ่าผู้แก่เชื่อว่า “ผีแม่เกิดมาซื้อ” มาทักทวง ดังนั้นก็จะนำกล้วย ข้าว หมากพลูอย่างละ 3 ชิ้น มาวนรอบ (โดยชาวบ้านเรียกว่ากวาด) และในวันเข้าพรรษา ออกพรรษา วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ ผู้เฒ่าผู้แก่จะนำของต่าง ๆ เช่น หมู ไก่ ข้าวเหนียวขาว ข้าวเหนียวแดง ไปให้ผีใหญ่ ผีเจ้าที่เจ้าทาง เป็นต้น

เมื่อก่อนถ้าหากมีหญิง ชาย แต่งงานกัน หรือได้เสียกันก่อนแต่ง จะต้องจัดเตรียมเลี้ยงผีเจ้าบ้านหรือชาวบ้านเรียกว่า “ผีที่ใหญ่” โดยใช้ไก่ 4 ตัว และบายสี 11 สี กรวย 100 กรวย มวนยา 100 มวน เหล้าขาว 11 แก้ว (กระบอกไม้ไผ่) และเมื่อมีลูกคนแรกจะต้องฆ่าหมูเลี้ยงผีเจ้าบ้านซึ่งชาวบ้านจะเรียกว่า “หมูข่าขึ้นเลี้ยงผีที่ใหญ่” โดยใช้หมู 1 ตัว และบายสี สมัยก่อนหากผู้ใดเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุผู้เฒ่าผู้แก่เชื่อว่าผีทัก หรือผีทำให้ป่วย เพื่อต้องการให้ทราบถึงเหตุผลที่ผีมาทำให้ชาวบ้านป่วย ชาวบ้านจะให้ร่างทรงเรียกผีที่เข้าทรงหรือให้ไปถามผีผู้ที่มาทำ หรือชาวบ้านวังลึกเรียกว่า “ย่าท้าว” มาทักทายดู โดยปัจจุบันนี้มีร่างทรงชื่อ นางต้อม เหล็กไทย ทรงผีหมอนแก้ว, นายทอง แสนขัน ทรงผีปู่ขุน, นายเชย ธิเปียง ร่างทรงเจ้าปู่อาญา แต่ถ้าหากอาการเป็นไม่มาก ก็จะใช้วิธีแกว่งผ้าปัจจุบัน นางขัน สีกาวิ, นางเป็ง เจียวสี, และสมัยก่อนนานมาแล้ว ถ้าหากผู้ที่เข้าป่าล่าสัตว์นั้น คนแก่เตือนว่าไม่ควรไป 3 คนเพราะเลข 3 เป็นเลข “หาม” ถ้าไป แล้วจะได้รับอันตรายถึงหามเพื่อนกับบ้านด้วยการเจ็บป่วย หรือตายและเข้าป่าไปพูดอะไรที่ไม่เหมาะสม คำแถลง ๆ หรือเล่นอะไรที่ไม่เหมาะสมเพราะจะทำให้ผีป่าเกิดอาเพศต่างๆ เช่น เกิดพายุ ลมฝน โดยปัจจุบันทันทีและจะมีสัตว์ป่าที่ดุร้ายมาทำร้ายเอาได้ และ เมื่อก่อน

ชาวบ้านเชื่อว่าผีต่าง ๆ เช่น ผีกระสือ ผีโพง ผีกระหัง ผีนางไม้ ผีตายโหง ผีทองกลม ผีพรายเด็ก ผีปกกระโล้ง ผีหมอนึ่ง ผีตะวัน และผีปู่แณย่าแณ เป็นต้น

ประเพณีสงกรานต์ มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 5 วันด้วยกัน คือ วันที่สิบสองเรียกว่าวันหาปลา เมื่อถึงวันนี้พ่อบ้าน และลูกบ้านออกไปหาอาหารมาเก็บเตรียมไว้เพื่อใช้กินในครอบครัว เพื่อต้อนรับแขกพี่น้องเพื่อนบ้าน ที่จะมาเที่ยวหา แม่บ้านและลูกสาวจะพาลูกหลาน เก็บกวาดทำความสะอาดบริเวณบ้าน บนบ้านให้สะอาด เพื่อให้ผีปู่จะขานซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าจะเดินทางมาทุกวัน สงกรานต์ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปีโดยจะเดินทางมาตามสายน้ำ และเชื่อว่าถ้าผีปู่จะขานเดินทางผ่านโดยสะดวกและจะอำนวยการพรให้กับเจ้าของบ้านที่สะอาด เพื่อเป็นสิริมงคลกับเจ้าบ้าน อยู่ดีมีสุขตลอดปีนั้นๆ และจะค่า (แข่ง) เจ้าของบ้านที่ไม่รักษาความสะอาด บริเวณบ้าน และอยู่ไม่เป็นสุขวันที่สิบสามชาวบ้านเรียกว่าวันจะขานล่อง (วันมหาสงกรานต์) ชาวบ้านจะหยุดทำงานหลัก จะนั่งคุย นั่งเล่นกัน ทำอาหารการกินเลี้ยงกันภายในบ้านและแม่บ้านก็จะหาใบตองกล้วยไว้เพื่อทำขนมในวันรุ่งขึ้นวันที่สิบสี่ชาวบ้านจะเรียกว่าวันเนา (วันเนา) ทุกครัวเรือน โดยแม่บ้านและลูกสาวจะทำขนมชาวบ้านวังลึกนิยมทำขนมไส้ได้ โดยจะมีการคว่ำไส้ไว้ ไส้มะพร้าว (มะพร้าว น้ำตาลทราย น้ำตาลปีบเกลือ พอмирสอร้อย) ไส้ถั่วเหลือง ไส้เค็ม ก็แล้วแต่แม่บ้าน หรือคนในบ้านชอบนวดแป้งข้าวเหนียวปั้นเป็นลูกกลม นำมาทำเป็นแผ่น นำไส้ที่คว่ำไว้ มาใส่ที่ตรงกลางแผ่นแป้ง ปั้นเป็นลูกกลมเหมือนเดิม นำมาห่อใบตองที่เตรียมไว้วางเรียงบนใบที่ใช้นั่งจนสุก แล้วเก็บไว้ทำบุญเก็บไว้รับประทาน เก็บไว้ต้อนรับแขก เก็บไว้ต้อนรับพี่น้องเพื่อนบ้านได้หลายวัน วันที่สิบห้าชาวบ้านเรียกว่าวันพญาวัน พี่ๆ ก็จะนำน้องๆ นำน้ำอบน้ำหอม ดอกไม้รูปเทียน มารดน้ำคำหัวคุณพ่อคุณแม่ พ่อขามแม่ขาม (คุณตาคุณยาย, คุณปู่คุณย่า) เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูทดแทนที่ท่านได้เลี้ยงดูเราได้อบรมสั่งสอนมา เพื่อเป็นการขอขมา หรือขอโทษที่บางทีเราอาจจะได้ล่วงเกินท่าน เสร็จแล้วก็นำน้ำอบน้ำหอม ดอกไม้รูปเทียน ไปดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ที่เรานับถือ และตอนเย็นจะไปช่วยกันนำทรายเข้าวัดเพื่อก่อพระทรายและทำการสงฆ์น้ำพระ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติที่เสียชีวิต ให้เป็นสิริมงคลกับครอบครัวและตนเองวันที่สิบหก ชาวบ้านว่าวันปากปี (ปากปี) วันแรกวันขึ้นต้นปีใหม่เมือง ชาวบ้านจะนำข้าวปุ้น (ปั้นข้าวเหนียวเป็นก้อนกลมๆเล็กๆ) จำนวน 100 ก้อน กล้วย อ้อย หมาก พลุ อีกอย่างละ 100 ชิ้น เสื้อผ้าของคนในบ้านทุกคน คนละ 1 ชิ้น ค่ายมงคลพอประมาณ เพื่อนำไปสืบทอดปี (ปี) ที่วัด และเดือนเมษายนของทุกปี จะมีประเพณีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านวังลึก คือประเพณีการแห่น้ำซ้างสืบเนื่องจากสมัยก่อนชาวบ้านจะใช้แรงงานซ้างชักลากไม้ ดังนั้นภายในหนึ่งปี ชาวบ้านจึงจัด พิธีทำขวัญซ้างร่วมกับทั้งหมู่บ้าน นับเป็นประเพณีสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่วันที่ 25 เมษายน ของทุกปี ชาวบ้านจะช่วยกันตกแต่ง ซ่อมแซมสงฆ์ (ศาลเจ้าพ่อ) ในหมู่บ้านวังลึก จัดเตรียมสถานที่ที่จะทำขวัญซ้าง สถานที่ที่แสดง งานรื่นเริงในตอนกลางคืน และจัดเตรียมข้าวปลา

อาหานไว้ต้อนรับแขก พี่น้องเพื่อนบ้านที่จะมาเที่ยวเวลา 09.00 น. เริ่มทำขวัญช้างโดยจะมีหมอ ช้างทำพิธี คือ นายใส มาเปียง

ประเพณีวันเข้าพรรษา ออกพรรษา ชาวบ้านก็จะทำบุญตักบาตรที่วัดกันทั้งหมู่บ้านก่อน วันเข้าพรรษานี้วัน ชาวบ้านก็จะช่วยกันทำกระยาสาร เพื่อจะเตรียมไปใส่บาตรในตอนเช้าโดย เรียกว่า ใส่บาตรในวัน วันสาตไทย ในวันออกพรรษาชาวบ้านจะจัดทำกัณฑ์เทศน์โดยกัณฑ์ เทศน์ จะมีทั้งหมด 13 กัณฑ์ เรียกว่าเทศน์มหาชาติ โดยจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 และแรม 15 ค่ำ เดือน 11 ส่วนในเดือน 12 จะมีประเพณีทอดกฐิน เดือน 4 จะมี ประเพณีบวชพระ และในเดือน 6 ชาวบ้านจะจัดพิธีก่อพระทรายขึ้น โดยจะทำ 2 บริเวณคือศาล เจ้าปู่แก้ว ปู่ขุน และศาลเจ้าพ่ออาญา โดยเชื่อกันว่า เป็นการสะเดาะเคราะห์หมู่บ้าน

ส่วนการพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพตาย สมัยก่อนจะใช้พิธีการฝังและฝังได้ประมาณ 12 ปี จะนำกระดูกมาเผาส่วนผู้หญิงที่ตายท้องกลมหรือตายโดยมีเด็กอยู่ในท้องนั้นจะต้องทำการสะกด อย่างแรง โดยมีหมอผีชื่อ นายจู ธิเปียง เมื่อทำการสะกดเสร็จแล้ว จะผ่าแยกเด็กออกนำไปฝังไว้ ต่างหากและก่อนที่จะนำศพไปฝังนั้นจะต้องใช้ทำถิบให้ตกบันไดเสียก่อน

การดำเนินชีวิตของชาวบ้านสมัยก่อน มีความเรียบง่ายมาก ไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูกพืช สมัยก่อนการปลูกพืชจะไม่ใช้ยาฆ่าแมลงเลย ชาวบ้านจะใช้สมุนไพร ใบไม้ ใบหญ้า ในป่ามา กำจัดหรือใช้วิธีให้แมลงกำจัดแมลงเอง หรือที่เรียกว่า “ระบบนิเวศวิทยา” จึงทำให้ชาวบ้านแต่ก่อน มีอายุยืนยาว

จากอดีตถึงปัจจุบัน จะเห็นถึงความแตกต่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านการดำรงชีวิต ในด้าน ประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อต่างๆ ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ เป็นผลมาจากวิวัฒนาการของโลก สมัยใหม่ ที่มีความเจริญด้านเทคโนโลยีมากขึ้น บางครั้งก็อาจจะเกิดผลดี และผลเสีย ต่อภาวะ สังคมชาวบ้าน(วิถีชีวิตของชนบท) เช่นการนำรถไถมาไถนาแทนควาย นำเครื่องตัดไม้มาตัดไม้ ทำให้เกิดการทำลายป่าได้อย่างรวดเร็ว ส่วนในด้านประเพณีต่างๆ เช่น การ แห่น้ำช้างในสมัยนี้จะ เห็นได้ว่าประเพณีทำขวัญช้าง โดยไม่มีช้างเหลืออยู่เลย ต้องไปเช่าช้างจากที่อื่นมาทำพิธี และต้อง ใช้รถยนต์นำแหแทนช้าง

อาชีพหลักของชาวบ้านวังลึกปัจจุบันคือ การทำสุราพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของ บรรพบุรุษบ้านวังลึก ทำสืบทอดกันจึงมาถึงรุ่นลูกหลานแต่ในการทำสุราก็ค่อนข้างลำบากมาก เพราะถูกตรวจจับจากเจ้าหน้าที่สรรพสามิต ต้องเสียค่าปรับครั้งหนึ่ง 3,000 - 10,000 บาท ใน ด้านความเชื่อ ก็ยังมีผู้คนยังมีความเกี่ยวกับภูตผีปิศาจอยู่มาก มีบางส่วนที่ไม่มีความเชื่อเกี่ยวกับ เรื่องภูตผีปิศาจ แต่ไม่มีการคัดค้านจากบุคคลเหล่านั้น ยังใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ข้อมูลประชากร

1.1 ประชากรทั้งหมดจำนวน	277	หลังคาเรือน
1.2 ประชากรทั้งหมด	751	คน
1.3 ชาย	382	คน
1.4 หญิง	369	คน
1.5 อายุ 1-3 ปี	38	คน
1.6 อายุ 4-25 ปี	279	คน
1.7 ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป	149	คน

การศึกษา

1.8 จบ ป.4	290	คน
1.9 จบ ป.6	134	คน
1.10 จบ ม.3	57	คน
1.11 จบ ม.6	52	คน
1.12 อนุปริญญา	122	คน
1.13 จบปริญญาตรี	12	คน
1.14 เด็กไม่เรียนต่อมัธยมศึกษา	71	คน

ข้อมูลทางอาชีพ

1.15 อาชีพทำนาอย่างเดียว	14	หลังคา
1.16 อาชีพทำสวนอย่างเดียว	24	หลังคา
1.17 อาชีพทำสวนด้วยทำนาด้วย	189	หลังคา
1.18 ทำเหล้าที่บ้าน	175	หลังคา
1.19 ไม่ทำเหล้าที่บ้าน	52	หลังคา

หนี้สิน

1.20 หนี้ ธกส.	1,439,000	บาท
1.21 หนี้สหกรณ์การเกษตร	2,842,000	บาท
1.22 หนี้กลุ่มในชุมชน	141,600	บาท
1.23 หนี้นายทุน	204,000	บาท
1.24 อื่นๆ	166,370	บาท
รวม	4,792,970	บาท

ที่ดิน

1.25	พื้นที่ปลูกข้าว	538	ไร่	2	งาน
1.26	พื้นที่สวนผลไม้	1,374	ไร่	1	งาน
1.27	พื้นที่ทำสวนสัก	-	ไร่	-	งาน
1.28	พื้นที่ว่างเปล่า	148	ไร่	-	งาน
1.29	พื้นที่อยู่อาศัย	117	ไร่	2	งาน
1.30	พื้นที่บ่อปลา	15	ไร่	2	งาน
พื้นที่ทั้งหมด		2,193	ไร่	1	งาน

คนพิการในหมู่บ้าน

7 คน

ข้าราชการในหมู่บ้าน

6 คน

กฎระเบียบข้อบังคับประจำหมู่บ้านวังลึก

อดีต

- ห้ามยิงปืนในหมู่บ้านตอนกลางคืน ฝ่าฝืนปรับนัดละ 500 บาท
- ขาดพัฒนา กำนัน ผู้ช่วยคณะกรรมการ หัวหน้าเขตปรับ 100 บาท ชาวบ้าน 50

บาท

- ห้ามเปิดเครื่องเสียงดังเกิน 4 ทุ่ม ฝ่าฝืนปรับ 500 บาท
- ทะเลาะวิวาท ถ้ารุนแรงปรับเป็นไม้ ฝ่าฝืน 1 ยก ไม่รุนแรงปรับเป็นไม้ ฝ่าฝืน

½ ยก

- ทะเลาะวิวาทในงานประเพณีต่างๆ ปรับกันทั้ง 2 ฝ่าย ชดใช้ค่าใช้จ่ายต่างๆใน

งาน

- ห้ามจับปลาในเขตหวงห้าม ฝ่าฝืนปรับ 1,000 บาท
- ห้ามใช้ไฟช็อตปลาในแหล่งน้ำต่างๆ ฝ่าฝืนปรับ 1,000 บาท
- สมาชิกสงเคราะห์ในหมู่บ้าน จ่ายเฉพาะผู้มีรายชื่อที่มีอยู่ในทะเบียนบ้าน ในหมู่บ้านเท่านั้น ผู้มีสิทธิ์ได้รับค่าสมาชิกรับตั้งแต่อายุ 6 ปีขึ้นไป เท่านั้น จ่ายค่าสมาชิกหลังคาดะ 20

บาท

ผู้นำทางธรรมชาติ

1. นายปิ่น คำสี อดีต อบต. แกนนำชาวบ้าน
2. นายลิ ทองเงิน กรรมการวัด ผู้นำทางศาสนา

3. นายสุโทน	คอนแก้ว	แกนนำชาวบ้าน
4. นายจันทร์	ขัยก	อดีตอาจารย์ใหญ่ ผู้นำทางการศึกษา

คณะกรรมการหมู่บ้าน

1. นายวร	อ่อนจา
2. นายจรัส	ทวันเวช
3. นายสุโทน	คอนแก้ว
4. นายทองวัน	วิคมา
5. นายสมบุญ	มาเฟื่อง
6. นางจำเนียร	มานะศักดิ์สกุล

หัวหน้าเขตมีทั้งหมด 7 เขต

เขต 1 นายบุญตัน	หล่อหลอม
เขต 2 นายเคชา	สวนรุณ
เขต 3 นายปัญญา	อ่อนจา
เขต 4 นายสมจิตร	ฟองฝัน
เขต 5 นายจอม	หวานล้ำ
เขต 6 นายยนต์	ธิเปียง
เขต 7 นายต้อย	จีทา

ประเพณีวัฒนธรรมในอดีต

มกราคม (เดือนยี่)

เดือนนี้เป็นเดือนคู่ประเพณีก็คือ ใส่บาตรข้าวหลาม โดยจะนำข้าวเปลือกมารวมกันที่วัด เป็นกอง ๆ และในเดือนนี้จะมีการแต่งงานขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญต่าง ๆ ในเดือนนี้จะเสร็จฤดูกาล เก็บเกี่ยวพอดี ดังนั้น จะมีการแบ่งข้าวให้ผีทุ่งผืนา ตามส่วนที่ท่านจะได้รับโดยใช้ฟางแบ่งเป็น กอง ๆ และเมื่อนำข้าวเข้าบ้านก็จะมีการรับขวัญข้าวมี 2 วิธี คือ การไปรับขวัญข้าวที่ทุ่งนา วิธีนี้จะให้ผู้หญิงหาบายสี และของเช่น ไห้วหาบไปที่ทุ่งนาโดยเรียกว่า แม่นางโปศกข้าว การหาบไปนี้ห้ามผู้ชายหาบ तकเด็ดขาด ส่วนพิธีที่สอง คือ การรับขวัญข้าวที่บ้านโดยใช้บายสีใส่ไว้ในยุ้งข้าว ใช้ด้ายขาวด้ายแดงหรือผู้เฒ่าผู้แก่เรียกว่า ด้ายไซโก่ โยงจากยุ้งข้าว หาดิน แล้วอยู่ในยุ้งข้าวเรียก แม่โปศก หรือขวัญข้าวให้ขึ้นมาทางเส้นด้าย ปัจจุบันประเพณีรับ ขวัญข้าวจะไม่ค่อยมีให้เห็นมากนัก จะมีแต่ประเพณีแบ่งข้าวให้กับผีทุ่งนาเท่านั้นที่ปฏิบัติกันอยู่

กุมภาพันธ์ (เดือนสาม)

เดือนนี้เป็นเดือนที่นิยมจัดงานมงคลต่าง ๆ ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านจะนิยมทำการถาง ไร่ และชาวบ้านจะต้องทำการตัดข้าวจากยุ้งข้าว จะตัดแค่เป็นพิธี เพราะชาวบ้านเชื่อกันว่า วันนี้

เป็นวันดีและข้าวหาก็ยังข้าวไม่ถึงเดือนสามห้ามตัดข้าวออกจากยุ้ง เพราะชาวบ้านเชื่อกันว่าจะกินข้าวเปลือง หรือทำให้ข้าวไม่พอกินถึงฤดูทำนาปีถัดไป และ ชาวบ้านจะเรียกว่า “กินบกจนเปลือง”

มีนาคม (เดือนสี่)

เดือนมีนาคม หรือเดือนสี่ตามการนับของประเพณีทางเหนือ เดือนนี้ชาวบ้านถือเป็นเดือนคู่จึงนิยมจัดงานมงคลต่าง ๆ อาทิ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานสมรส ในวันขึ้น 15 เดือนสี่จะมีประเพณีวันตรุษ ตอนเช้าจะมีการใส่บาตร เล่นน้ำ รดน้ำเหมือนงานสงกรานต์

เมษายน (เดือนห้า)

เดือนเมษายน หรือเดือนห้า เดือนนี้เป็นฤดูว่างงาน เทศกาลวันสำคัญคือประเพณีวันสงกรานต์ วันที่ 13 เป็นวันปุ๊จะขาน แม่จะขานจะล่องวันนี้ ตอนรุ่งเช้าชาวบ้านจะลุกขึ้นจุดบั้งไฟ ยิงปืน จุดประทัด เพื่อส่งปุ๊จะขานย่าจะขาน ในตอนเช้าชาวบ้านจะอาบน้ำ สระผมให้สะอาดเป็นพิเศษ เพราะเชื่อว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้เคราะห์ล่องไปกับปุ๊จะขานแม่จะขาน วันที่ 14 เป็นวันเนา วันที่ 15 เป็นวันพญาวัน ในวันนี้จะใส่บาตรที่วัดและก่อพระทรายเพราะเชื่อกันว่าผีญาติ ผู้ที่ตายไปแล้วจะนำทรายไปใช้นี่สินในเมืองผี วันนี้ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นวันใหญ่ที่สุดของเดือน ของปี ดังนั้นห้ามออกไปเที่ยวนอกหมู่บ้านต้องอยู่ในหมู่บ้านน่าน้ำอบน่าน้ำหอมรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ วันที่ 16 เป็นวันปากปี ในวันนี้ชาวบ้านจะทำพิธีทอดผ้าป่า รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่วางการละเล่น ชาวบ้านจะเล่นผีนางด้ง เล่นนางหนู ผีนางซ้าง นางกวัก เล่นแม่สี ชักข้าว พอเสร็จประเพณีสงกรานต์ จะมีประเพณีแห่น้ำซ้างนำเอาน้ำอบน่าน้ำหอมมาถวายแก่ศาลเจ้าต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ถือเป็นการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งประเพณีเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านวังลึกที่ปฏิบัติกันมาทุก ๆ ปี

เดือนพฤษภาคม (เดือนหก)

เดือนนี้เป็นฤดูการเพาะปลูก ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีประเพณีและงานมงคลอะไรมากนัก จะมีก็เพียงแค่แต่งงานขึ้นบ้านใหม่ แต่ก็ไม่มากและไม่ค่อยนิยมเท่าที่ควร

เดือนมิถุนายน (เดือนเจ็ด)

เดือนนี้ประเพณีที่เห็นได้ชัดก็คือ การกินข้าวสลากพัทธ์ เพราะในช่วงฤดูนี้ผลไม้ พืชผัก และสัตว์ป่าจะมีมาก โดยจะจัดทำเป็นขันโตก มีทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน ผลไม้ต่างๆ ส่วนวันที่จะจัดสลากพัทธ์นั้น ไม่แน่นอน แล้วแต่ความพร้อมของชาวบ้าน

เดือนกรกฎาคม (เดือนแปด)

เดือนนี้ถึงเป็นเดือนคู่ แต่ไม่มีประเพณีหรืองานมงคลเพราะเป็นฤดูการเก็บเกี่ยว และผู้เฒ่าผู้แก่เชื่อกันว่าในช่วงนี้จะมีการไถกลบหน้าดินเพื่อทำการเพาะปลูก ดังนั้นจะทำการแต่งงานจึงไม่เหมาะสมและเป็นสิ่งไม่ดี

เดือนสิงหาคม (เดือนเก้า)

เดือนนี้ชาวบ้านมีการเพาะปลูกกันจึงไม่มีประเพณีใด ๆ เลย

เดือนกันยายน (เดือนสิบ)

เป็นฤดูของการเพาะปลูก จึงไม่ค่อยมีประเพณี แต่ก็ยังมีประเพณีอีกวันคือ วันสาธ เดือนนี้มีประเพณี " วัดสาธ " ในอดีตชาวบ้านจะมีการตักบาตรในวัดสาธในสมัยก่อน ก่อนวันใส่บาตรชาวบ้านจะช่วยกันและในตอนเช้าก็จะมีการใส่บาตร

เดือนตุลาคม (เดือนสิบเอ็ด)

เดือนนี้มีประเพณีทางศาสนา คือ ออกพรรษา ดังนั้นวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ตั้งมาลัยขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันออกพรรษา ในตอนเช้าก็จะมีการตักบาตรที่วัด ชาวบ้านจะจัดทำกัณฑ์เทศน์ โดยกัณฑ์เทศน์จะมีทั้งหมด 12 กัณฑ์ โดยแบ่งการเทศน์เป็น 2 ระยะ คือ ข้างขึ้นและข้างแรม และประเพณีที่ชาวบ้านนิยมทำอีกประเพณีหนึ่งก็คือ “การรับท้องข้าว” โดยจะนำของจากวัดในวันออกพรรษาไปรับท้องข้าว เช่น อ้อย กล้วย ส้ม ผลไม้เปรี้ยวๆ เพราะชาวบ้านเชื่อว่า ข้าวท้องก็เหมือนคนท้อง จึงจัดทำพิธีนี้ขึ้น

เดือนพฤศจิกายน (เดือนสิบสอง)

เดือนพฤศจิกายน หรือเดือนสิบสอง เป็นเดือนคู่และเป็นเดือนที่มีประเพณีและงานมงคลมากที่สุด มีการแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ กลืน ในการจัดทำกฐินนี้จะจัดทำในเดือนข้างขึ้นเท่านั้น หากปีใดไม่ได้จัดทำกฐินก็ต้องทำการทอดผ้าป่า และในเดือนนี้จะมีการลอยกระทงตามประเพณีของไทยด้วย

เดือนธันวาคม (เดือนอ้าย)

เดือนนี้ไม่ค่อยมีประเพณีท้องถิ่นอะไรเพราะเป็นเดือนคี่

ประเพณีแห่น้ำช้าง

ประเพณีแห่น้ำช้างถือว่าเป็นประเพณีที่ชาวตำบลนาพูน ถือปฏิบัติติดต่อกันมานานประมาณ 100 ปี มาแล้ว ซึ่งประเพณีแห่น้ำช้างมีประมาณเดือนเมษายน หลังวันสงกรานต์ทุกปี ประเพณีแห่น้ำช้างดั้งเดิมมาจากบ้านนาพูน ซึ่งสมัยโบราณเชื่อกันว่าหมู่บ้านที่เรามาอยู่อาศัยมีผีคอยดูแลและปกป้องรักษาไม่ให้เกิดเหตุร้ายขึ้นในหมู่บ้าน ดังนั้น ทุกปีจึงมีการเลี้ยงผีเจ้าบ้าน ซึ่งเมื่อก่อนจะมีการทรงเจ้าและชาวบ้านจะเอาน้ำอบน้ำหอม เหล้า สะตง และด้วย (ด้วยหรือกรวย ประกอบด้วยดอกไม้มัธูป) มาขอขมาผีเจ้าบ้าน คนทรงเจ้าเพื่อตรวจดูดวงชะตาของหมู่บ้าน ต่อมาเนื่องจากในอดีตมีช้างมาก จึงถือโอกาสของวันเลี้ยงผีเจ้าบ้านนำช้างแห่รอบหมู่บ้าน และผีเจ้าบ้านก็จะมีการคล่องช้างซึ่งจะใช้ช้างที่ทำจากไม้ให้เป็นสัญลักษณ์แทนช้างจริง

ประเพณีแห่น้ำช้างจะเริ่มหลังสงกรานต์ของเดือนเมษายน ซึ่งในตำบลนาพูนจะมีหมู่บ้านที่ถือปฏิบัติต่อกันมา 4 หมู่บ้าน คือ บ้านนาพูน บ้านแม่เป่ง บ้านนาปลากั้ง บ้านวังลึก แต่ละ

หมู่บ้านจะถือปฏิบัติหมู่บ้านใครบ้านมัน ซึ่งประเพณีนี้จะต้องเริ่มจากบ้านนาพูนก่อนเพราะถือว่าบ้านนาพูนเป็นหมู่บ้านต้นกำเนิด แล้วหมู่บ้านถึงจะปฏิบัติได้ ประเพณีแห่น้ำช้างจะเริ่มจากก่อนวันถึงวันแห่น้ำช้างชาวบ้านจะมาช่วยกันซ่อมแซมศาลเจ้าที่อยู่รอบหมู่บ้าน และช่วยกันทำช้างไม้คาบไม้ ปีนไม้ ซึ่งทำมาจากไม้จ้าว แล้วทาขมิ้นจนเหลือง แล้วนำมาถวายผีเจ้าบ้านในวันแห่น้ำช้าง และก่อนวันแห่น้ำช้าง 1 วัน จะมีการทรงเจ้าชาวบ้านจะไปรวมตัวกัน ณ บ้านคนทรงเจ้า ปัจจุบันนี้จะไปบ้านป่าหวน จีฬา ซึ่งเป็นร่างทรงของผีปู่หมอเผ่า แล้วชาวบ้านจะนำเหล้า น้ำอบ น้ำหอม พวงมาลัย ด้วย ถ้าคนไหนฐานะดีก็จะให้หัวหมู ไก่ เมื่อเข้าทรงแล้วผีปู่หมอเผ่าก็จะตรวจดูดวงชะตาของลูกบ้าน มีคำเล่าว่าถ้าลูกบ้านคนไหนชะตาขาด ผีปู่หมอเผ่าจะเห็นเปลวไฟลุกขึ้นบนศีรษะของผู้นั้น แล้วผีหมอเผ่าก็จะทำพิธีต่อชะตา อาบน้ำมนต์สะเดาะเคราะห์ให้ ส่วนชาวบ้านที่มีรถจักรยานยนต์ รถกระบะ ก็จะนำมาให้ผีปู่หมอเผ่ามารดน้ำมันต์ให้ คนที่มีรถกระบะ ก็จะมีการเย็บสี 9 ชั้น พร้อมนำหัวหมูมาถวายเมื่อยานางรดด้วย

ประเพณีแห่น้ำช้าง เรียกว่า แห่น้ำช้างเพราะนำช้างมานาขบวนแห่ และถือโอกาสขอมาช้างที่ถือว่าเป็นสัตว์ใหญ่ที่ชาวบ้านใช้ลากไม้บังคับขู่มิให้ใช้งานอย่างหนักตลอดปี

วันแห่น้ำช้าง จะเริ่มตั้งแต่เช้า โดยชาวบ้านจะนำเอา สะตง ด้วย เหล้า และน้ำอบน้ำหอม มาถวายผีเจ้าบ้าน ณ บ้านของคนทรงแล้ว คนทรงจะผูกข้อมือให้ ชาวบ้านจะนำของถวายไปถวายให้ผีเจ้าบ้านทุกคนต่อจากนั้นก็มาตั้งขบวนแห่ที่โรงเรียนบ้านวังลึกและแห่รอบหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีมหรสพสมโภชในตอนกลางคืนด้วย

ผีเจ้าบ้านที่ชาวบ้านนับถือ

ผีปู่อาจญา	เป็นผีใหญ่ที่สุดตอนนี้ไม่มีร่างทรงแต่มีศาลอยู่		
ผีปู่หมอเผ่า	มีป่าหวน	จีฬา	เป็นร่างทรง
ผีปู่แก้ว ปู่ขุน	มีป่าทม	แสนขัน	เป็นร่างทรง
ผีเจ้าแสนรู้	มีป่าหวน	จีฬา	เป็นร่างทรง
ผีเจ้าปู่หมื่นลอง	มีป่าจวง	พินมิ	เป็นร่างทรง
ผีแม่หม่อนแก้ว	มีป่าจอน	เหล็กไทย	เป็นร่างทรง

ช่วงบายประมาณบายโมงชาวบ้าน จะมารวมตัวกันที่โรงเรียนเพื่อตั้งขบวนแห่ สมัยก่อนมีช้างมากก็จะนำช้างมาที่โรงเรียน นำหัวขบวนแห่ แต่ปัจจุบันช้างในหมู่บ้าน ชาวบ้านเลยเอารถนำขบวนแห่ ซึ่งขบวนแห่จะแห่รอบหมู่บ้าน ผ่านศาลผีเจ้าหมู่บ้าน ที่มีอยู่รอบหมู่บ้านซึ่งคนทรงเจ้าจะเข้าทรงและรดน้ำมันต์ให้กับคนและรถที่มาร่วมขบวนแห่โดยจะใช้น้ำอบน้ำหอมที่ชาวบ้านนำมาถวายตอนเช้า เป็นน้ำมันต์ส่วนหนึ่งที่ชาวบ้านนำมาถวายตอนเช้าก็นำมาเสกแจกชาวบ้านดื่มกันสมัยก่อนที่คนทรงจะทรงเจ้าจะมีการรอกและเป่าแตรเรียกผีให้มาเข้าร่างทรง ซึ่งแตรที่เป่าถือว่าจะสอนใครไม่ได้ และจะใช้เป่าในวันแห่น้ำช้างวันเดียว ซึ่งเป็นสาเหตุให้ปัจจุบันการเป่าแตรขาดผู้สืบทอด และสูญหายไปโน่นที่สุด เมื่อคนทรงได้รดน้ำมันต์และแจกเหล้ามนต์เรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการคล้องช้างโดยที่คนทรงจะนำช้างไม้ที่ชาวบ้านนำมากราบมาพ้องช้างศาลชาวบ้านก็จะร่วมพ้องด้วย และชาวบ้านจะมีการนำผ้ามาคล้องช้างไม้จากคนทรงเจ้า ถ้าฝียอมให้คล้องก็จะยกช้างให้แล้วชาวบ้านก็จะนำช้าง

มาถวายคืนศาลเจ้าก็จะได้รับเหล่าเสกมนต์ 1 แก้ว เป็นการตอบแทนขบวนแห่จะถือปฏิบัติแบบนี้ ทุกปีสืบต่อกันมา

2. สภาพพื้นที่ และที่ตั้งอาณาเขต

สภาพพื้นที่

ที่ตั้งและสภาพภูมิประเทศ

หมู่บ้านวังลึกตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลนาพูน อำเภอวังจีน จังหวัดแพร่ อยู่ห่างจากตัวอำเภอมาทางทิศตะวันออก เป็นระยะทาง 30 กิโลเมตร สภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มสลับเชิงเขา และเนื่องจากสภาพพื้นที่มีภูเขาล้อมรอบ ประกอบกับมีลำห้วยแม่สินไหลผ่าน ทำให้หมู่บ้านมีอากาศร้อนชื้นตลอดปี

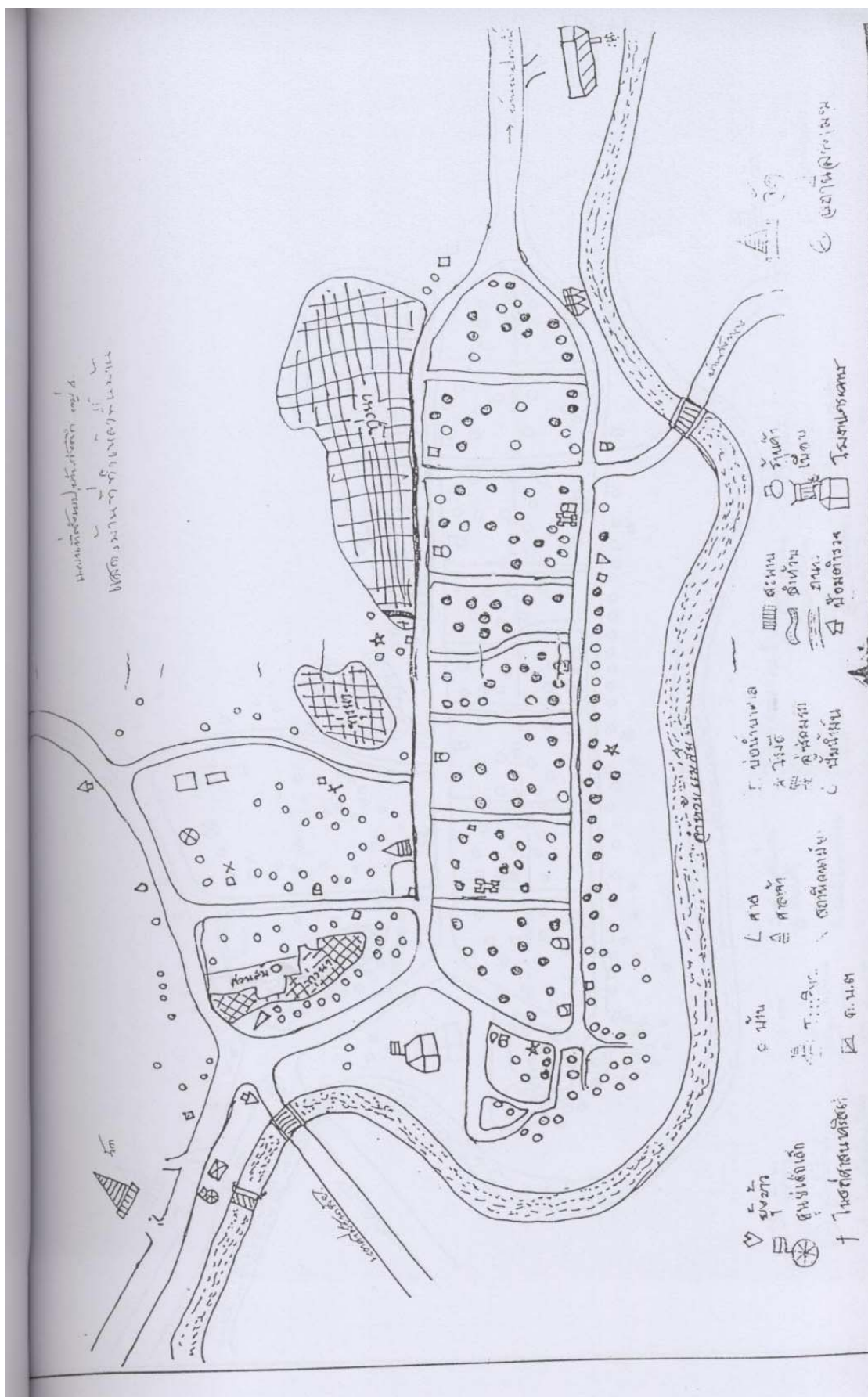
สภาพภูมิศาสตร์ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียงดังนี้

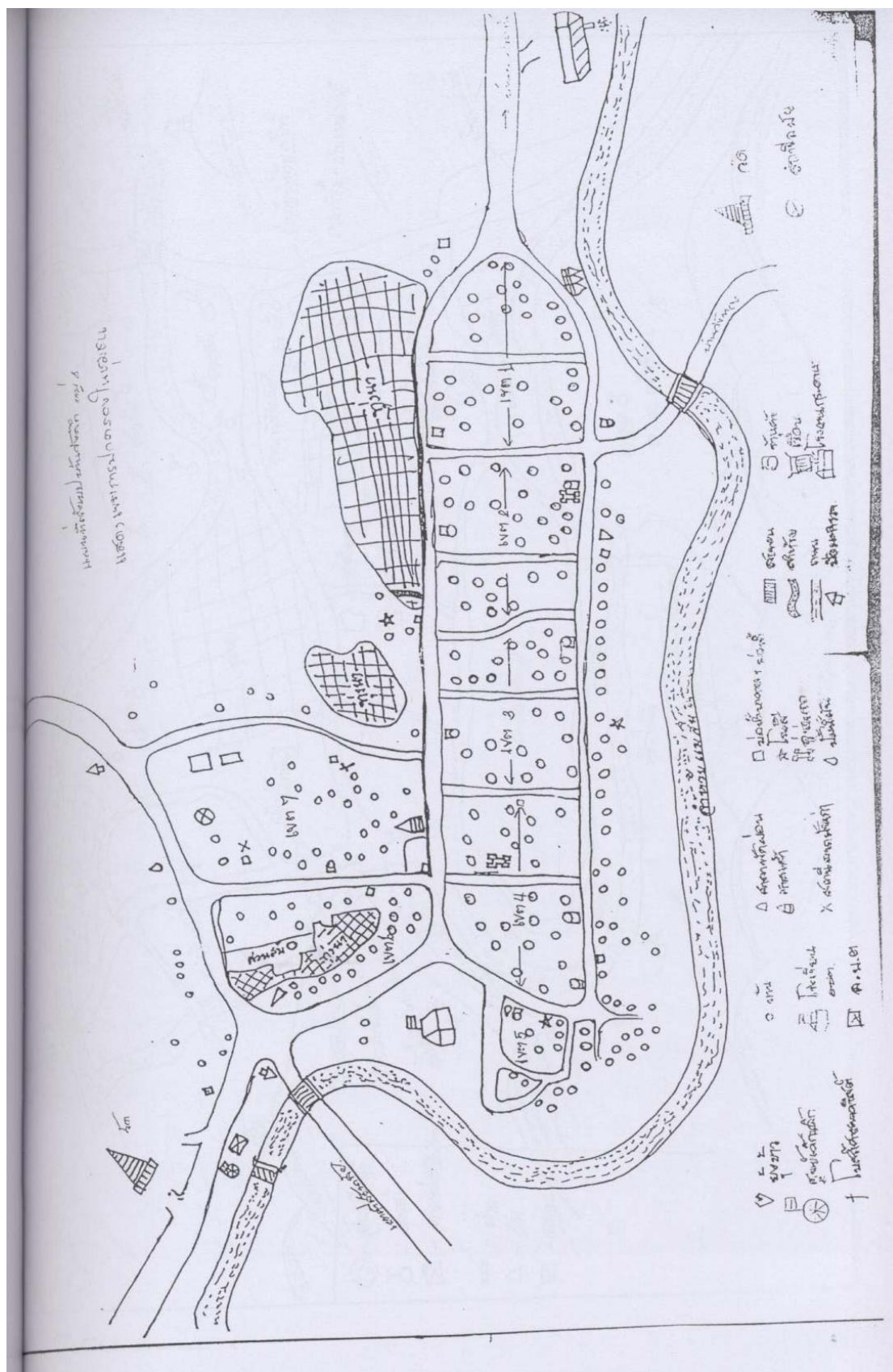
ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านนาปลากั้ง หมู่ที่ 3 ตำบลนาพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านวังลึกพัฒนา หมู่ที่ 11 ตำบลนาพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านแม่เทินใต้ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่สิน อำเภอสรีสัชนาลัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านสวนป่าวังจีน หมู่ที่ 8 ตำบลนาพูน
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	ติดต่อกับหมู่บ้านวังทองหมู่ที่ 23 ตำบลแม่สิน อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

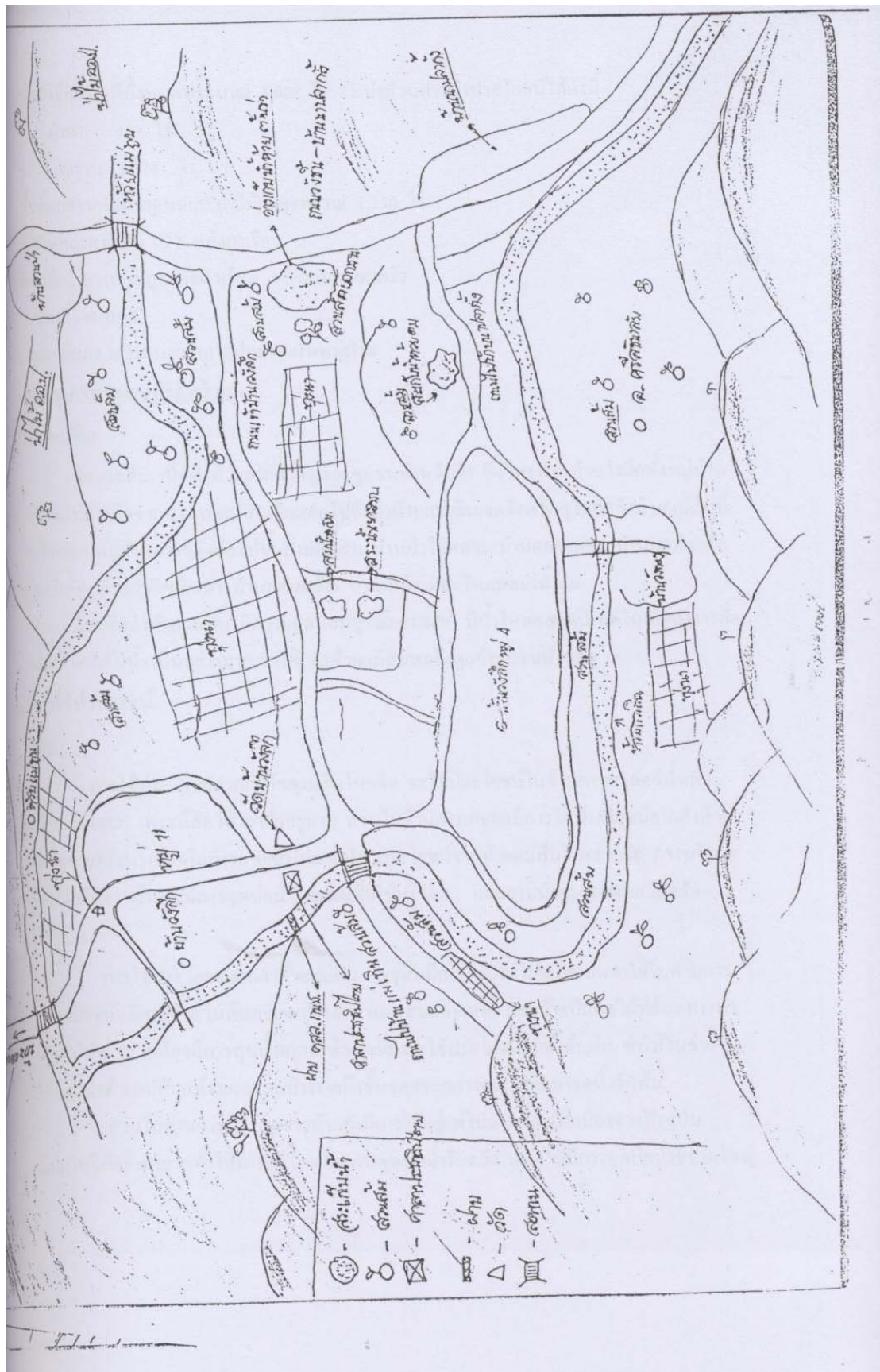
การคมนาคม

ราษฎรบ้านวังลึก สามารถเดินทางติดต่อกับชุมชนภายนอกได้สะดวกตลอดปี โดยอาศัยเส้นทางซึ่งเป็นถนน รพช. 5 ทาง คือ

1. สายวังลึก ดอนกว้าง เป็นเส้นทางไปอำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางสำคัญของสมาชิก ที่ราษฎร ที่จะนำผลผลิตออกไปจำหน่ายที่อำเภอสรีสัชนาลัย อำเภอสวรรคโลก จ.สุโขทัย
2. สายวังลึก - นาปลากั้ง เป็นเส้นทางไปสู่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่
3. สายวังลึก - สวนป่าวังจีน เป็นเส้นทางไปตัวอำเภอวังจีน
4. สายวังลึก - วังทอง เป็นเส้นทางระหว่างวังลึกสู่บ้านวังทอง
อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
5. สายวังลึก - แม่เทิน เป็นเส้นทางระหว่างวังลึกสู่บ้านแม่เทิน
อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

บ้านวังลึกมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,062 ไร่ แบ่งส่วนการทำประโยชน์ได้ดังนี้

ก. ทำนา 438 ไร่

ข. ทำสวน 1,374 ไร่

พื้นที่นอกจากนี้เป็นภูเขาและป่าไม้เบญจพรรณ 1,250 ไร่

จำนวนหลังคาเรือน 227 หลังคาเรือน

คิดเฉลี่ยจำนวนราษฎรต่อครัวเรือน 4-5 คน/ครอบครัว

- แผนที่รอบนอก

- แผนที่แสดงการแบ่งเขตการปกครองในหมู่บ้าน

ทรัพยากรธรรมชาติลำห้วย

ห้วยแม่สิน

ห้วยแม่สิน เป็นลำห้วยสายสำคัญของชุมชนบ้านวังลึก ซึ่งไหลผ่านบ้านวังลึกทั้งหมด บ้านลำห้วยแม่สินเกิดจากป่าบ้านแม่สินเชื่อมต่อไปถึงป่าบ้านแม่เทินเขตจังหวัดสุโขทัยลำห้วยแม่สินนี้จะไหลผ่านหมู่บ้านต่างๆดังต่อไปนี้ บ้านแม่สิน บ้านป่าไร่หลวง บ้านดอนเพชร บ้านนาปลากั้ง บ้านวังลึก บ้านวังลึกพัฒนา บ้านดอนกว้าง บ้านผาคำ และไหลลงแม่น้ำยม

ในอดีตลำห้วยแม่สิน มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก มีน้ำไหลตลอดปี แต่ในอดีตมีการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำเป็นอย่างมาก ทำให้ ลำห้วยแม่สินพอลงถึงคูแล้ง ก็จะแห้งขอด

การใช้ประโยชน์

อดีต

การใช้ประโยชน์จากลำห้วยแม่สินในอดีต จะใช้ประโยชน์ในด้านการหาสัตว์น้ำเพื่อบริโภคมากกว่า เพราะมีสัตว์น้ำอาศัยอยู่มาก ส่วนในด้านการเกษตรมีการใช้ประโยชน์จากลำห้วยแม่สินช่วงที่มีการปลูกส้มเขียวหวานแต่ก็ไม่มากนัก ประโยชน์จากห้วยแม่สินอีกอย่างคือ การบริโภคขายในอดีตชาวบ้านจะมีการขุดบ่อน้ำริมตลิ่งเพื่อใช้บริโภค และอาบน้ำและรดผักสวนครัว

ปัจจุบัน

การใช้ประโยชน์จากลำห้วยแม่สิน ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์ส่วนมากใช้ในการเกษตรปัจจุบันมีการทำสวนส้มบริเวณข้างลำห้วยแม่สินอย่างมาก และส้มเป็นผลไม้ที่ต้อง การน้ำมากทำให้ชาวสวนต้องมีการสูบน้ำจากลำห้วยแม่สินมาใช้ประโยชน์รดน้ำต้นส้ม ทำให้ในช่วงฤดูแล้ง น้ำลำห้วยแม่สินแห้งขอดสวนบ้างรายถึงขั้นขุดสระกลางแม่น้ำเพื่อมารดน้ำต้นส้ม

ส่วนในด้านการบริโภคชาวบ้านยังมีการใช้อยู่แต่ไม่มากนัก สืบเนื่องจากปัจจุบันมีเทคโนโลยีเข้ามาทำให้การบริโภคโดยการขุดบ่อน้ำริมตลิ่ง หดไปมีการขุดบ่อน้ำขนาดใหญ่

และใช้เครื่องสูบน้ำจากบ่อมาใช้ในครัวเรือน และประโยชน์จากลำห้วยแม่สินอีกอย่างหนึ่งที่ใช้กันมากคือ การใช้ลำน้ำขี้ขาวที่นิ่งสุกแล้วเพื่อทำเหล้าภูมิปัญญาพื้นบ้านและการต้มเหล้าพื้นบ้าน

การแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำลำห้วยแม่สิน

1. มีการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยแม่สิน สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ 2541 เมื่อสร้างเสร็จปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งก็ลดลง เพราะมีการปล่อยน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยแม่สินในฤดูแล้ง
2. สร้างฝายกั้นน้ำลำห้วยแม่สิน การสร้างฝายกั้นน้ำลำห้วยแม่สิน มีฝายขนาดใหญ่ 2 จุด คือ บ้านวังลึก และบ้านคอนกว้าง
3. การขุดคลอง การขุดคลองลำห้วยแม่สินเป็นการขุดลอกคลองเพื่อป้องกันตลิ่งพังเพื่อและเปลี่ยนทางเดินน้ำ ส่วนการขุดคลองในลำห้วยแม่สินพื้นที่ต่างๆ ไม่ก่อประโยชน์ให้แก่ลำห้วยแม่สินมากนักกับทำลายสภาพลำห้วยที่เป็นแอ่ง ตลอดจนฤดูแล้งให้หมดไปพอฤดูแล้ง ก็ไม่มีน้ำขังอยู่ในแอ่งและวังต่างๆ

ปัญหาลำห้วยแม่สิน

1. ปัญหาสืบเนื่องมาจากการทิ้งสารเคมีที่ใช้ในสวนส้มเขียวหวาน ลงแม่น้ำทำให้เกิดปัญหาน้ำเสีย
2. ปัญหาจากการทิ้งขยะลงลำห้วยแม่สิน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จะนิยมทิ้งขยะที่ใช้ ในครอบครัพล้างจาน หรือของเน่าเสียลงน้ำทำให้น้ำเน่าเสีย
3. ปัญหาจากการทิ้งส้วมลงแม่น้ำ เนื่องจากชาวบ้านวังลึกประกอบอาชีพทำเหล้าพื้นบ้านนำเหล้าที่เหลือจากการเลี้ยงหมู ก็ทิ้งลงแม่น้ำทำให้น้ำเน่าเสีย
4. ปัญหาการนำน้ำล้างข้าว ทิ้งลงแม่น้ำบ้านวังลึกทำเหล้าพื้นบ้าน การทำเหล้าพื้นบ้านต้องมีการล้างข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วทำให้น้ำจากการล้างข้าวไหลลงลำห้วยแม่สิน ทำให้เกิดการเน่าเสีย
5. ปัญหาการเลี้ยงหมูใกล้ลำน้ำ ชาวบ้านวังลึกนิยมเลี้ยงหมูประกอบกับการต้มเหล้าพื้นบ้านเพราะจะให้หมูกินส่วเหล้าซึ่งการเลี้ยงหมูในหมู่บ้านชนบางครอบครัวสร้างโรงเรือนเลี้ยงหมูริมตลิ่งทำให้หมูไหลลงแม่น้ำ ทำให้น้ำเสีย
6. ปัญหาใช้เทคโนโลยีซื้อปลาทำให้ปลาสูญพันธุ์ไม่ได้และสัตว์น้ำมีจำนวนลดลง

ห้วยแม่พูน

อดีต

เป็นลำห้วยที่อุดมสมบูรณ์ไหลมาจากบริเวณป่า บ้านนาพูน ไหลผ่านบ้านนาพูน บ้านวังลึก บ้านวังลึกพัฒนา

ประโยชน์

ลำห้วยแม่พูนเป็นลำห้วยที่ไหลผ่านพื้นที่ทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ในอดีตจะใช้ประโยชน์ในการทำนาและสวนส้มบ้างแต่ก็ไม่มากและใช้เป็นแหล่งหาสัตว์น้ำเพื่อมาบริโภค

ปัจจุบัน

ลำห้วยแม่พูนเป็นลำห้วยที่ใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรปัจจุบัน มีการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำเป็นอย่างมาก ลำห้วยแม่พูนประสบปัญหา ดินเงินในฤดูแล้ง ลำห้วยแม่พูนเป็นลำห้วยที่สะอาดเพราะไหลผ่าน พื้นที่ทำการเกษตรไม่ไหลผ่านชุมชนแต่ปัจจุบันการใช้ประโยชน์ในการรดน้ำส้มมีมากขึ้นเพราะมีการขยายพื้นที่ปลูกส้มของชาวบ้าน

ประโยชน์

- ใช้กันฝายทำนาในฤดูทำนา
- ใช้รดสวนส้มเขียวหวานที่ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้น
- ใช้รดผักสวนครัว
- ใช้เป็นแหล่งอาหารสัตว์น้ำ
- ใช้ประกอบอาชีพต้มเหล้าที่บ้าน

ปัญหาลำห้วยแม่พูน

- 1 ปัญหาการทิ้งสารพิษลงในแม่น้ำ เช่น ขวดยาฆ่าแมลง ฆ่าหญ้า จากสวนส้ม
- 2 สารพิษจากการพ่นยาฆ่าแมลงในการทำนา
- 3 การทิ้งส่วเหล้าลงแม่น้ำ (มีจำนวนไม่มาก)
- 4 การซื้อปลาทำให้ปลาขยายพันธุ์ไม่ได้

ห้วยโขงแขง

สภาพน้ำในอดีต

- เป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ไหลตลอดปี
- เป็นลำห้วยที่คดเคี้ยวตลอดทั้งสาย
- เป็นน้ำที่ใสมาก

การใช้ประโยชน์ในอดีต

- การเกษตร ใช้ในการประกอบการทำสวนส้ม ใช้ในการทำนา โดยจะใช้เป็นหลักตลอดมา ผักสวนครัว เช่น ถั่วฝักยาว ถั่วฝน เป็นต้น

อุปโภค บริโภค

- ชุบน้ำข้างลำห้วยเพื่อนำเอาน้ำมาบริโภค-อุปโภค
- ใช้อาบ ใช้ล้างตัวเมื่อค่านาเสร็จ ใช้ล้างหน้า

สัตว์น้ำ

- เป็นแหล่งน้ำที่มีสัตว์และเป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ไหลตลอดทั้งปี

สภาพน้ำในปัจจุบัน

- ลำห้วยได้เปลี่ยนแปลงไปบ้าง ลำห้วยแห้งขอด ตลิ่งพังเป็นบางที่ เพราะถูกกระแสน้ำเซาะกราด กิ่งไม้ทับถม ลำคลองตื้นเขิน
- มีบุคคลระกั้นมากขึ้น ส่วนมากจะขุดสระกลางลำห้วย

การใช้ประโยชน์

- เกษตร ใช้ประกอบในการทำการทำสวนส้ม ทำนา

อุปโภคบริโภค

- ขุดบ่อน้ำเล็กๆ เพื่อนำเอาน้ำมากิน ใช้ล้างตัวเมื่อดำนาเสร็จ

สัตว์น้ำ

- เป็นแหล่งน้ำที่มีสัตว์และเป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ไหลตลอดปี แต่เดิมน้ำสัตว์น้ำลดลงมาก น้ำแห้ง เนื่องจากปลาตกลง เพราะมีเทคโนโลยีใหม่ๆและอุปกรณ์ในการจับปลาที่ทันสมัยเมื่อก่อนใช้แห ปืนยิง แต่ปัจจุบันใช้เครื่องไฟช็อตปลา

ปัญหาน้ำเสียในปัจจุบัน

- ขยะมาจากการเกษตร เช่น กระบอง ขาฆ่าหญ้า ขาฆ่าแมลง
- มีการทำสวนส้มกันมาก จึงทำให้พื้นที่รอบข้างไม่มีป่าอุดมสมบูรณ์เพียงพอ จึงทำให้น้ำลำห้วยแห้ง ขยะทำให้ปลาเป็นโรคเน่าเปื่อย เป็นแผลตามลำตัว
- เครื่องไฟ ช็อตปลาทำให้แหล่งปลาสูญพันธุ์ได้ง่ายและรวดเร็ว

ภูมิปัญญาการผลิตของชุมชน

การผลิตเหล้าพื้นบ้านของบ้านวังลึก เริ่มมีการทำตั้งแต่ในอดีต ซึ่งจะมีผู้ที่มีภูมิปัญญาในการทำเหล้าพื้นบ้าน 2-3 คน เท่านั้นในหมู่บ้านโดยจะมีการทำลูกแป้งและเหล้าพื้นบ้านขายในหมู่บ้าน ราคาขวดละ 70 สตางค์ และจะใช้หม้อดินในการต้ม การหมักและการต้มจะทำไว้ในป่าเพื่อป้องกันเจ้าหน้าที่สรรพสามิตจับ ส่วนการทำลูกแป้งนั้นจะทำไว้ขายให้กับผู้ที่ต้องการทำเหล้าไว้กินในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน เท่านั้น

ภูมิปัญญาเรื่องการทำเหล้าพื้นบ้านเริ่มแพร่หลายเนื่องจากบ้านวังลึกเป็นหมู่บ้านที่มีหมู่บ้านอื่น ๆ รอบ ๆ ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติจากป่าเหมือนหมู่บ้านอื่น ๆ และพื้นที่ในการทำ การเกษตรก็ไม่สามารถขยายออกไปได้ ประกอบกับพื้นที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรเริ่มเสื่อมสภาพทำให้การทำไร่ถั่วเหลืองที่ทำติดต่อกันมากกว่า 10 ปี ไม่ได้ผล ชาวบ้านจึงหันมาสนใจการทำเหล้าพื้นบ้านมากขึ้น โดยจะส่งเหล้าให้กับหมู่บ้านใกล้เคียง

การทำเหล้าพื้นบ้าน ของบ้านวังลึกเริ่มเป็นที่รู้จักของหมู่บ้านใกล้เคียง จึงได้มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อเพื่อไปจำหน่ายในจังหวัดใกล้เคียง ทำให้เหล้าพื้นบ้านของบ้านวังลึกแพร่ขยายอย่างรวดเร็วเพราะเหล้าพื้นบ้านมีราคาสูง ได้กำไรดี

ซึ่งปัจจุบันการทำเหล้าพื้นบ้านได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากในอดีตใช้หม้อดินต้ม จะต้มได้เพียงครั้งละ 7 ขวด แต่ปัจจุบันได้มีการนำเอาถังน้ำมันขนาด 200 ลิตรมาต้ม และการต้มครั้งหนึ่ง ๆ ได้ถึง 30 ขวด ขึ้นไป จากการพัฒนาและขยายตลาดอย่างต่อเนื่องไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุโขทัย ทำให้ชาวบ้านหันมาทำเหล้าพื้นบ้านสูงถึง 180 หลังคาเรือน จากจำนวน 215 หลังคาเรือน จนชาวบ้านบางส่วนที่ไปทำงานต่างจังหวัดก็กลับบ้านมาทำเหล้าพื้นบ้านอยู่ในหมู่บ้าน

วิธีการผลิตเหล้าพื้นบ้าน

การผลิตเหล้าพื้นบ้านของบ้านวังลึกจะใช้ข้าวเหนียว โดยจะเริ่มจากการนึ่งข้าวเหนียวจนสุก แล้วนำไปล้างในน้ำสะอาดจนหมดยางข้าว แล้วปล่อยให้น้ำแห้งแล้วนำมาคลุกกับลูกแป้งเหล้าที่บดละเอียดแล้ว โดยจำลูกตามอัตราส่วนข้าวสาร 100 กิโลกรัม ต่อลูกแป้งที่บดละเอียด 2 กิโลกรัม จากนั้นนำข้าวที่ผ่านการคลุกลูกแป้งจนทั่วไปใส่ไว้ในถังหรือตุ้มปิดฝา เพื่อหมักโดยจะหมักทิ้งไว้ประมาณ 4 วัน โดยชาวบ้านจะสังเกตดู น้ำสาโท ที่เกิดจากการหมักว่ามีมากน้อยเพียงใด ถ้ามีมากก็จะทำให้ได้เหล้าจากการต้มมากตามไปด้วย ต่อจากนั้นนำน้ำสะอาดมาเติม แล้วหมักทิ้งไว้อีกประมาณ 7 วัน ก็สามารถนำมาต้มได้

การต้มเหล้าพื้นบ้านนั้นจะมีอุปกรณ์คือ

1. ถังต้ม (ถัง ขนาด 200 ลิตร)
2. กระทะ
3. ที่รองน้ำเหล้า (รวงริน)
4. ท่อต่อจากที่รองน้ำเหล้า
5. กรวย
6. ขวด

โดยจะมีวิธีการต้ม คือ การนำข้าวที่ผ่านการหมักจนครบกำหนดแล้วมาใส่ลงถังต้ม จากนั้นนำกระทะที่เตรียมไว้มาตั้งบนปากถังถึงกับนำผ้ามาชุบน้ำบิดพอหมาด ๆ มาพันรอบกระทะ เพื่อป้องกันไม่ให้ไอของเหล้าออก และต่อจากนั้นนำท่อต่อจากที่รองเหล้าออกมาโดยใช้กรวยและขวดสะอาดรองน้ำเหล้า ซึ่งหลังจากนั้นต้มเสร็จจากที่เหล้าจากการต้มเรียกว่า “ ลำเหล้า ”

วิธีการทำลูกแป้ง

การผลิตลูกแป้งเป็นภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะใช้วัตถุดิบในการทำต่างกัน ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของแต่ละแห่ง วัตถุดิบในการผลิตลูกแป้งบ้านวังลึก จะมีอยู่ 9 อย่าง คือ

1. แป้งข้าวเจ้า
2. ข้าว
3. กระเทียม
4. จิง
5. ชะเอม
6. ชะค่าน
7. พริกแห้ง
8. ดีปรี
9. น้ำสะอาด

โดยจะนำวัตถุดิบในการผลิตทั้งหมดมาคลุกเคล้าผสมกันต่อจากนั้นนำมาปั้นเป็นลูกกลม ๆ เมื่อบั่นเรียบร้อยแล้วนำผ้าคลุมด้วยผ้าหรือถุงพลาสติกทิ้งไว้ 2 คืน จะมีเชื้อราเกิดขึ้น บริเวณลูกแป้งต่อจากนั้นนำลูกแป้งไปตากให้แห้ง

การประกอบอาชีพทำสวนส้มเขียวหวาน

การประกอบอาชีพทำสวนส้มเขียวหวานของบ้านวังลึก ได้มีการเริ่มปลูกมาประมาณปี พ.ศ. 2520 โดยได้มีพ่อค้าจากจังหวัดน่าน นำกล้าส้มมาขาย ในหมู่บ้านและมีผู้สนใจซื้อทดลองปลูก ผู้ที่ปลูกคนแรกคือ พ่อขาบิง ผลปรากฏว่าปลูกแล้วได้ผลดีส้มรสหวานอร่อย จึงมีการขยายพันธุ์โดยการตอนกิ่ง ปลูกกันอย่างแพร่หลาย พื้นที่หลายพื้นที่ที่ทำไร่ถั่วเหลืองไม่ได้ผล เพราะดินเสื่อมสภาพก็หันมาปลูกส้มเขียวหวานกันมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันการปลูกส้มจากการสำรวจเมื่อปี 2544 พบว่า ส้มที่มีอายุ 1-5 ปี มีจำนวน 43,944 ต้น คิดเป็น 61.57% ของจำนวนส้มที่ปลูก อายุ 5-10 ปี 19,274 ต้น คิดเป็น 27.01% ของจำนวนส้มที่ปลูก อายุ 10-15 ปี จำนวน 8,149 ต้น คิดเป็น 11.42% ของจำนวนส้มที่ปลูก ซึ่งส้มที่ให้ผลผลิตดีจะมีอายุประมาณ 5-15 ปี

ผลผลิตและตลาด

ผลผลิตของส้มบ้านวังลึกแต่ละปีไม่แน่นอนเพราะส้มเป็นพืชที่อาศัยน้ำเพราะการทำส้มของบ้านวังลึกต้องอาศัยฤดูกาลปีไหนฝนตกต้องตามฤดู ก็จะมีผลผลิตของส้มมาก ถ้าปีไหนฝนไม่ตกต้องตามฤดูผลผลิตก็จะน้อย

ตลาดส้มบ้านวังลึกเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็จะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ ซึ่งราคาของส้มจะขึ้นอยู่กับคุณภาพและขนาดของส้มโดยจะวัดกันตามเบอร์ เมื่อชาวบ้านขายส้มให้พ่อค้าคนกลางแล้วต้องนำมาเข้าเครื่องคัดขนาดส้ม

ราคาส้มปี 2546

ส้มเบอร์ 00	ราคา	15	บาท
ส้มเบอร์ 0	ราคา	15	บาท
ส้มเบอร์ 1	ราคา	12	บาท
ส้มเบอร์ 2	ราคา	9	บาท
ส้มเบอร์ 3	ราคา	7	บาท
ส้มเบอร์ 4	ราคา	4	บาท

ส้มเบอร์ 00 จะเป็นส้มที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และคุณภาพส้มก็จะเป็นตัวกำหนดราคาของส้มเช่นกัน ปัญหาที่พบในส้มที่ทำให้ราคาต่ำลง คือ สีผิวของส้ม ซึ่งจะมีราคา เกะตามผิวของส้ม ราคา ก็จะถูกลงไปอีกประมาณ เบอร์ละ 2 บาท พ่อค้าคนกลาง เมื่อรับซื้อส้มแล้วก็จะนำไปขายที่ตลาดในกรุงเทพฯ

ปัญหาและโรคต่างๆ ของส้มเขียวหวาน

1. โรคกลากเน่า โคนเน่า จะเกิดขึ้นเมื่อมีฝนตกมากๆ น้ำขัง ทำให้รากขาดอากาศ ก็จะเน่า ต้นก็จะตาย
2. โรคผลเน่า หรือร่วง เกิดจากการที่ส้มมีการติดผลมากเกินไปและต้นส้มขาดน้ำก็จะร่วง หรือเกิดจากเชื้อราเข้าขั้ว ทำให้ผลร่วงก่อนฤดู
3. โรคจี้กลาก (โรคแคงเกอร์) จะทำให้ผิวส้มไม่สวย มีสะเก็ด
4. โรคแผลสะเก็ด (โรคสะเก็บ) จะทำลายผิวส้ม
5. โรคกิ่งแห้ง (โรคแอนแทรคโนส) จะทำให้กิ่งแห้งตาย
6. โรคทรินสาตซา
7. โรคกรีนนิ่ง
8. โรคราดำ ทำให้ผิวส้มหรือใบส้มเป็นสีดำ

แมลงศัตรูส้ม

1. หนอนซอนใบ ระบาดเมื่อแตกใบอ่อนทำให้ใบงอ
2. หนอนแกงส้ม กินในส้มอ่อน
3. หนอนเจาะดอกส้ม ทำให้ดอกส้มเสียหาย ผลผลิตติดลูกน้อย
4. เพลี้ยอ่อน ดูดกินน้ำเลี้ยงของใบอ่อนและดอก
5. ไรแดง ดูดกินน้ำเลี้ยงของใบส้มดำระบาดสังเกตดูใบส้มจะเป็นสีเหลือง
6. เพลี้ยไฟ จะดูดกินน้ำเลี้ยงจากผลส้มทำให้ผลส้มแคะแกรน ไม่โต และมีลายอยู่บนผลส้ม ผิวส้มไม่สวย

สวนส้มในอดีต	สวนส้มในปัจจุบัน
<u>การดูแลรักษาส้ม</u> ในยุคสมัยนี้ การดูแลรักษาส้มจะใช้วิธีการหว่านน้ำไปรดตามต้น ระยะเวลารดน้ำ 1 เดือน รดน้ำ 2 ครั้ง <u>การใช้ปุ๋ย</u> อดีตการใช้ปุ๋ยจะมีความแตกต่างกับปัจจุบันอยู่มาก คืออดีตการทำสวนส้มจะใช้ปุ๋ยตามธรรมชาติ ได้แก่ การใช้ปุ๋ยคอก เช่น มูลหมู ไก่ วัว และการใช้ปุ๋ยหมัก เช่น การหมักจากเศษหญ้า เศษพืชผักต่างๆ ที่เหลือไว้ ซึ่งการใช้ปุ๋ยทางธรรมชาตินี้จะได้ผลดีคือประหยัดค่าใช้จ่ายหรือลดต้นทุนในการทำสวนส้ม ทำให้ดินร่วนซุยมีความเป็นกรด-เบสกลาง <u>ราคาซื้อขายส้ม</u> อดีตจะมีพ่อค้าคนกลางซื้อตามสวนจากเจ้าของสวนเองเป็นการซื้อขายส้มรวม ราคาประมาณ กิโลกรัมละ 3-4 บาท สู่การขายส้มในยุคสมัยนี้เกษตรกรจะถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางเสียเปรียบทางการค้าขาย	<u>การดูแลรักษาส้ม</u> ปัจจุบัน การดูแลรักษาส้มมีความสะดวกสบายมากขึ้น โดยเปลี่ยนจากวิธีหว่านน้ำไปรดเป็นต้นๆ มาเป็นวิธีสูบน้ำโดยใช้เครื่องมือทันสมัยใหม่เขาช่วยในการทำเกษตรสวนส้ม <u>การใช้ปุ๋ย</u> ปัจจุบันเกษตรกรนิยมใช้ปุ๋ยเคมีกันมากขึ้น ซึ่งปุ๋ยเคมีนี้ก็ได้แก่ ปุ๋ยในสูตรต่างๆ เช่นสูตร 15-15-15 ข้อดี ของปุ๋ยเคมี คือ ได้รับผลผลิตตามที่ต้องการ ข้อเสีย ของปุ๋ยเคมี คือมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นทำให้ดินไม่ร่วนซุยมีความเป็นกรดสูง <u>ราคาซื้อขายส้ม</u> ปัจจุบันการขายส้มจะมีความแตกต่างจากอดีตอย่างมากเพราะการขายส้มในสมัยนี้ส่วนใหญ่แล้วเจ้าของสวนจะนำส้มไปขายตามแผงส้ม ซึ่งการขายแบบนี้จะเป็นการขายที่กำหนดราคาส้มตามขนาดและเบอร์ของส้ม เช่นบางปีเบอร์ 0 ราคาอาจ 10 บาท เบอร์ 4 ราคา 1 บาท และการขายแบบนี้ตลาดจะเป็นผู้กำหนดราคาเอง ซึ่งการเสียเปรียบในการค้ายังมีอยู่แต่ก็น้อยกว่าในอดีต

เวลาของการออกผล

ส้มจะมี 3 รุ่น

รุ่นที่ 1

ระยะเวลาดังแต่เดือน มกราคม – กันยายน

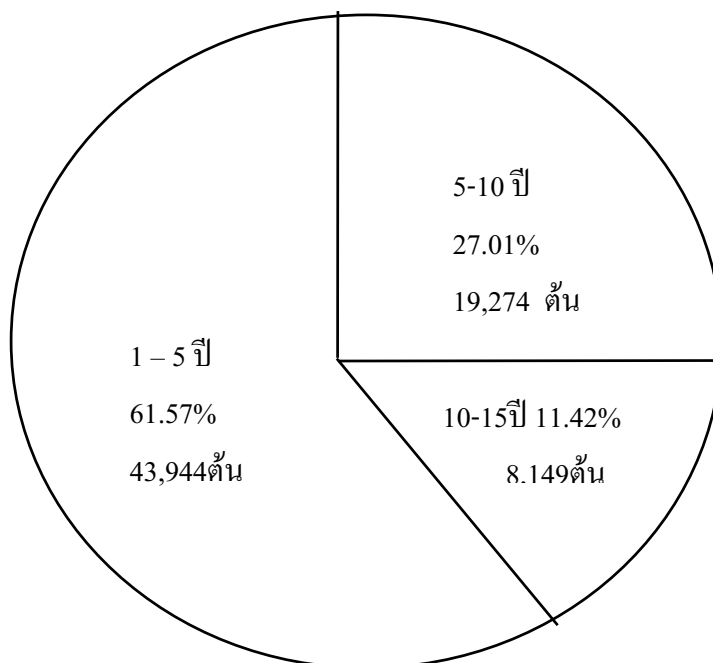
รุ่นที่ 2

ระยะเวลาดังแต่เดือน ตุลาคม – เมษายน

รุ่นที่ 3

ระยะเวลาดังแต่เดือนเมษายน – กันยายน

กราฟแสดงการปลูกส้มเขียวหวานบ้านวังลึก หมู่ที่ 4 ปี 2545

จากการที่นักวิจัยและเยาวชนได้ลงไปหาข้อมูลในเรื่องของสวนส้มและมีการออกแบบสอบถามในชุมชน ทางทีมวิจัยสามารถวิเคราะห์ปัญหาการทำสวนส้มเขียวหวานของชุมชนบ้านวังลึกได้ดังนี้

ปัญหาการทำสวนส้มเขียวหวาน

ปัญหาทางธรรมชาติ

- ฝนไม่ตกตามฤดูกาล และฝนแล้ง ส้มเป็นพืชที่ต้องการน้ำและความชื้นในระยะติดดอกและผลเล็กเป็นจำนวนมาก ถ้าปีไหนฝนไม่ตกตามฤดูกาลก็จะทำให้การออกดอกส้มผิดปกติเป็นผลให้ดอกส้มและผลส้มที่เล็กร่วง
- แมลงและโรค ส้มเป็นพืชที่มีแมลงและโรครบกวนมากตั้งแต่เริ่มออกดอกจนถึงเก็บขายจะมีแมลงและโรคเข้ารบกวนตลอดต้องมีการดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ปัญหาที่ไม่เกี่ยวกับธรรมชาติ

- งบประมาณ เนื่องด้วยส้มเป็นพืชที่ต้องดูแลอย่างดี จึงต้องใช้การลงทุนสูงมากตั้งแต่เริ่มปลูก

จนคิดผลได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ไม่มีเงินลงทุนก็จะปล่อยปะละเลยทำให้ส้มได้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร อายุของการให้ผลผลิตของส้มก็จะลดลงตามไปด้วย และก็จะมีความเสียหายผลส้มร่วงก่อนฤดูตามมาด้วย

- ตลาด ตลาดการค้าส้มก็ไม่ได้ต่างจากผลผลิตทางการเกษตรชนิดอื่น ที่จะมีพ่อค้าคนกลางรับซื้อแล้วกำหนดราคาเอง ชาวสวนไม่มีสิทธิในการกำหนดราคา ซึ่งการขายส้มจะมีพ่อค้ามาตั้งแผงรับซื้อเมื่อชาวสวนจะขายก็จะมีรถกลางราคากันแล้วจึงเก็บมาขาย การเก็บขายก็จะมีรถคันขนาดตามเบอร์ สี รหัสชาติ ถ้าองค์ประกอบทั้ง 3 อย่าง ดีราคาก็จะสูงและราคาส้มก็จะขึ้นอยู่กับฤดูกาล ความต้องการของตลาดส้มว่ามีความต้องการบริโภคมากน้อยแค่ไหน
- การแปรรูป การแปรรูปผลผลิตส้มทำได้ค่อนข้างยากส่วนมากจะทำมาทำน้ำส้มแต่การผลิตในรูปแบบอื่น ๆ ยังไม่มีเพื่อแก้ไขปัญหา ส้มที่ร่วงก่อนฤดูการเก็บเกี่ยว ทำให้ชาวบ้านขายได้ในราคาที่ถูกลงมาก

การจัดเวทีแปรรูปส้มเขียวหวาน

การแปรรูปผลผลิตจากส้ม

จากการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนทางกลุ่มเยาวชนและกลุ่มส้มเขียวหวานบ้านวังลึกได้ให้การแปรรูปผลผลิตจากส้มเนื่องจากบ้านวังลึกมีการปลูกส้มกันมาก บางปีราคาส้มตกต่ำและปัญหาที่ชาวบ้านประสบกันมากคือ การร่วงก่อนฤดูของส้ม ชาวบ้านเรียกว่า ส้มดุ่ม จึงได้มีการเสนอเพื่อหาแนวทางการสร้างอาชีพเสริมและแก้ไขปัญหาส้มร่วงก่อนฤดูได้

ทางกลุ่มเยาวชนจึงได้ประสานกับทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ โดยทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้ได้ส่งอาจารย์ ที่มีความสามารถในการแปรรูปผลไม้มาให้ความรู้แก่กลุ่มเยาวชนและผู้สนใจเพื่อเป็นแนวทางการศึกษา

วิธีการแปรรูปส้มเขียวหวาน

ผลิตภัณฑ์ที่สามารถแปรรูปได้

1. น้ำมันหอมระเหยสกัดทำมาจากเปลือกส้ม
2. ดองเปรี้ยว 3 รส
3. น้ำส้มคั้น (บริโภคสด, บรรจุขวด)
4. ทำไวน์ส้ม
5. น้ำส้มเข้มข้น
6. น้ำส้มเขียวหวานสดคั่ว/เนสต้า
7. กากส้ม (สกัดสาร) เพคติน ไม่ทำให้น้ำกับผลไม้แยกชั้นกัน

การผลิตไวน์ส้มเขียวหวาน

1. ส้มเขียวหวาน

น้ำตาล	20% - 25%
กรด	0.65%
PH	32-40%

ค่าความกรด-ด่าง

ต้มฆ่าเชื้อ

เดิมเชื้อทำไวน์ (ยีสต์)

หมักไวน์ 3-4 อาทิตย์

บ่มไวน์ 5 เดือน

ต้องมีตัววัดค่าของปริมาณ

กรองไวน์

บรรจุใส่ขวด

ติดฉลาก

ขาย

เชื้อทำไวน์ = ยีสต์ ทำหน้าที่ เปลี่ยนน้ำตาลเป็นแอลกอฮอล์

เชื้อลูกแป้ง (รา, ยีสต์)

รา = เปลี่ยนแป้งเป็นน้ำตาล

ยีสต์ เปลี่ยนน้ำตาลเป็นแอลกอฮอล์

ขั้นตอนการผลิตไวน์ผลไม้โดยย่อ

1. นำผลไม้ที่สุกหรือแก่จัดมาล้างทำความสะอาดและตัดส่วนที่ไม่ต้องการทิ้งไป
2. ผลไม้ที่ผ่านการทำความสะอาดแล้ว นำมาบีบ/หั่น และคั้นเอาเฉพาะน้ำ ในขั้นตอนนี้ ต้องระมัดระวังไม่ให้เนื้อผลไม้ละเอียดจนเกินไป เพราะอาจจะส่งผลให้ผลไม้ไม่มีสีขุ่น
3. ปรับปริมาณน้ำตาล (เติมน้ำหรือน้ำตาลทรายขาว) และระดับกรดของน้ำ ผลไม้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ขึ้นอยู่กับชนิดของผลไม้ ทั้งนี้ผลไม้ที่เหมาะสมจะมีความหวานประมาณร้อยละ 20-25 ของน้ำหนักสุทธิของผลไม้ และมีความเป็นกรด-ด่าง (pH) อยู่ระหว่าง 3.2-4.00
4. นำไปต้มฆ่าเชื้อ นาน 20 นาที หรือเติมสาร โพแทสเซียมเมตาไบซัลไฟด์ (potassiummetabisulfite, KMS) ประมาณ 100-1501 ppm. เพื่อยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อที่ติดมากับน้ำผลไม้แล้วถ่ายลงในถังหมักในขณะที่มีความร้อนประมาณ 60-70 องศาเซลเซียส และปิดภาชนะให้สนิททิ้งน้ำผลไม้ให้เย็นลงประมาณ 1 คืน
5. หลังจากนั้นเติมเชื้อยีสต์สำหรับทำไวน์ (*Saccharomyces cerevisiae*) ที่กำลังเจริญเติบโต

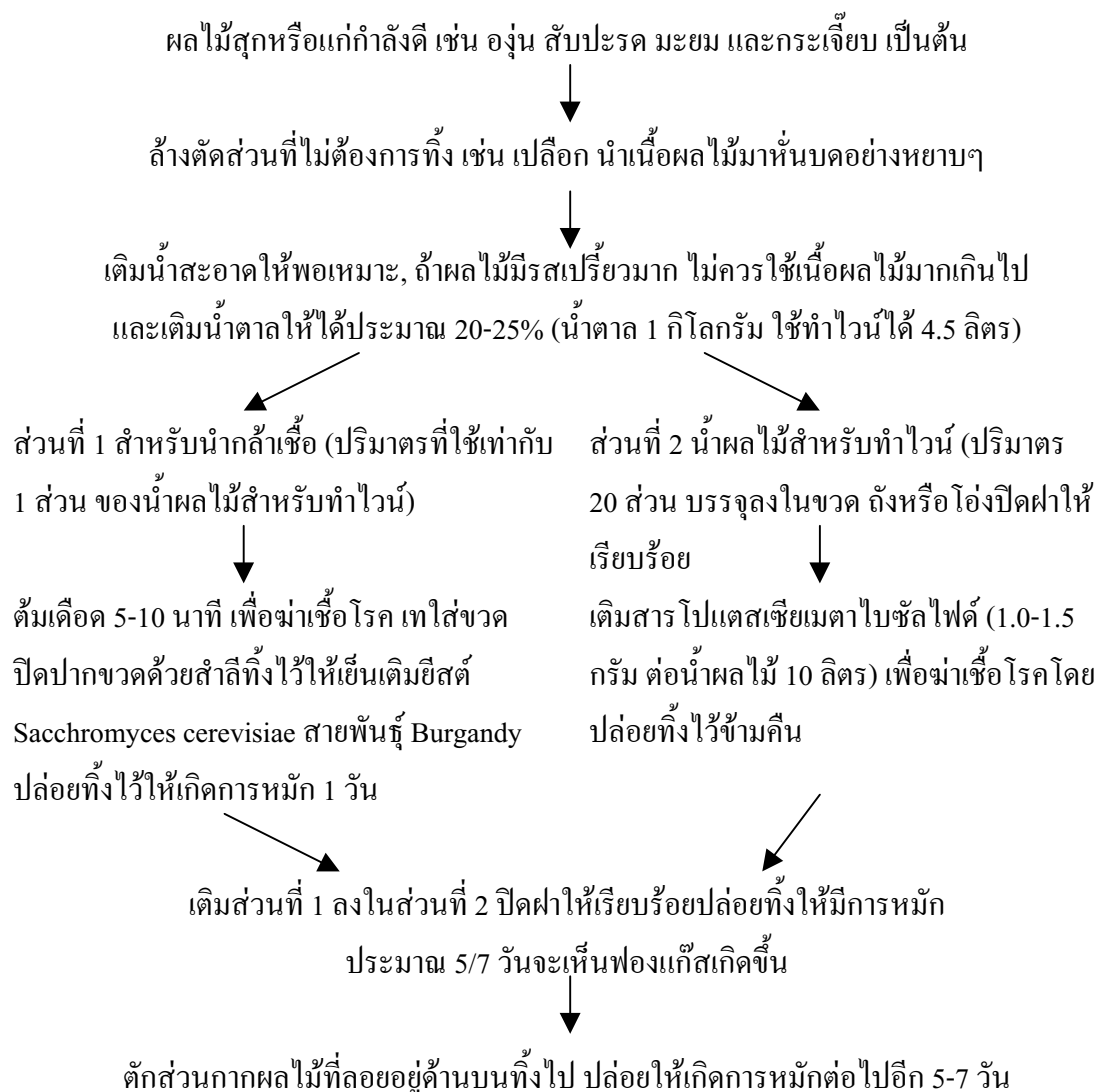
(starter culture) ซึ่งเตรียมล่วงหน้าประมาณ 1-2 วัน เพื่อเปลี่ยนน้ำตาลให้เป็นแอลกอฮอล์ แล้วหมักต่อให้เย็น (ที่อุณหภูมิ 18-22 องศาเซลเซียส) เพื่อให้กระบวนการทำงานของยีสต์เป็นไปอย่างช้าๆ ใช้ระยะเวลาประมาณ 2-6 สัปดาห์ หรือจนกว่าไวน์เริ่มใส ไม่มีฟองอากาศผุด และเชื้อยีสต์ตกตะกอนนอนก้นแล้ว ก็จะได้ไวน์ที่มีระดับแอลกอฮอล์ 10-12 ดีกรี

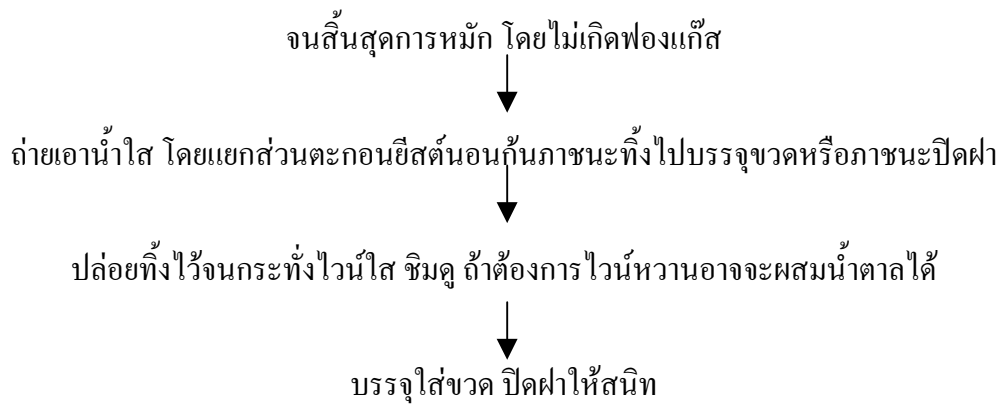
6. นำไวน์ที่ได้ มากรองเนื้อผลไม้อีกครั้ง แล้วนำไปบ่มอีกครั้งในภาชนะปิดสนิท (ที่อุณหภูมิ 18-22 องศาเซลเซียส) จนกว่าจะใส

7. นำไวน์ที่ได้มาผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อ โดยพาสเจอร์ไรด์ หรือเติมสารเคมีเพื่อยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อน้ำส้มสายชู ปรงแต่งรสธรรมชาติ บรรจุในขวดแก้วแห้งที่ปราศจากเชื้อต่างๆ ปิดจุกและฉลากเพื่อนำไปทดสอบตลาดต่อไป

สรุปขั้นตอนในการผลิตไวน์ผลไม้

ขั้นตอนในการผลิตไวน์ผลไม้

คุณค่าทางอาหารของน้ำส้มเชี้ยวหวาน

(คิดจากน้ำหนักสด 100 กรัม)

รายการคุณค่าทางอาหาร		ปริมาณ
ความชื้น	(กรัม/100กรัม)	91.2
โปรตีน	(กรัม/100กรัม)	0.4
คาร์โบไฮเดรต	(กรัม/100กรัม)	8.0
ไขมัน	(กรัม/100กรัม)	0.1
ค่าพลังงาน	(กิโลแคลอรี/100กรัม)	24
แคลเซียม	(มิลลิกรัม/100กรัม)	33
เหล็ก	(กรัม/100กรัม)	0.2
ฟอสฟอรัส	(กรัม/100กรัม)	17
เส้นใย		0.2
วิตามินเอ	(I.U.)	50
วิตามินบี 1	(มิลลิกรัม/100กรัม)	0.11
วิตามินบี 2	(มิลลิกรัม/100กรัม)	0.02
ไนอาซิน	(มิลลิกรัม/100กรัม)	0.02
วิตามินซี	(มิลลิกรัม/100กรัม)	20

สูตรเครื่องดื่มน้ำผลไม้พร้อมดื่ม

น้ำส้มพร้อมดื่ม (50%) เตรียมน้ำส้ม 2 ก.ก.

น้ำส้มคั้น	1	กก.
น้ำตาล	120-140	กรัม
น้ำ	860	กรัม
กรดมะนาว	5-6	กรัม
เพกติน	4	กรัม

น้ำส้มพร้อมดื่ม (25%) เตรียมน้ำส้ม 4 กก.

น้ำส้มคั้น	80	กรัม
น้ำตาล	390	กรัม
น้ำ	2,600	กรัม
กรดมะนาว	14	กรัม
เพกติน	8	กรัม

การเตรียมน้ำส้มบรรจุขวด

ส่วนผสม

1. น้ำส้มเขียวหวาน	1	กิโลกรัม
2. น้ำ	2,495	กรัม
3. น้ำตาลทราย	450	กรัม
4. กรดมะนาว	11	กรัม
5. น้ำมันผิวส้ม	40	กรัม

วิธีทำ

- ล้างขวดและฝาให้สะอาด พ่นเชื้อจุลินทรีย์ขวดและฝาที่บรรจุด้วยน้ำเดือดหรือนึ่งฆ่าเชื้อฝาถูกเช็ดด้วยเอทิลแอลกอฮอล์
- เลือกส้มเขียวหวานที่มีเปลือกบาง ผิวสีเขียวมเหลือง ไม่ขำและไม่เน่าเสีย นำมาล้างน้ำให้สะอาดผ่าครึ่งคั้นน้ำ กรองด้วยผ้าขาวบางจะได้น้ำส้มเขียวหวาน
- เตรียมน้ำมันผิวส้มโดยเลือกส้มเขียวหวานที่มีเปลือกเหลือง ปอกเปลือก ลอกเชื้อขาวออก หั่นเปลือกส้มให้สะอาด ประมาณ 100 กรัม เติมน้ำ 100 กรัม ตีปั่นกรองจะได้น้ำมันผิวส้มเขียวหวาน
- เตรียมน้ำเชื่อม โดยละลายน้ำตาลทราย กรดมะนาว เคลือบกับน้ำ ตั้งไฟให้เดือดคนให้เข้ากัน ตี กรองด้วยผ้าขาวบาง

5. ต้มน้ำเชื่อมที่อุณหภูมิ ประมาณ 70 องศาเซลเซียส เติมน้ำส้มเขียวหวาน กวนส่วนผสมให้เข้ากันดี
6. เติมน้ำมันผิวส้มเขียวหวาน กวนแรงๆ ต้มที่อุณหภูมิ 80-90 องศาเซลเซียส 2 นาที บรรจุขวดให้ช่องว่างเหนือขวดประมาณ 1 นิ้ว
7. ทำให้เย็นโดยนำขวดไปแช่น้ำเย็นที่ถ่ายเทได้
8. เก็บผลิตภัณฑ์ในตู้เย็นได้ประมาณ 1-2 วัน
9. ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีปริมาณสารละลายน้ำประมาณ 17 องศาบริกซ์ ความเป็นกรดในรูปกรดซิตริกที่ปราศจากน้ำ 0.5 เปอร์เซ็นต์ pH 2.3
10. ถ้าจะเก็บไว้นาน ให้ใส่โซเดียมเบนโซเอท 0.8 กรัม ก่อนการบรรจุขวด

น้ำส้มเขียวหวานแท้ปรุงแต่ง

ส่วนผสม

น้ำส้มเขียวหวาน	1	กิโลกรัม
น้ำตาลทราย	100	กรัม
เกลือ	2	กรัม
น้ำมันาว	50	กรัม

วิธีทำ

1. นำเชื้อจุลินทรีย์ขวดและฝาที่บรรจุด้วยการลวกโดยลวกน้ำเดือดหรือนึ่งฆ่าเชื้อ ฝาจากเช็ดด้วยเอทิลแอลกอฮอล์
2. ล้างส้มเขียวหวาน ให้สะอาด ผ่าครึ่ง คั้นน้ำ กรองด้วยผ้าขาวบาง จะได้น้ำส้มเขียวหวาน
3. ผสมน้ำส้มเขียวหวานกับน้ำตาลทราย เกลือป่น คนส่วนผสมละลาย
4. ต้มส่วนผสมที่อุณหภูมิ 80-90 °C 2 นาที
5. ใส่น้ำมันาว บรรจุขวดให้มีช่องว่างเหนือขวดประมาณ 1 นิ้ว
6. การบริโภคน้ำ ให้บริโภคกับน้ำแข็ง
7. ผลิตภัณฑ์เก็บไว้ที่อุณหภูมิห้องได้ประมาณ 1 วัน

การทำน้ำส้มเขียวหวาน 25%

1. ล้างและปอกเปลือกส้มเขียวหวาน
2. นำส้มเขียวหวานที่ปอกเปลือกแล้วใส่เข้าเครื่องคั้นน้ำผลไม้ โดยถอดชุดบดออกแล้วใส่กรวยป้อนแทนชุดบดย่อย
3. กรองน้ำส้มด้วยอุปกรณ์กรองน้ำผลไม้ใช้ตะแกรงขนาด 100 เมช

4. เทน้ำส้มที่กรองแล้วลงในถังเก็บน้ำผลไม้แล้วปิดคว้าน้ำผลไม้ให้ไหลเข้าอุปกรณ์พาสเจอร์ไรส์ช้าๆ จนน้ำผลไม้ที่ออกมาอุณหภูมิ 93°C
5. บรรจุน้ำส้มลงในขวดพลาสติกขนาด 200 ซีซี ปิดฝาอลูมิเนียมฝอยด้วยเตารีด คั่วแล้วแช่ในถังน้ำเย็น เพื่อลดอุณหภูมิให้ต่ำกว่า 40°C
6. เก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง 10 กิโลกรัม จะได้น้ำส้ม 6 กิโลกรัม

การทำน้ำส้มเขียวหวาน 25%

สูตร

น้ำส้มเขียวหวาน	1	กิโลกรัม
น้ำตาลทราย	450	กรัม
กรดมะนาว	11	กรัม
เกลือป่น	4	กรัม
น้ำ	2,495	กรัม

เมื่อคั้นน้ำส้มเขียวหวานเสร็จแล้ว จึงคำนวณปริมาณน้ำตาล, กรดมะนาว, เกลือ และน้ำผสมให้เข้ากัน แล้วเทใส่ถังพาสเจอร์ไรส์ ที่ 93C เช่นเดียวกัน

น้ำส้มเขียวหวานสคอช(น้ำส้มเขียวหวานชนิดหวานเข้มข้น)

ส่วนผสม

น้ำส้มเขียวหวาน	1	กิโลกรัม	กรดมะนาว	44	กรัม
น้ำตาลทราย	1,460	กรัม	เกลือป่น	8	กรัม
น้ำ	1,430	กรัม	เพคตินผง	16	กรัม
โซเดียมเบนโซเอท	1.6	กรัม	น้ำมันผิวส้มเขียวหวาน	40	กรัม

วิธีทำ

1. ล้างขวดและฝาให้สะอาด ฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ขวดและฝาที่บรรจุด้วยน้ำเดือดหรือนึ่งฆ่าเชื้อฝาจากเชื้อด้วยเอทิลแอลกอฮอล์
2. เลือกส้มเขียวหวานที่มีเปลือกบาง ผิวสีเขียวอมเหลือง ไม่ขำและไม่เน่าเสีย นำมาล้างน้ำให้สะอาด ผ่าครึ่งคั้นน้ำ กรองด้วยผ้าขาวบางจะได้น้ำส้มเขียวหวาน
3. เตรียมน้ำมันผิวส้ม โดยเลือกส้มเขียวหวานที่มีเปลือกเปลือก ปอกเปลือก ลอกเชื้อขาวออกหั่นเปลือกส้มให้ละเอียด ประมาณ 100 กรัม เติมน้ำ 100 กรัม ตีปั่นกรองจะได้น้ำมันผิวส้มเขียวหวาน
4. ผสมน้ำตาลทรายกับเพคตินคลุกเคล้ากันให้เข้ากันดี

5. เตรียมน้ำเชื่อมโดยละลายน้ำตาลทราย ที่ผสมกับเพคติน กรดมะนาว เกลือปนกับน้ำ ตั้งไฟให้เดือดคนให้เข้ากันดี กรองด้วยผ้าขาวบาง
6. ต้มน้ำเชื่อมที่อุณหภูมิ ประมาณ 70 องศาเซลเซียส เติมน้ำผลไม้ กวนส่วนผสมอยู่ตลอดเวลา
7. เติมน้ำมันผิวส้มเขียวหวาน โซเดียมเบนโซเอท กวนแรงๆ ต้มที่อุณหภูมิประมาณ 80-90 องศาเซลเซียส 2 นาที บรรจุขวดให้ช่องว่างเหนือขวดประมาณ 1 นิ้ว
8. ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีปริมาณสารที่ละลายในน้ำประมาณ 45 องศาบริกซ์ ความเป็นกรดในรูปกรดซิตริก 1.3 เปอร์เซ็นต์ pH 2.4
9. การบริโภคให้เติมน้ำประมาณ 1 เท่าหรือ 1 ½ เท่า
10. ถ้าจะเก็บไว้นาน ให้ใส่โซเดียมเบนโซเอท 0.8 กรัม ก่อนการบรรจุขวด

น้ำส้มเขียวหวานไซรัป(น้ำส้มเขียวหวานในน้ำเชื่อม)

ส่วนผสม

น้ำส้มเขียวหวาน	1	กิโลกรัม	กรดมะนาว	62	กรัม
น้ำตาลทราย	1,480	กรัม	เกลือปน	14	กรัม
น้ำ	388	กรัม	น้ำมันผิวส้มเขียวหวาน	40	กรัม

วิธีทำ

1. นำเชื้อจุลินทรีย์ขวดและฝาที่บรรจุด้วยการลวกด้วยน้ำเดือดหรือนึ่งฆ่าเชื้อ ฝาถูกเช็ดด้วยเอทิลแอลกอฮอล์
2. ล้างส้มเขียวหวาน ให้สะอาดผ่าครึ่งคั้นน้ำ กรองด้วยผ้าขาวบางจะได้ น้ำส้มเขียวหวาน
3. เตรียมน้ำมันผิวส้ม โดยเลือกส้มเขียวหวานที่มีเปลือกเหลือง ปอกเปลือกลอกเยื่อขาวออก หั่นเปลือกส้มให้ละเอียด ประมาณ 100 กรัม เติมน้ำ 100 กรัม ตีปั่นกรองจะได้ น้ำมันผิวส้มเขียวหวาน
4. ผสมน้ำส้มเขียวหวานกับน้ำตาลทราย น้ำ กรดมะนาว เกลือปน คนส่วนผสมละลาย
5. ต้มส่วนผสมที่อุณหภูมิประมาณ 70 องศา เติมน้ำมันผิวส้มเขียวหวาน กวนแรงๆ ต้มที่อุณหภูมิประมาณ 80-90 องศา 2 นาที บรรจุขวดให้ช่องว่างเหนือขวดประมาณ 1 นิ้ว
6. ทำให้เย็นโดยนำขวดไปแช่ในน้ำเย็นที่ถ่ายเทได้
7. เช็ดขวดให้แห้ง เก็บผลิตภัณฑ์ในที่เย็น
8. การบริโภคให้ใช้น้ำส้มเขียวหวานในน้ำเชื่อม 1 ส่วน เติมน้ำ 3 ส่วนคนให้ละลาย
9. ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีปริมาณสารที่ละลายในน้ำประมาณ 70 องศาบริกซ์ pH 2.1 ความเป็นกรดในรูปกรดซิตริกที่ปราศจากน้ำ 1.6 เปอร์เซ็นต์

สรุปเวทีวิเคราะห์การทำไวน์ส้มเขียวหวานเป็นอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน

จากการที่กลุ่มเยาวชนได้ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน วิธีการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพ และภูมิปัญญาของชุมชน ทางกลุ่มเยาวชนสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนมีอาชีพหลักคือ การทำสวน ส้มเขียวหวาน ซึ่งแต่ละปีจะมีผลผลิตส่งขายให้กับพ่อค้าคนกลางจำนวนมากและผลผลิตที่ส่งขายสามารถแบ่งได้เป็น 2 เกรด คือ 1. ส้มดี 2. ส้มร่วง ถูที่ทางชุมชนเรียกว่า (ส้มตุ้ม) และทางกลุ่มเยาวชนสามารถสรุปปัญหาได้คือ ส้มร่วงก่อนฤดู จะมีราคาถูกลงเนื่องจาก คุณภาพของส้มต่ำ ทั้งรสชาติ ขนาด และ สีผิว ทำให้ไม่สามารถนำมาบริโภคโดยตรงได้ ชาวสวนจึงนำไปขายให้กับแม่ค้าเพื่อนำไปแปรรูปก่อนบริโภค เช่น ทำน้ำส้มคั้น น้ำส้มเกล็ดหิมะ จึงทำให้มีส้มราคาถูกลงมาก

นอกจากนี้ชุมชนยังมีอาชีพทำเหล้าพื้นบ้านเป็นอาชีพเสริม โดยชุมชนมีภูมิปัญญาในด้านการผลิตยีส หรือ ลูกแป้งเอง โดยใช้สมุนไพรต่าง ๆ มาผสมกันหมักแล้วปั้นเป็นลูก แล้วนำมาบ่ม และตากแดดให้แห้งจนได้ ยีสที่มีคุณภาพ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ ลูกแป้ง ”

จากปัญหาผลผลิตของส้มร่วงก่อนฤดูมีราคาและภูมิปัญญาของชุมชนในการผลิตยีสขึ้นมาเอง ทางทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชนจึงได้มาวิเคราะห์ร่วมกันว่าเยาวชนสามารถเลือกอาชีพการทำไวน์ ส้มเขียวหวานเป็นอาชีพเสริมได้ จึงได้มีการส่งแผนงานระยะที่ 2 เป็นการแปรรูปผลผลิตจากส้มเป็นไวน์ส้มเขียวหวาน แต่ต่อมาได้เกิดสถานการณ์ขึ้นในชุมชนคือ ชุมชนมีความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่สรรพสามิตอย่างรุนแรงเนื่องจากเจ้าหน้าที่สรรพสามิตได้ออกตรวจจับผู้ที่ผลิตเหล้าพื้นบ้านที่ผิดกฎหมายอย่างเข้มงวด ทางกลุ่มเยาวชนจึงเกรงว่าการทำไวน์ซึ่งกฎหมายยังไม่เปิดให้ชาวบ้านสามารถทำได้ ถ้ากลุ่มเยาวชนทดลองทำไวน์ส้มเขียวหวานเจ้าหน้าที่สรรพสามิตอาจเข้ามาจับกุมได้ และอาจส่งผลกระทบต่อโครงการวิจัยและกลุ่มเยาวชน ทีมวิจัยจึงได้ประชุมและเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 โดยเน้นวิจัยที่ไม่ผิดกฎหมายและกลุ่มเยาวชนสามารถประกอบเป็นอาชีพเสริมได้จริง กลุ่มเยาวชนได้วิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย ของการเลือกผลิตไวน์ส้มเป็นอาชีพเสริมดังนี้

ข้อดี

1. มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นที่ปรึกษา
2. มีภูมิปัญญาการผลิตยีส (ลูกแป้ง) อยู่ในชุมชน
3. วัตถุดิบในการผลิตหาได้ในชุมชน
4. ชุมชนมีความรู้ ภูมิปัญญาในการผลิตไวน์โดยใช้ข้าวเป็นวัตถุดิบในการผลิต

ข้อเสีย

1. การผลิตไวน์ยังไม่ถูกกฎหมายสรรพสามิต พ.ศ. 2499 อาจมีผลกระทบต่อกกลุ่มเยาวชนได้

2. ชุมชนมีความขัดแย้งค่อนข้างรุนแรงกับเจ้าหน้าที่สรรพสามิต
3. ศักยภาพด้านการต่อรองหรือกรณีที่มีปัญหากับเจ้าหน้าที่สรรพสามิตกลุ่มเยาวชนยังไม่สามารถแก้ปัญหาหรือตัดสินใจในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจในการแก้ปัญหาเองได้
4. การผลิตไวน์จากเวทีของอาจารย์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ใช้ต้นทุนสูงซึ่งทางกลุ่มเยาวชนอาจไม่มีงบประมาณเพียงพอ
5. ตลาดไวน์เป็นตลาดชนชั้นกลาง ถึงขั้นสูงซึ่งการหาตลาดจำหน่าย ศักยภาพของกลุ่มเยาวชนยังอาจไม่เพียงพอ
6. จากเวทีของอาจารย์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ การผลิตไวน์โดยใช้ผลส้มที่ร่วงก่อนฤดูอาจได้ผลผลิตไวน์ที่มีรสชาติไม่ดีเพราะคุณภาพของส้มที่ใช้ในการผลิตไม่ดี
7. ผลผลิตของส้มแต่ละปีไม่แน่นอนซึ่งบางปีมีน้อยราคาก็แพงถ้าปีไหนมีมากราคาก็จะถูก

จากการจัดเวทีวิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน “การผลิตไวน์ส้มเขียวหวาน” ทางกลุ่มเยาวชนเห็นว่าศักยภาพของกลุ่มเยาวชนอาจจะผลิตยังไม่ได้ในตอนนี้ โดยเฉพาะกรณีการที่กฎหมายยังไม่มีเปิดให้มีการผลิตเหล้าอย่างเสรีได้ และทางชุมชนยังมีปัญหาขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ของกรมสรรพสามิตอยู่ กลุ่มเยาวชนจึงเกรงว่าถ้าเกิดปัญหาขึ้น กลุ่มเยาวชนจะไม่สามารถแก้ปัญหาเองได้และอาจมีผลกระทบกับโครงการวิจัยได้ จึงขอปรับเปลี่ยนแนวทางการวิจัยโดยเน้นกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและสามารถดำเนินการได้จริงในชุมชน

บทเรียน / ปัญหาอุปสรรค

1. ชุมชนและเยาวชนขาดความรู้และประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลทำให้การเก็บข้อมูลยังไม่ค่อยสมบูรณ์ต้องมีการเก็บข้อมูลซ้ำอีกหลายครั้ง
2. กระบวนการประสานงานหรือประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนยังไม่มีดีพอทำให้กิจกรรมบางครั้งชาวบ้านยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือและเห็นความสำคัญ
3. การออกเก็บข้อมูลกับชาวบ้านบ่อยเกินไปทำให้ชาวบ้านเกิดการเบื่อไม่คอยให้ความร่วมมือ
4. การออกสำรวจชาวบ้านบางคนไม่ค่อยมีเวลาทำงาน ทำให้ข้อมูลที่ได้บิดเบือน
5. เยาวชนส่วนใหญ่ติดเรียน ไม่ค่อยมีเวลาทำงานวิจัยทำให้การเก็บข้อมูลล่าช้า
6. ผู้ปกครองของทีมวิจัยไม่เข้าใจ การทำวิจัยบางครั้งออกเก็บข้อมูลตอนเย็น หลังเลิกเรียนทีมวิจัยก็ถูกผู้ปกครองตำหนิ
7. การเก็บข้อมูลกับผู้รู้ที่มีอายุมากต้องใช้ระยะเวลาที่นานในการซักถามและต้องมีอุปกรณ์ในการบันทึกเสียงเพื่อนำกลับไปฟังข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง

8. การจัดเวทีตอนกลางวันบางครั้งไม่ได้ผู้เข้าร่วมเวทีตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เพราะชาวบ้านติดการประกอบอาชีพ จึงเปลี่ยนมาจัดเวทีตอนกลางคืนจะมีผู้เข้าร่วมมากกว่า และพบว่าบางคนที่ร่วมเวทีด้วยความสนใจและอยากที่จะเรียนรู้ร่วมกับทีมวิจัย

9. การเชิญผู้เข้าร่วมเวทีต้องไปเชิญด้วยตัวเองจึงจะได้ผลกว่าการที่ประกาศหรือกระจายข่าวตามหมู่บ้าน เพราะถ้าพูดคุยและอธิบายถึงเหตุผลการจัดเวทีแล้วชาวบ้านจะเกิดความสนใจและอยากเรียนรู้ร่วมกันกับทีมวิจัยด้วย

การเรียนรู้ที่ได้รับ

1. ผู้อาวุโสในชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญา กุสโลบาย ในการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย และมีความสุข และเป็นผู้ที่พร้อมจะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ถ้ามีผู้สนใจ
2. ชุมชนขาดการพัฒนาภูมิปัญญาที่ตนเองมีอยู่ แต่จะยึดเทคโนโลยีเข้ามาทดแทน เช่น การใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการประกอบอาชีพทำสวนส้มเขียวหวาน แทนภูมิปัญญาที่ใช้มาแต่ดั้งเดิม
3. ประวัติศาสตร์ชุมชนทำให้เราารู้ถึงความเป็นมาของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในชุมชน วิธีการดำรงชีวิต ที่มีผลกระทบต่อกลุ่มเยาวชน
4. ภูมิปัญญาสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับกลุ่มเยาวชนได้ถ้ามีความรู้ และการปฏิบัติที่ถูกต้อง
5. พบว่าการเก็บข้อมูลครั้งเดียวอาจได้ข้อมูลไม่สมบูรณ์ เพราะผู้รู้บางคนรู้แค่บางส่วน จึงต้องสอบถามเพิ่มเติมอีกครั้ง ทำให้ต้องเสียเวลาในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม แต่ได้ค้นพบข้อดีคือ ทำให้ทีมวิจัยได้ทบทวนข้อมูลเพิ่มมากขึ้น และได้เรียนรู้ถึงวิธีการจัดเก็บข้อมูล

ตอนที่ 2

วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ศึกษาดูงาน

วิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของกลุ่มเยาวชน กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน
2. เพื่อศึกษาดูงานจากกลุ่มที่มีการดำเนินการประกอบอาชีพเสริมอาชีพต่าง ๆ ที่เยาวชนสนใจ
3. เพื่อค้นหาอาชีพเสริมของเยาวชนที่เหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่มเยาวชนและสภาพชุมชน

เครื่องมือที่ใช้

- จัดเวทีกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนแล้วสอบถามในประเด็นที่เยาวชนสนใจ
- ศึกษาดูงานจากกลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงาน
- จัดเวทีกลุ่มย่อย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยวางแผนร่วมกันเพื่อสร้างกรอบในการเก็บข้อมูล ของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ว่าสอบถามเรื่องอะไรบ้าง และจะใช้กระบวนการดึงข้อมูลจากกลุ่มต่าง ๆ ให้ออกมาได้อย่างไร
- ประสานกลุ่มต่าง ๆ ในเป้าหมายแล้วเชิญคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมโดยมีการกำหนดนัดหมายที่ละกลุ่ม
- จัดเวทีกลุ่มย่อยโดยเชิญกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา การดำเนินงาน ผลของการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน โดยมีการเชิญทั้งหมด 5 กลุ่ม คือ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มส้ม กลุ่มอสม. กลุ่มเหล้าพื้นบ้าน กลุ่มเยาวชน การดำเนินงาน ทีมวิจัยได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันไปทำ ว่าใครจะเป็นผู้ติดต่อประสานงาน อัดเทป อื่น ๆ
- จัดเวทีกลุ่มเยาวชนเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อค้นหาอาชีพที่เยาวชนสนใจจะนำมาประกอบเป็นอาชีพเสริมของเยาวชนต่อไป
- ศึกษาดูงานอาชีพที่เยาวชนสนใจเพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวการดำเนินงานที่ชัดเจนที่สุด
- นำข้อมูลจากการศึกษาดูงานมาวิเคราะห์ร่วมกันว่าอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนควรจะเป็นอาชีพอะไรโดยมีการเลือกเพื่อทดลองปฏิบัติเพียง 1 อาชีพ

สรุปการจัดเวทีวิเคราะห์กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

กลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก

ประวัติการร่วมกลุ่มเยาวชน

กลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก หมู่ 4 ตำบลนาพูน อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ ได้มีการก่อตั้งขึ้นมาเมื่อประมาณปี 2525 ซึ่งการก่อตั้งโดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐคือ พัฒนาชุมชน โดยมีการทำกิจกรรมร่วมกันในการส่งเสริมอาชีพเยาวชน ซึ่งในรุ่นนั้นกลุ่มเยาวชนได้มีการเลี้ยงวัว ต่อมาทางกลุ่มเยาวชนมีความเข้มแข็งขึ้น ประกอบกับช่วงนั้นยังไม่ค่อยมีการอพยพแรงงานเยาวชนไปทำงานต่างจังหวัด จึงได้มีการประสานงานเยาวชนแต่ละหมู่บ้านในตำบลนาพูนเพื่อหากิจกรรมทำร่วมกันและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเยาวชน ซึ่งกิจกรรมที่ทำร่วมกันในอดีต สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

1. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในระดับหมู่บ้าน
2. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในระดับตำบล

กิจกรรมที่ทำร่วมกันในระดับหมู่บ้าน

ซึ่งกิจกรรมที่ทำร่วมกันระดับหมู่บ้านมีทั้งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และทางกลุ่มเยาวชนร่วมกันคิดขึ้นมาเอง

กิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

1. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพเลี้ยงวัว
2. กิจกรรมอบรมการประกอบอาชีพ

กิจกรรมที่ทางกลุ่มเยาวชนได้คิดขึ้นเอง

1. กิจกรรมจัดดนตรีในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อหางบประมาณเป็นกองทุนเยาวชนเพื่อนำไปแข่งขันกีฬาระดับตำบล

2. กิจกรรมร่วมงานในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น ถิ่นทศทศหนุ่มสาว ผ้าป่าเยาวชน กิจกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี และชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเยาวชนในหมู่บ้านอย่างมาก ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จะทำประมาณเดือนมกราคม - เมษายน เพราะเป็นช่วงที่ชาวบ้านเสร็จภาระกิจการทำนาเรียบร้อยแล้วจึงมีเวลาว่างช่วงหนึ่งก่อนเข้าฤดูฝน ชาวบ้านและเยาวชนจึงมีเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ค่อนข้างมาก ซึ่งถือเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้กลุ่มเยาวชนในยุคนี้นี้มีความเข้มแข็ง สมัคสมานสามัคคีกันเป็นอย่างดี

กิจกรรมระดับตำบล

กิจกรรมระดับตำบลของตำบลนาพูนมีความเข้มแข็งมากในยุคนี้นี้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น

กิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

1. กิจกรรมกีฬาเยาวชนตำบลนาพูน
2. กิจกรรมอบรมการประกอบอาชีพ
3. กิจกรรมอบรมอาสาป้องกันหมู่บ้าน
4. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเยาวชนไทย - แคนาดา

ซึ่งกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มเยาวชนในยุคนี้อย่างมาก เพราะรัฐจะเป็นแหล่งทุนและเป็นแหล่งค้นหากิจกรรมให้เยาวชนทำร่วมกันอยู่เสมอ

กิจกรรมที่เยาวชนคิดขึ้นเอง

1. กิจกรรมประชุมระดับตำบล
2. กิจกรรมร่วมงานวันสำคัญต่าง ๆ ระดับตำบล

กิจกรรมส่วนใหญ่ระดับตำบลที่เยาวชนคิดขึ้นเองอาจเป็นกิจกรรมที่ไม่ใหญ่มากนัก และสามารถระดมทุนเพื่อเป็นของเยาวชนระดับตำบลได้ ซึ่งการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในยุคนี้นี้ได้มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงประมาณปี พ.ศ. 2538 จึงได้มีการหยุดดำเนินการไปซึ่งสาเหตุของการหยุดการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนทั้งในระดับชุมชน และในระดับตำบลนั้นมาจาก

1. กลุ่มเยาวชนมีการอพยพแรงงานไปทำงานต่างจังหวัดกันมากทำให้ขาดเยาวชนที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน
2. มีปัญหายาเสพติด เช่น การคอกาว แพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนอย่างมากทำให้กลุ่มเยาวชนขาดความเข้มแข็งและไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านเท่าใดนักในการทำกิจกรรม เพราะเห็นว่าเยาวชนส่วนใหญ่จะติดยาเสพติดจึงไม่สนับสนุน
3. ขาดงบประมาณในการทำกิจกรรมร่วมกันเพราะชาวบ้านไม่ค่อยสนับสนุน เพราะเศรษฐกิจในชุมชนไม่ค่อยดีนักราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ภาระในการใช้จ่ายในครอบครัวมากขึ้น

จากสาเหตุหลัก 3 ประการ เป็นเหตุให้เยาวชนทั้งในระดับชุมชนและระดับของทุกหมู่บ้านในตำบลนาพูนขาดความเข้มแข็ง บางหมู่บ้านที่ยังสามารถเกาะเกี่ยวรวมตัวกันได้บ้างก็มีการเลือกตั้งคณะกรรมการเยาวชนระดับหมู่บ้าน แต่ก็ไม่ค่อยได้ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ มากนัก จากการขาดความเข้มแข็งของกลุ่มเยาวชนขึ้นอย่างมากมายเช่น

1. ขาดความสามัคคี แยกแยก พอมีงานประเพณีต่าง ๆ ที่มีงานรื่นเริง ก็จะเกิดการทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอบางครั้งถึงขั้นที่เยาวชน หมู่บ้านไม่สามารถออกไปเที่ยวงานต่างหมู่บ้านได้เลยจึงเป็นสาเหตุให้กลุ่มเยาวชนขาดความเชื่อถือจากชุมชนตามมา
2. ปัญหาการว่างงานเนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรในหมู่บ้านเสื่อมสภาพทำให้

ผลผลิตที่ได้จากการปลูกถั่วเหลือง และทำนาไม่ได้ผลเท่าที่ควรจึงทำให้เกิดการว่างงานขึ้น ซึ่งเยาวชนบางกลุ่มที่พอมีความรู้ซึ่งออกไปทำงานต่างจังหวัดกันมากขึ้นและส่วนที่เหลืออยู่ในชุมชนก็จะ เป็นกลุ่มที่ติดยาเสพติด หรือไม่ค่อยมีความรู้ทำให้การพัฒนาเยาวชนไม่สามารถดำเนินการต่อเนื่องต่อไปได้

3. ปัญหายาเสพติด เนื่องจากกลุ่มเยาวชนที่เหลืออยู่ในชุมชนยุคนี้ คือกลุ่มที่ไม่ค่อยมีความรู้ และกลุ่มที่ว่างงาน ประกอบกับทางชาวบ้านขาดความเชื่อถือ ในกลุ่มเยาวชนจึงไม่ค่อยเห็นความสำคัญปล่อยปละละเลย จึงเป็นสาเหตุให้ยาเสพติด สามารถแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนยุคนี้อย่างรวดเร็ว และถือว่าเป็นจุดเสื่อมถอยอย่างมากของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก และเยาวชนตำบลนาพูน

การก่อตัวของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกยุคปัจจุบัน

การก่อตัวของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกยุคปัจจุบันเริ่มประมาณ ปี พ.ศ. 2542 เนื่องจากเศรษฐกิจฟองสบู่แตกบริษัทหลายบริษัทในต่างจังหวัดเลิกกิจการหรือปลดคนงานออกบางส่วนทำให้เยาวชนบ้านวังลึกที่ไปทำงานต่างจังหวัดกลับมาอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้น ประกอบกับทางชาวบ้านส่วนใหญ่รวมตัวกันประกอบอาชีพทำสุราพื้นบ้านจำหน่ายให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านดีขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เยาวชนรุ่นหลังที่เรียนจบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็ไม่นิยมออกไปทำงานต่างจังหวัดเพราะหางานทำยากจึงช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพทำสุราพื้นบ้านอยู่ในชุมชน

แกนนำเยาวชนที่เคยเห็นหรือมีประสบการณ์จากการทำกิจกรรมของเยาวชนยุคก่อนจึงได้มีการพูดคุยหารือกันเพื่อรื้อฟื้นกลุ่มเยาวชนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งหลังจากมีการหารือแล้วได้มีการเรียกประชุมเยาวชนบ้านวังลึกขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อตั้งกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกและหากิจกรรมสร้างความสามัคคีให้แก่กลุ่มเยาวชน

ซึ่งผลจากการประชุมครั้งนั้นได้มีการก่อตั้งคณะกรรมการเยาวชนขึ้นได้แก่

1.	นายจำเริญ	มีสิ่ง	ประธาน
2.	นางสาววาสนา	เขียวลี	รองประธาน
3.	นางสาวถวิล	อ่อนจา	เลขานุการ
4.	นางสาวนุชนาถ	คอนแก้ว	เหรัญญิก
5.	นายสมพร	เขียวลี	กรรมการ
6.	นายบรรณันท์	มาเฟื่อง	กรรมการ
7.	นายวิตร	จันทร์มา	กรรมการ
8.	นายรัชชัย	ไชยดี	กรรมการ
9.	นายสมยศ	คอนแก้ว	กรรมการ
10.	นางสาวเพียงใจ	อินปาตะ	กรรมการ

มีสมาชิกทั้งหมด 57 คน

ที่ปรึกษา

1. คุณวัฒนา	ผาทอง
2. กำนันเมือง	ปาวัน
3. นายสมเดช	ปันจัน๊ะ
4. นายมงคล	ธิเปียง

หลังจากมีการเลือกตั้งคณะกรรมการเยาวชนบ้านวังลึกและได้มีการหาแนวทางเพื่อที่จะทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีการเสนอ และคัดเลือกกิจกรรมเพื่อดำเนินการ

กระบวนการดำเนินการของกลุ่มที่ผ่านมา

กิจกรรมเลี้ยงปลาในสระน้ำสาธารณะประจำหมู่บ้าน

ความเป็นมา

เนื่องจากกลุ่มเยาวชนมีการรวมตัวกันเพื่อสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเยาวชน จึงได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ซึ่งทางกลุ่มเยาวชนได้มีการคัดเลือกกิจกรรมที่จะทำร่วมกันโดยได้คัดเลือกกิจกรรมเลี้ยงปลาในสระน้ำสาธารณะประจำหมู่บ้าน โดยให้เหตุผลว่า

1. ในหมู่บ้านมีสระน้ำประจำหมู่บ้านที่ไม่มีการใช้ประโยชน์
2. สระอยู่ในบริเวณสถานีอนามัยประจำหมู่บ้านซึ่งไม่ห่างไกลจากชุมชนทำให้สะดวกต่อการดูแลให้อาหาร
3. การเลี้ยงปลาในสระน้ำมีชาวบ้านบางคนเลี้ยงอยู่ก่อนแล้วสามารถหาความรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์ได้
4. ตลาดปลาอุดมมีตลาดที่มีพ่อค้าขายพันธุ์ปลาและรับซื้อปลาเมื่อตัวโตแล้ว โดยให้ราคา ขึ้นลงตามท้องตลาด

ซึ่งมีกระบวนการทำงานของกลุ่มเยาวชนดังนี้

1. จัดหางบประมาณ

โดยการจัดหางบประมาณในการทำกิจกรรมซึ่งสามารถหาได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ดอกเบี้ยเงินกู้เยาวชนรุ่นก่อนได้ทำการขายวัว แล้วนำเงินมาปล่อยกู้ให้กับชาวบ้าน แต่ปัจจุบันขาดการติดตาม จึงได้มีการมอบหมายให้คณะกรรมการเยาวชนออกติดตามดอกเบี้ยเงินกู้ของเยาวชนเพื่อนำมาทำกิจกรรมเลี้ยงปลา
2. ขอสนับสนุนจากทางสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่
3. ขอสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาพูน

โดยได้รับการสนับสนุนดังนี้

1. ดอกเบี้ยเงินกู้ยืม 3,000 บาท
2. สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ 5,000 บาท
3. องค์การบริหารส่วนตำบลนาพูน พันธุ์ปลาดุก 2,500 ตัว

รวมงบประมาณ 8,000 บาท

พันธุ์ปลาดุก 2,500 ตัว

ขั้นตอนการดำเนินงานหลังจากได้รับงบประมาณ

1. เตรียมสระน้ำสาธารณะประจำหมู่บ้านโดยกลุ่มเยาวชนได้ช่วยกันถางหญ้ารอบสระและช่วยกันนำเครื่องสูบน้ำมาสูบน้ำในสระออกเพื่อ กำจัดปลาดังเดิมที่อาศัยอยู่ในสระเพื่อป้องกันไม่ให้มีปลาที่จะกินลูกปลาดุกเวลานำลูกปลาดุกมาปล่อย

2. ทำรั้วรอบสระโดยกลุ่มเยาวชนได้ช่วยกันนำรถอีแต่นไปตัดไม้ไผ่เพื่อนำมาทำรั้วรอบสระเลี้ยงปลาโดยใช้ระยะเวลาในการทำรั้ว 2 วัน

3. จัดซื้อพันธุ์ปลาดุกมาปล่อย โดยกลุ่มเยาวชนได้นำงบประมาณบางส่วนไปซื้อพันธุ์ปลาดุกเองเพราะว่าได้ทำโครงการขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาพูนนั้นได้รับการสนับสนุนล่าช้าเนื่องจากต้องรอให้ผ่านการประชุมสภาก่อน กลุ่มเยาวชนจึงได้นำงบประมาณบางส่วนไปซื้อพันธุ์ปลาดุกจำนวน 3,000 ตัว และงบประมาณที่เหลือก็จัดซื้ออาหารปลาดุก

4. การดูแลและให้อาหารปลา กลุ่มเยาวชนได้มีการประชุมหารือในเรื่องของการดูแล และให้อาหารปลาโดยได้ข้อสรุปคือ จะมีการแบ่งเวรยามดูแล และให้อาหารปลา ซึ่งการให้อาหารจะให้ 2 เวลา คือ เช้า - เย็น ช่วงเช้าจะให้อาหารในเวลา 08.00 น. และช่วงเย็นจะใช้เวลา 17.00 น. โดยจะให้เยาวชนที่เรียนหนังสือดูแลให้อาหารปลาในช่วง วันเสาร์ - วันอาทิตย์ และในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ส่วนเยาวชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือให้ดูแลในช่วงตอนเช้า ในวันจันทร์ - วันศุกร์

หลังจากที่เยาวชนได้ทำการเลี้ยงปลาได้ประมาณ 2 เดือนทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาพูนได้จัดซื้อพันธุ์ปลาดุกมาให้จำนวน 2,500 ตัว ทางกลุ่มเยาวชนจึงนำพันธุ์ปลาดุกนั้นไปปล่อยในสระเดียวกันผลปรากฏว่า ปลาดุกที่เยาวชนซื้อมาปล่อยก่อนหน้านี้ตัวโตพอประมาณแล้ว กินปลาดุกที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาพูนจัดซื้อแล้วกลุ่มเยาวชนนำไปปล่อยที่หลัง และปลาตัวเล็กจะกินอาหารไม่ทันปลาตัวโตทำให้อาหารตายในที่สุด

5. การขายปลา หลังจากจับปลาแล้ว กลุ่มเยาวชนได้นำไปขาย คือ

1. ขายในชุมชนโดยกลุ่มเยาวชนจะใช้รถเร่ขายปลาในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเพราะจะได้ราคาดีกว่าขายให้พ่อค้าที่เราไปซื้อพันธุ์ปลาดุกมา
2. ปลาส่วนที่เหลือจากการขายในชุมชนก็จะนำไปขายให้พ่อค้าที่เราซื้อ

พันธุ์ปลาคูมาซึ่งจะได้ราคาไม่แพงนัก เพราะช่วงที่ขายปลาเป็นช่วงฤดูฝนปลาตามธรรมชาติมีมากทำให้ปลาเลี้ยงราคาไม่ดี

ซึ่งผลปรากฏว่าหลังจากขายปลาและหักค่าใช้จ่ายในการจับปลาและขายปลาแล้ว คงเหลือเงินจำนวน 4,000 บาท สรุปได้ว่าขาดทุนประมาณ 4,000 บาท

สรุปสาเหตุการขาดทุน

1. กลุ่มเยาวชนไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาอย่างแท้จริง
2. เวรบางวันที่ดูแลและให้อาหารปลาขาดความเอาใจใส่เป็นสาเหตุให้ปลาโตช้า ต้นทุนการเลี้ยงเพิ่มขึ้น
3. ปลาในสระหนึ่งเนื่องจากว่าในฤดูฝน พอฝนตกมาก ๆ น้ำล้นสระทำให้ปลาหนีออกจากสระได้
4. อาหารไม่เพียงพอเนื่องจากอาหารมีราคาแพง และงบประมาณซื้ออาหารน้อย และการดูแลไม่ดีพอทำให้ปลาโตช้าต้องใช้อาหารมาก จึงเป็นสาเหตุให้ขาดทุน
5. มีเด็กบางคนแอบเอาเบ็ดไปตกในสระตอนกลางคืนทำให้ปลาลดน้อยลง
6. สระที่เลี้ยงเป็นดินโคลนทำให้การเตรียมสระเอาปลาที่อยู่ในสระออกไม่สามารถเอาออกหมดได้จึงมีการกินปลาคูกเล็กที่นำไปปล่อยทำให้จำนวนของปลาลดน้อยลง

กิจกรรมกีฬาเยาวชนตำบลนาพูน

ความเป็นมา

ซึ่งจากการรวมตัวของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกได้ยื่นมองดูการเชื่อมสายสัมพันธ์ของเยาวชนในอดีตจะมีการใช้กีฬาเป็นตัวเชื่อมทางกลุ่มเยาวชนจึงคิดริเริ่ม กีฬาเยาวชนตำบลนาพูนขึ้นเพื่อให้กลุ่มเยาวชนมีความสามัคคีในระดับตำบลเหมือนในอดีต โดยทางคณะกรรมการเยาวชนบ้านวังลึกได้มีการหารือร่วมกันถึงวัตถุประสงค์การจัดงานและวิธีการดำเนินการ ซึ่งทางคณะกรรมการเห็นควรมีการจัดระดับเล็ก ๆ ก่อนเพราะงบประมาณยังไม่มี จึงได้มีการประชุมเยาวชนหมู่บ้านใกล้เคียงคือ

1. บ้านวังลึกพัฒนา หมู่ที่ 11 (ซึ่งอดีตเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงกันแต่ได้แยกการปกครองออกไป)
2. บ้านวังทอง หมู่ที่ 23 ตำบลแม่สิน อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
3. บ้านดอนกว้าง หมู่ที่ 5 ตำบลนาพูน อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่

โดยมีการแข่งขันเฉพาะฟุตบอลซึ่งได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการร่วมกันทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยจะมีการแข่งขันที่สนามโรงเรียนบ้านวังลึก หมู่ที่ 4 ตำบลนาพูน อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ ซึ่งงบประมาณการแข่งขันกีฬาได้เก็บจากเยาวชนทั้ง 4 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 500 บาท

ผลจากการจัดกีฬาเยาวชน 4 หมู่บ้าน ในครั้งนั้นได้ทำให้กีฬาเยาวชนได้รับความสนใจขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะชาวบ้านและเยาวชนรุ่นก่อนที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วให้ความสำคัญในการจัดงานครั้งนี้เป็นอย่างมาก

แกนนำเยาวชนทั้ง 4 หมู่บ้าน จึงได้หารือร่วมกันถึงการจัดการแข่งขันกีฬาเยาวชนตำบลนาพูน เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มเยาวชนตำบลนาพูน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมประธานเยาวชนแต่ละหมู่บ้านโดยคณะกรรมการเยาวชนบ้านวังลึกได้ออกจดหมายเชิญประชุมส่งไปยังแกนนำเยาวชนแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือการสร้างเครือข่ายเยาวชนตำบลนาพูน และการจัดกีฬาเยาวชนตำบลนาพูน

ซึ่งในที่ประชุมได้มีมติร่วมกันว่าจะมีการจัดกีฬาเยาวชนตำบลนาพูนขึ้นโดยให้เยาวชนบ้านวังลึกเป็นเจ้าภาพแล้วต่อไปก็หมุนเวียนกันไปจัดแต่ละหมู่บ้าน และได้มีการตั้งคณะกรรมการดูแลและจัดการแข่งขันกีฬาเยาวชนตำบลนาพูน

2. หางบประมาณการจัดกีฬาเยาวชนตำบลนาพูน เนื่องจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาพูนไม่ได้ตั้งงบประมาณประจำปีสนับสนุนการจัดกีฬาจึงไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณได้ ทางกลุ่มเยาวชนจึงต้องหางบประมาณจัดกีฬาเองโดย ระดมทุนจากเยาวชนทุกหมู่บ้านหมู่บ้านละ 1,000 บาท และจัดตั้งองค์ผ้าป่าสมทบทุนการจัดกีฬาเยาวชนตำบลนาพูนขึ้นซึ่งได้มีการพิมพ์ซองผ้าป่าแจกไปยังเยาวชนหมู่บ้าน เพื่อนำไปแจกแก่ชาวบ้านนั้น ๆ

3. การจัดการแข่งขัน โดยกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันโดยกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกได้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลนาพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เพื่อเชิญเข้าร่วมชมการแข่งขันกีฬาของเยาวชนตำบลนาพูนที่กลุ่มเยาวชนได้มีการตัวกันจัดขึ้นโดยไม่มีหน่วยงานใดสนับสนุนและเพื่อให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาพูน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เห็นคุณค่าของเยาวชนจะได้สนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาเยาวชนครั้งต่อไป

สรุปผลการดำเนินงาน

การจัดการแข่งขันกีฬาเยาวชนตำบลนาพูนมีเยาวชนเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาด้วยกัน 10 หมู่บ้าน ขาด 1 หมู่บ้าน เพราะกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านออกไปทำงานต่างจังหวัดเหลือเพียง 5 คน จึงไม่สามารถมาร่วมการแข่งขันกีฬาครั้งนี้ได้

กิจกรรมปทุมชน

ความเป็นมา

กิจกรรมปทุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนเพื่อสังคมจังหวัด

แพร่ โดยกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกได้ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านวังลึกได้ทำโครงการของงบประมาณมาดำเนินกิจกรรมตามโครงการฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในโครงการมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

1. จัดค่ายพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชน
2. ศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาเสพติด ดาบฉนวน เกียน จังหวัดน่าน
3. จัดทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ
4. จัดทำป่าชุมชนบ้านวังลึก
 - ทำแนวเขต
 - ทำแนวเขตป่าโดยใช้เสาปูนซีเมนต์
 - ปลูกรักษาทดแทน
 - จัดเวรยามตรวจป่าชุมชน

ซึ่งกิจกรรมนี้ทางกลุ่มเยาวชนร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านโดยกลุ่มเยาวชนเป็นผู้ดำเนินการทางคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษา

กระบวนการทำงาน

1. กลุ่มเยาวชนได้ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านได้ออกสำรวจป่าชุมชนที่ทางสวนป่าออกป. ได้ยกให้ทางหมู่บ้านวังลึกดูแลซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 300 ไร่
2. กลุ่มเยาวชนได้ทำการทำแนวเขตเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าจากหมู่บ้านใกล้เคียง
3. กลุ่มเยาวชนได้จัดเวรยามดูแลรักษาป่าโดยแบ่งเวรยามออกสำรวจอาทิตย์ละ 2 วัน
4. จัดค่ายพัฒนาศักยภาพเยาวชนบ้านวังลึกโดยเชิญวิทยากรจากกลุ่มรักษ์แม่ฮ่องสอน อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มาร่วมเป็นวิทยากรโดยจัดที่อาคารเอนกประสงค์โรงเรียนบ้านวังลึก โดยใช้ระยะเวลา 2 คืน 3 วัน
5. ศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาเสพติดที่ตำบลน้ำเกียน จังหวัดน่าน โดยได้มีคณะกรรมการหมู่บ้านเข้าร่วมศึกษาดูงานด้วย
6. ทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพโดยทางกลุ่มเยาวชนได้ทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพสาธิตให้ชาวบ้านเพื่อให้ชาวบ้านลดการใช้สารเคมีในสวนส้มและได้นำวิธีการทำสารป้องกันแมลงจากน้ำหมักชีวภาพแจกให้กับชาวบ้าน

สรุปการทำงาน

กลุ่มเยาวชนได้ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินกิจกรรมตามโครงการฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแม้จะประสบปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของพื้นที่ป่ากับหมู่บ้านใกล้เคียงเพราะการ

แบ่งเขตไม่ชัดเจน แต่กลุ่มเยาวชนและคณะกรรมการหมู่บ้านวังลึกก็ได้แก้ไขปัญหาโดยการจัดเวทีพูดคุยกันกับผู้ที่ไม่พอใจในโครงการซึ่งหลังจากการพูดคุยกันก็สามารถตกลงกันได้

ซึ่งจากโครงการนี้ได้มีการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนบ้านวังลึกขึ้นมากโดยเฉพาะการกล้าแสดงออกและความสามัคคีกันในหมู่บ้าน

กิจกรรมความสำคัญต่าง ๆ ในชุมชน

ความเป็นมา

หลังจากกลุ่มเยาวชนมีการก่อตั้งรวมตัวกันมาก็ได้มีการเข้าร่วมในกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ในชุมชนตลอดมา เพราะถือว่าเป็นกิจกรรมที่กลุ่มเยาวชนสามารถเชื่อมต่อกับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี และถือว่าเป็นการแสดงความสามัคคีของกลุ่มเยาวชนด้วย

วันเข้าพรรษา

กลุ่มเยาวชนจะร่วมทำบุญถวายเทียนเข้าพรรษากับทางวัดบ้านวังลึกโดยจะมีการช่วยกันตกแต่งเทียนพรรษา ณ โรงเรียนบ้านวังลึก

วันออกพรรษา

กลุ่มเยาวชนได้ร่วมกันจัดกัณฑ์เทศน์เยาวชนเข้าร่วมถวายวัดวังลึก

วันลอยกระทง

กลุ่มเยาวชนได้เข้าร่วมกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาพูนเดินขบวนแห่กระทงประจำตำบลนาพูน

วันแห่น้ำชา

กลุ่มเยาวชนร่วมกับทางคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านวังลึกโดยจะจัดทีมงานเยาวชนเข้าร่วมในการช่วยจัดงานในครั้งนี้

ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชน หรือหารายได้เพื่อทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน

จากกิจกรรมต่างๆที่กลุ่มเยาวชนร่วมปฏิบัติมาสามารถวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนเยาวชนบ้านวังลึกได้ดังนี้

จุดแข็ง

1. แกนนำมีศักยภาพสามารถต่อเชื่อมกับแหล่งทุนภายนอกได้
2. เยาวชนมีกิจกรรมทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่ม
3. มีที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงต่างเครือข่ายคอยช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา
4. มีการถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่นอย่างต่อเนื่องไม่ขาดช่วง
5. ชาวบ้านให้การสนับสนุนกลุ่มเยาวชนเป็นอย่างดี
6. เยาวชนในชุมชนมีการเชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานกับกลุ่มเยาวชน

ชนที่อ่อนแออย่างต่อเนื่องทำให้สามารถนำเอาประสบการณ์มาพัฒนากลุ่มเยาวชนในบ้าน
วังลึกได้

7. แกนนำเยาวชนมีการพัฒนาศักยภาพในด้านของการกล้าแสดงออกและแนวคิดทางการ
ทำงานอยู่เสมอ

จุดอ่อน

1. เยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น การจบการศึกษาก็ออกไปทำงานต่าง
จังหวัด ทำให้การทำงานของกลุ่มเยาวชนในชุมชนหยุดชะงัก
2. ผู้ปกครองยังไม่เห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มเยาวชน จึงไม่
ค่อยอนุญาตให้เยาวชนออกทำกิจกรรม
3. เยาวชนไม่ค่อยมีเวลาในการทำกิจกรรมเพราะต้องเรียนหนังสือหรือช่วยงานผู้ปกครอง
4. ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในบางช่วง
5. เยาวชนขาดประสบการณ์ในการบริหารงบประมาณหรือดำเนินกิจกรรม

ความคาดหวังของกลุ่มเยาวชน

1. พัฒนาศักยภาพของตนเอง และกลุ่มให้กล้าคิดกล้าแสดงออกมากขึ้น
2. ได้รับการยอมรับจากผู้นำชุมชนและชาวบ้าน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา
ชุมชนมากขึ้น
3. เกิดความสามัคคีขึ้นในกลุ่มเยาวชนและเครือข่ายเยาวชนตำบลนาพูน
4. ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
5. มีรายได้เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว
6. เกิดกระบวนการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนได้ เช่น ปัญหายาเสพติด

จากการลงพื้นที่ของทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชนได้ร่วมกันถอดประสบการณ์การทำงานของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อมาวิเคราะห์ถึงทางเลือก วิธีการทำงาน จุดแข็ง และจุดอ่อน ของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ได้ซึ่งอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนที่แท้จริง

กลุ่ม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

มีขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2520 เรียก “ผสส.” ผู้สืบข่าวสาธารณสุขทำหน้าที่เกี่ยวกับสาธารณสุข ผ.ส.ส. เปลี่ยนมาเป็น อสม. พ.ศ. 2525 รุ่นปัจจุบันก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2535 มีการทำกิจกรรมต่อเนื่อง มีการแต่งตั้งประธาน รองประธาน เลขา ทรัพย์ญิก ผู้ช่วยทรัพย์ญิก ประชาสัมพันธ์เหมือนกับกลุ่มอื่นๆ กิจกรรมที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

- สำรวจลูกน้ำยุงลาย
 - ชั่งน้ำหนักเด็กแรกเกิด- 5 ขวบ
 - สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณสุขต่างๆ
 - พ่นยาไล่ยุงลาย
- อสม. แบ่งเขตรับผิดชอบ

ในการทำงานแต่ละครั้ง อสม. ต้องรับคำสั่งจากหมอก่อน อสม. ไม่มีค่าจ้างเงินเดือน แต่มีสวัสดิการในการรักษาพยาบาลฟรีเท่านั้น ใช้ได้เฉพาะ สามี ภรรยา พ่อ แม่ ของ อสม. และลูกของ อสม. ที่อายุไม่เกิน 20 ปี สมาชิก ปัจจุบัน มีทั้งหมด 22 คน

อสม. จะมีการประชุมใหญ่ปีละ 1 ครั้ง คือวันที่ 9 ม.ค. มีกิจกรรมสังสรรค์ภายในตำบลสมาชิก อสม. ขาดประชุมใหญ่ 3 ครั้ง โดยพิจารณาตัดออก 10 มีนาคม วัน อสม. แห่งชาติ

- ผ่านมา - ทำสวนสมุนไพร
 - เข้มแข็ง - พัฒนาร้านค้า
- สมาชิกให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งงานราบรื่น

ความคาดหวัง

- ปลุกจิตสำนึกเด็กชาวบ้าน
 - แก้ไขปัญหายุงในชุมชน
 - แก้ไขปัญหาน้ำดื่ม
 - ชุดบ่อบาดาลเพิ่ม
 - ปรับปรุงหอกระจายข่าว

สรุปวิเคราะห์กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

กลุ่ม อสม. มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยเป็นแกนนำ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยจะเป็นผู้รับนโยบายมาจากภาครัฐแล้วนำมามอบให้ อสม. เป็นผู้ปฏิบัติและกิจกรรมบางอย่างก็เกิดจากการคิดร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ประจำสถานีอนามัยกับกลุ่ม อสม. โดยเน้นกิจกรรมส่วนใหญ่เพื่อส่วนรวม มาร่วมกิจกรรมกันด้วยความเสียสละไม่หวังผลตอบแทน กลุ่มเยาวชนได้เรียนเรียนรู้ว่า กลุ่มที่เข้มแข็งนั้นต้องอาศัยผู้นำที่มีความเสียสละมีความคิดทำงานเพื่อชุมชนและส่วนรวม โปร่งใส จนเป็นที่เคารพเชื่อถือของชุมชนจะสามารถสร้างความศรัทธาให้กับสมาชิก สามารถระดมสมาชิกและชาวบ้านให้มาช่วยกันทำงานเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนได้

กลุ่มเหล่าพื้นบ้านบ้านวังลึก

ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2544 สาเหตุของการตั้งกลุ่มเนื่องจากชาวบ้านวังลึก มีอาชีพทำเหล่าพื้นบ้านประมาณ 90 % ของหมู่บ้านและประสบปัญหาการถูกเจ้าหน้าที่กรมสรรพสามิตเข้าจับกุมอย่างหนัก ชาวบ้านจึงมีความกดดันเพราะชาวบ้านไม่สามารถไปทำอาชีพใหม่ได้ จึงได้มีการเชิญชาวบ้านกลุ่มเหล่าพื้นบ้าน จ.เชียงราย จ.ลำปาง มาแลกเปลี่ยนสถานการณ์เหล่าพื้นบ้าน ต่อจากนั้นชาวบ้านกลุ่มตมเหล่าบ้านวังลึกซึ่งได้ก่อตั้งกลุ่มโดยมี

ประธาน	นายปลั่ง	วงศ์เหล่า
รองประธานคนที่ 1	นายสมเกียรติ	ดิบทิพย์
รองประธานคนที่ 2	นายสุโทน	ดอนแก้ว
เลขา	นางดอกกรัก	พึงพา
ผู้ช่วยเลขา	นายบรรพต	ดีโพธิ์
เหรัญญิก	นายรวย	พิมพ์เหมือน
ประชาสัมพันธ์	นายปิ่น	คำสี

กรรมการ

1. คุณสามรถ	มาเฟื่อง
2. คุณรวย	หาน้อย
3. คุณชนะ	สีกาวิ
4. คุณชาญณรงค์	กาญจนะ
5. คุณซื่อน	หมวกเอี่ยม
6. คุณกรรชิต	หอมโกศล

7. คุณแสง	สีแก้ว
8. คุณม้วน	จิทา
9. คุณบัวรมย์	ฤทธิ์ทองโพธิ์
10. คุณเคชา	สวนรณ
11. คุณเทียน	วงศ์มา
12. คุณสมบัติ	ฟองฝัน
13. คุณณรงค์	ขอสุข
14. คุณไสว	ศรีแก้ว
15. คุณหนู่ย	สีกาวิ
16. คุณตรีศักดิ์	กุลหอม
17. คุณสนั่น	ปัญญาทิพย์
18. คุณพล	จินายะ

ผู้ประสานงาน

1. คุณมงคล	ธิเปียง
2. คุณสุริยา	ทินาน
3. คุณสมศักดิ์	ถือนิล

กฎระเบียบข้อบังคับ

- ถ้าสรรพสามิตเข้ามาในหมู่บ้านให้จุดพลบออกสัญญาณ
- ถ้าได้ยินเสียงพลุดึงออกจากบ้าน
 - ห้ามอยู่ในบ้าน
 - ใส่กุญแจให้เรียบร้อย
- ถ้าไม่ทันพยายามต่อรอง ถ่วงเวลา รอสมาชิก
- ห้ามทำร้ายเจ้าหน้าที่และทรัพย์สินทางราชการผู้ใดฝ่าฝืนต้องรับผิดชอบคนเดียว
- ต้องสามัคคี เสียสละ
- ถ้าไม่มาจะถูกตัดออกจากสมาชิก
 - ถ้าอยู่นอกพื้นที่ได้ยินเสียงพลุดึงออกมา
- ประชุมประจำเดือนทุกสิ้นเดือนหรือตามสถานการณ์
- เก็บค่าสมัครรายละ 20 บาท

สมาชิกมีทั้งหมด	205	คน
บ้านวังลึก	160	คน
บ้านวังลึกพัฒนา	30	คน

บ้านนาปลากั้ง 2 คน

บ้านดอนกว้าง 13 คน

โดยการกลุ่มได้จัดประชุมเพื่อหาแนวทางการเจรจากับสรรพสามิต เพื่อยื่นข้อเสนอ
กับสรรพสามิต โดยได้ส่งตัวแทนเข้าไปเจรจากับสรรพสามิตจังหวัด

ผลของการเจรจาทำให้เจ้าหน้าที่สรรพสามิตเข้ามารับและปรับลดลงจากเดิม

สรุปวิเคราะห์กลุ่มหมู่บ้าน

กลุ่มหมู่บ้านตั้งขึ้นมาเนื่องจากที่ชาวบ้านถูกกดดันจากเจ้าหน้าที่สรรพสามิตอย่าง
หนักจึงได้มีการรวมตัวกันขึ้นเพื่อต่อรองและปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มหมู่บ้าน โดยมี
เครือข่ายหมู่บ้านภาคเหนือเป็นที่ปรึกษาและคอยหนุนช่วยกระบวนการทำงาน กลุ่มเยาวชน
ได้เรียนรู้ว่า การที่มีกลุ่มหลายๆกลุ่มรวมตัวกันเป็นเครือข่ายมีสมาชิกมากมายสามารถสร้างพลังต่อ
รองได้และการที่สมาชิกเป็นกลุ่มที่มีปัญหาเดียวกันจะได้รับความร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็น
อย่างดี นอกจากนี้การที่กลุ่มมีกฎระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน เข้มแข็ง จะสามารถทำกิจกรรมให้บรรลุ
ผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

กลุ่มสัมเริยวหวานบ้านวังลึก

ตั้งขึ้น 1 ต.ค. 432 เพื่อกู้เงินจากธนาคารออมสินสาขาสูงเม่น เกษตรอำเภอแนะนำ ก่อ
ตั้งครั้งแรกมีสมาชิก 27 คน

คณะกรรมการบริหารงาน ปี 2541

นายสมบุรณ์	มาเฟื่อง	ประธาน
นายเรียน	เขียวลี	รองประธาน
นายบัวรม	ฤทธิ์ทองโพธิ์	เลขานุการ / เรัญญิก
นายวร	อ่อนจา	กรรมการ
นายยนต์	ธิเปียง	กรรมการ
นายทศ	คำด้วง	กรรมการ

ปี พ.ศ. 2541 กู้เงินจากธนาคารออมสินสาขาสูงเม่น 150,000 บาท ดอกร้อยละ 11 ระยะเวลา 1
ปีครึ่ง

- ซื่อปุยเคมี แจกลูกสมาชิก
 - ใช้ย่นภายใน 1 ปี
 - ดอกเบี้ยร้อยละ 7
- } 27 คนช่วยกันตั้ง

ปี พ.ศ. 2542 - 2543 หยุคชะงัก เหลือเงินในธนาคาร 20,000บาท

- ประธานไม่นำเงินส่งคืนธนาคาร
- คณะกรรมการติดตามเจรจากับธนาคารขึ้นดอกเบี้ย 6 เป็น 9

ปี พ.ศ. 2544 เลือกประธาน ตั้งคณะกรรมการบริหารใหม่ กลุ่มเดิม(ชำระเงินธนาคารเรียบร้อยแล้ว)เป็นการยุ่งยากถ้าถอนเงิน แล้วตั้งกลุ่มใหม่ เหลือเงินในธนาคาร 20,000 บาท

- มีการออมทรัพย์เดือนละ 50 บาท
- เวียนโครงการ
- รอดตรวจสอบ
- ทำสวนส้ม (ซื้อปุ๋ย, ซื้อยา)

คณะกรรมการชุดใหม่

นายสมเดช	ปันจันะ	ประธาน
นายสุโทน	คอนแก้ว	รองประธาน
นายปัญญา	อ่อนจา	เลขานุการ
นายบัวรม	ฤทธิ์ทองโพธิ์	เหรัญญิก
นายสมจิตร	ฟองฝัน	กรรมการ
นายปิ่น	คำสี	กรรมการ
นายวร	อ่อนจา	กรรมการ
นายยนต์	ธิเปียง	กรรมการ

แนวทางการแก้ไขสถานการณ์เรื่องส้มร่วง

- เกิดจากธรรมชาติ
- ฝนมากความชื้นในดินสูง
- ปุ๋ยบำรุงต้นไม้เพียงพอ

แผนงานในอนาคต

- อยากเชิญนักวิชาการที่มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับส้ม
- สมาชิกนำส้มมาขายในรูปสหกรณ์ ป้องกันพ่อค้าคนกลางกดราคา

แนวคิดการแปรรูปส้ม

- นำส้มหล่นมาทำปุ๋ยหมัก (แต่ยังรวมกลุ่มไม่ได้)
- น้ำส้ม (ไม่มีตลาดรองรับ)

นโยบาย ส.ส. สันติสุข

- ตั้งกลุ่มร่วมหุ้นพัฒนา + ส่งเสริม + แปรรูปส้ม (ยังไม่ได้ประชุมกลุ่มสมาชิก)
- ไม่มีอิสระในการขาย + การดูแลส้ม

สรุปวิเคราะห์กลุ่มสั้มเขียวหวานบ้านวังลึก

กลุ่มสั้มเขียวหวานบ้านวังลึกเป็นกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อรองรับแหล่งเงินทุนจากธนาคาร โดยทางกลุ่มมีการบริหารงานที่ชัดเจนและเมื่อผู้เงินมาได้ทางกลุ่มก็จะมีการนำมาปล่อยให้สมาชิกกู้ อีกทอดหนึ่งโดยมีการคิดดอกเบี้ยจากธนาคารอีก 3 บาทหรือไม่ก็นำไปซื้อปุ๋ยเคมีแล้วให้สมาชิกกู้ ในรูปปุ๋ยแทนเงิน ซึ่งจะปล่อยกู้แบบใดนั้นขึ้นอยู่กับสมาชิกในที่ประชุมจะลงมติ และเมื่อครบกำหนดชำระหนี้ สมาชิกจะนำมาชำระอย่างพร้อมเพียง โดยทางกลุ่มบอกว่าเพราะสมาชิกที่รวมกลุ่มนั้นได้รับการคัดเลือกมาเป็นอย่างดีโดยเน้นผู้ที่ไม่เคยมีประวัติเสียเรื่องการชำระหนี้ และมีการทำหนังสือสัญญาเงินกู้ไว้อย่างชัดเจน ทางกลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้ว่าการบริหารเรื่องเงิน ต้องมีความชัดเจนและรัดกุมจึงจะได้รับความเชื่อถือจากสมาชิก

กลุ่มแม่บ้าน

นางจำเนียร	มานะศักดิ์สกุล	ประธาน
นางทองวัน	วงศ์หล้า	รองประธาน
นางประเทือง	คอนแก้ว	เลขา
นางพนม	อ่อนจา	เหรัญญิก
นางแสงทอง	คอนแก้ว	ประชาสัมพันธ์

งบประมาณได้จากกองการบริหารส่วนตำบลนาพูน ปีละ 15,000 บาท

งบสนับสนุนกลุ่มแม่บ้านจากเกษตรอำเภอ 20,000

ได้รับงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบลนาพูน ปล่อยกู้ ครั้งแรกเป็นลูกหมู

คิดดอกเบี้ยละ 50 บาท

ปัญหาที่เกิดขึ้น

หมูที่ซื้อมามีคุณภาพต่ำเมื่อนำมาปล่อยกู้ให้สมาชิกนำไปเลี้ยงจึงเกิดปัญหาคือหมูโตช้า และทำให้สมาชิกไม่มีเงินมาจ่ายเงินกู้

แนวทางแก้ไข

เรียกประชุมกลุ่มสมาชิกเลื่อนกำหนดคืนเงินก็ให้สมาชิกที่หมูตาย ชดเชยมาปล่อยกู้เป็นเงิน เพราะบางครั้งสมาชิกไม่ต้องการประกอบอาชีพเลี้ยงหมูแต่ต้องการนำไปลงทุนอย่างอื่น ซึ่งการปล่อยกู้ทางกลุ่มแม่บ้านจะไม่มีการทำหนังสือสัญญาเงินกู้ โดยทางกลุ่มจะมีการทำข้อตกลงร่วมกันก่อนปล่อยกู้และจะมีการแบ่งกันเป็นกลุ่มหมุนเวียนกันกู้โดยจะให้กลุ่มติดตามกันเองเมื่อถึงกำหนดชำระเงินกู้ ดอกเบี้ยที่ได้จะนำไปใช้จ่ายในกิจกรรมของกลุ่ม

กิจกรรมที่ผ่านมา

- ทำไข่เค็ม
- ทำขนมปุยฝ้าย
- ทำแยมพุด
- ทำน้ำยาล้างจาน

กิจกรรมเหล่านี้ อาจารย์ กศน. เป็นคนเริ่มต้นเสนอและจ้างวิทยากรให้ความรู้ แม่บ้านเก็บเงินซื้ออุปกรณ์เอง ปัญหาคือสินค้าบางอย่างขายได้แต่ไม่ได้ทำต่อเนื่องเพราะไม่มีเวลาผลิตสินค้าได้แต่ไม่มีตลาดรองรับที่แน่นอนเกิดการท้อแท้

กิจกรรมที่ทำร่วมกันของกลุ่มแม่บ้าน

- ร่วมเดินขบวนในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันที่ 8 มีนาคม ของทุกปีเป็นวันสตรีสากล
- จัดตั้งสมาคมแม่บ้าน

สมาชิกแม่บ้านรับตั้งแต่อายุ 15 – 60 ปี เกิน 60 ปี ไม่รับ

ปัจจุบันกลุ่มมีเงิน 65,000 บาท

สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ปัจจุบัน 136 คน แยกนำประมาณ 30 คน

แผนงานในอนาคต

- หน่อไม้ปิ้ง
- ไข่เค็ม (ถ้ามีตลาดรองรับแน่นอน)
- น้ำพริกปลา
- ข้าวเกรียบผักตำลึง – ฟักทอง

ปัญหา

- ไม่มีเวลา
- มีคนทำน้อย

สรุปวิเคราะห์กลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มแม่บ้านเป็นกลุ่มที่มีการทำกิจกรรมต่างๆมากมายและหลากหลาย และมีประสบการณ์ในด้านการค้นหาตลาดซึ่งเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเยาวชนมาก และกลุ่มเยาวชนยังได้รู้ถึงการบริหารเงินกู้โดยใช้กลุ่มย่อยมาบริหารจัดการเงินกู้แทนที่จะยกภาระให้กับคณะกรรมการกลางอย่างเดียว นอกจากนี้ทางกลุ่มแม่บ้านยังมีพัฒนาชุมชนและเกษตรอำเภอ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมต่างๆ

จากการที่วิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มเยาวชนและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ทำให้ทีมวิจัยทราบถึงกระบวนการทำงานของกลุ่มต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเยาวชนอย่างมาก ในการที่จะนำมาใช้ในการประกอบอาชีพเสริมของเยาวชนในอนาคต

เวทีค้นหาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก

จากการที่กลุ่มเยาวชนได้มีการวิเคราะห์ร่วมกันถึงแนวทางการประกอบอาชีพเสริม การทำไวน์ส้มเขียวหวานไม่สามารถทำได้เพราะติดปัญหาสำคัญคือ กฎหมายการทำสุราพื้นบ้านยังไม่ออกมาบังคับใช้และประกอบกับทางชุมชนมีความขัดแย้งสูงกันเจ้าหน้าที่สรรพสามิต ทำให้ไม่สามารถทำการดำเนินตามแผนงานระยะที่ 2 ได้ จึงได้มีการจัดเวทีค้นหาอาชีพเสริมของเยาวชน โดยได้มีการเชิญตัวแทนกลุ่มต่างๆเข้าร่วมให้คำปรึกษาและเสนอแนวทางการประกอบอาชีพเสริม ได้ข้อสรุปจากเวทีดังนี้

อาชีพที่ผ่านการคัดเลือกเพื่อหาข้อมูลต่อไปคือ

1. ทำแหมพู และน้ำยาล้างจานสมุนไพร
2. การทำอาหารหมู
3. การเพาะพันธุ์ลูกหมู
4. การทำขนมจีน

โดยมีการคัดเลือกจาก 6 อาชีพเสริมที่มีการเสนอในเวทีอาชีพที่ไม่ผ่านการคัดเลือกคือ

1. การทำไข่เค็ม จากการศึกษาจากประสบการณ์การทำไข่เค็มของกลุ่มแม่บ้านพบว่าต้องใช้วัตถุดิบในการผลิตจากภายนอกคือ ในชุมชนไม่มีการเลี้ยงเป็ดไข่ทำให้ต้องซื้อไข่เป็ดมาจากภายนอกทำให้ต้นทุนสูงและการนิยมนบริโภคในชุมชนไม่แพร่หลาย

2. การเพาะเห็ด มีการวิเคราะห์กันว่าการเพาะเห็ดต้องอาศัยการดูแลเอาใจใส่สูงมากและการเพาะเห็ดต้องไปซื้อเชื้อเห็ดมาเพาะในชุมชนไม่มีวัตถุดิบในการทำเชื้อเห็ดในชุมชนก็ไม่มีกลุ่มที่เคยทำการเพาะเห็ดมาก่อนทำให้ขาดที่ปรึกษา และตลาดการบริโภคเห็ดในชุมชนมีไม่มากต้องส่งออกขายนอกชุมชน ซึ่งเยาวชนอาจยังศักยภาพไม่เพียงพอ

จากเวทีสามารถสรุปเหตุผลการคัดเลือกอาชีพเสริมเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมคือ

1. การทำแหมพูและน้ำยาล้างจานสมุนไพร

เหตุผลของการเลือกศึกษาการทำแหมพูและน้ำยาล้างจานสมุนไพร คือแหมพูและน้ำยาล้างจานสมุนไพรใช้เวลาในการทำไม่มาก เยาวชนที่เรียนหนังสือและสามารถใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนหรือวันหยุดทำได้ และสามารถนำไปจำหน่ายในชุมชนได้

2. การทำอาหารหมู

ชุมชนเป็นชุมชนที่มีอาชีพทำเหล้าพื้นบ้านเป็นอาชีพเสริมและมีการนำเอาสำเหล้าไปเลี้ยงหมู ทำให้ในชุมชนมีหมูจำนวนมาก ส่วนอาหารที่ใช้จะซื้อมาจากภายนอก เช่น ไส้กรอก

3. การเพาะพันธุ์ลูกหมู

เนื่องจากชุมชนมีการเลี้ยงหมูกันมากในชุมชนมีฟาร์มเพาะพันธุ์ลูกหมู 1 ฟาร์ม ไม่พอเพียงต่อความต้องการของชุมชนทำให้มีการซื้อลูกหมูจากภายนอกชุมชนมาเลี้ยง และฟาร์มเพาะพันธุ์ลูกหมูที่อยู่ในชุมชนยินดีให้คำปรึกษาในการเลี้ยงและยินดีเป็นที่ปรึกษาให้

4. การทำขนมจีน

ชุมชนมีการบริโภคขนมจีนกันมาก และมีร้านจำหน่ายขนมจีนในชุมชนถึง 3 ร้าน โดยมีการสั่งขนมจีนจากภายนอกเข้ามาขายและการทำขนมจีนมีขั้นตอนในการทำไม่ยาก ชาวชนที่อยู่ในชุมชนสามารถทำช่วงเช้าหรือช่วงเย็นได้

ซึ่งทั้ง 4 อาชีพนี้ กลุ่มเยาวชนได้คัดเลือกเป็นอาชีพที่สนใจและต้องศึกษาดูงานเพื่อหาความรู้และข้อมูลในการใช้ตัดสินใจเลือกอาชีพเสริม

การทำขนมจีน

จากการเสนอในเวทีได้แสดงความคิดเห็นว่าการทำขนมจีน น่าจะเป็นทางเลือกของอาชีพเสริมของเยาวชนบ้านวังลึก อีกทางหนึ่ง ซึ่งการทำขนมจีนปัจจุบันใช้ระยะเวลาในการทำไม่นาน และวิธีทำไม่ยาก การบริโภคในชุมชนมีสูง ชาวชนสามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้ กลุ่มเยาวชนจึงได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่บ้านนายขาว หล้าบือ 81/1 บ้านแม่พุงหลวง หมู่ 4 ต.แม่พุง อ.วังชิ้น จ.แพร่ ซึ่งมีชาวบ้านทำขนมจีนส่งขายตามหมู่บ้านใกล้เคียงและทำขนมจีนน้ำยาขายที่บ้าน

สรุปศึกษาดูงานการทำขนมจีน

วิธีการทำและดำเนินงานของการทำขนมจีนน้ำยาเริ่มต้นโดยการจัดซื้อลูกแป้งในตลาดที่อยู่ข้างวัดวังเบอะโดยใช้แป้งข้าวเจ้าที่ไม่เสร็จเรียบร้อยแล้วแป้งลูกหนึ่งตกราคาประมาณ ลูกละ 10 กิโลกรัม กิโลกรัมละ 110 บาท นำแป้งที่ได้ไปต้มโดยใช้ปั๊มคั้นน้ำ ใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงเวลาที่จะคั้นให้ใส่น้ำประมาณครึ่งปั๊มคั้นจนน้ำเดือดโดยเราจะต้องนำตาลไม้ร่อนก้นปั๊ม เพื่อป้องกันไม่ให้แป้งนั้นติดก้นปั๊มจนเกินไป นำแป้งที่จะคั้นมาพรมน้ำลงไปให้เปียกพอประมาณบรรจุในถุงพลาสติก พอน้ำเดือดนำแป้งใส่ถุงสำหรับใส่แป้ง (ถุงผ้าลือ) คั้นแป้งประมาณ 30 นาทีจึงเอาออกทิ้งไว้ให้แป้งเย็นการคั้นแป้งไม่ควรเกิน 30 นาที เพราะอาจจะทำให้แป้งสุกเกินไปจะทำให้ขนมจีนไม่เป็นเส้น หรือถ้าเราคั้นแป้งต่ำกว่า 30 นาที แป้งก็จะไม่ค่อยสุกก็จะทำให้ขนมจีนไม่เป็นเส้น แข็งเกินไปอยู่เกินไปควรดูไฟให้สม่ำเสมอ

เมื่อเวลาเราต้มแป้งจนได้ที่แล้วทิ้งไว้ให้แป้งเย็นแล้วนำแป้งมานวดโดยนวดตามอัตราส่วน ถ้าเครื่องเล็กนำมานวดทีละครั้งถ้าเครื่องใหญ่หน่อยก็นวดทีละลูก เวลาที่ทำกรนวดแป้งมือจะต้องสะอาดเพราะถ้ามือไม่สะอาดจะทำให้ขนมจีนเปรี้ยวได้ เวลานวดควรใช้ไม้หรือทัพพีพลาสติกช่วย และเวลาแป้งติดเครื่องนวด เวลาที่นวดควรพรมน้ำลงไปเรื่อย ๆ ตามความเหมาะสมเพื่อที่แป้งจะได้จับตัวกันเป็นก้อนใช้เวลาจนประมาณ 7 นาที ลองจับดูเมื่อแป้งนึ่งได้ที่แล้วก็นำแป้งออกจากเครื่องนวดแล้วใช้มือนวดต่อในกะละมังเดิม น้ำลงไปพอประมาณจนแป้งเหนียวได้ที่ก็นำมาเตรียมใส่เครื่องบิบ โดยวิธีการเหยียบโดยใช้คนเหยียบ

วิธีการบิบ คือต้มน้ำให้เดือดโดยใช้ป้อนหรือหม้อหรือกระทะก็ได้ใส่น้ำลงไปต้มให้เต็มจนเดือดควรต้มน้ำทิ้งไว้ 2 ปีบ เพราะเวลาที่น้ำป้อนที่บิบขนมจีนลงไปเกิดแห้งจะได้ตักน้ำในป้อนที่สำรองเอาไว้ ได้ใส่ลงไปเพื่อเป็นการป้องกันการเสียเวลาในการทำโดยที่จะได้ไม่ต้องรอให้น้ำเดือดอีกครั้ง นำขนมจีนที่นวดจนเหนียวได้ที่มาใส่เครื่องบิบ บิบทีละครั้งดูเส้นเวลาที่บิบอย่าให้เส้นงอควรบิบให้เป็นเส้นยาวสม่ำเสมอเวลาต้มขนมจีนจะได้ไม่จับตัวกันเป็นก้อน บิบเสร็จแล้วต้องรอให้ขนมจีนสุกแล้วลอยขึ้นมาข้างบนก่อนถึงค่อยตักเพราะถ้าตักก่อนขนมจีนจะไม่อร่อยไม่สุกและเปรี้ยวเวลาที่ตักต้องใช้สวิงตักจนสะอาดก็นำมาแช่น้ำเย็นประมาณ 4 น้ำ น้ำแรกติขนมจีนกระจายความร้อน น้ำที่สองคลายความร้อนเป็นลำดับต่อไป น้ำที่สามลองจับขนมจีนว่าเย็นแล้วก็นำมาใส่น้ำที่สี่ แล้วทำการจับขนมจีนเป็นเหย้าและใส่ตะกร้าที่ใช้ใบตองรองควรเปลี่ยนน้ำขนมจีนบ่อย ๆ เพราะถ้าไม่เปลี่ยนน้ำขนมจีนบ่อย ๆ อาจจะทำให้ขนมจีนเปรี้ยวได้

แป้ง 1 ลูกจะบิบ 10 ครั้ง แต่ละครั้งจะได้ขนมจีนประมาณ 2 กิโลกรัมรวมแป้ง 1 ลูกจะได้ขนมจีน 20 กิโลกรัม นำไปขายในตลาดของหมู่บ้าน รอบนอกและในชุมชนหรือในงานเทศกาลต่าง ๆ กินกับน้ำยาเงี้ยวและน้ำยาชนิดต่าง ๆ เช่น น้ำยาปลา น้ำยาป่า แกงเขียวหวาน เป็นต้น ปัจจุบันการทำขนมจีนในประเภทยังเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ทำเป็นอาชีพเสริมภายในครอบครัวใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ก่อนไปทำงานและหลังจากเลิกงานตอนเย็น

ต้นทุนในการผลิต

แป้งหมัก 1 ลูก	110 บาท
ค่าน้ำ / ไฟฟ้า	30 บาท
รวม	140 บาท

แป้งหมัก 1 ลูก สามารถผลิตขนมจีนได้ 20 กิโลกรัม ขนมจีนขายส่งได้ในราคา กิโลกรัมละ 12 บาท รวมขายได้ 240 บาท กำไร 100 บาท

การทำนํ้ายาล้างจานและแชมพูสมุนไพร

การทำนํ้ายาล้างจานและแชมพูสมุนไพรทางในที่ประชุมวิเคราะห์อาชีพเสริมเยาวชน ให้ได้เหตุผลว่า การทำนํ้ายาล้างจานและแชมพูสมุนไพรใช้เวลาในการทำไม่มาก เยาวชนสามารถทำในวันเสาร์-อาทิตย์ ได้ สามารถเก็บไว้ได้นาน และครอบครัวทุกคนครอบครัวจำเป็นต้องใช้ ทุกกลุ่มเยาวชนจึงได้ไปศึกษาดูงานที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรศรีสุพรรณ ซึ่งทางกลุ่มมีการนำนํ้ายาล้างจานและแชมพูสมุนไพรออกจำหน่าย ทั้งในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง

สรุปศึกษาดูงานนํ้ายาล้างจาน

กลุ่มแม่บ้านเกษตรศรีสุพรรณ การทำนํ้ายาล้างจานและการทำแชมพูจากสมุนไพร

นางสรุภ วุฒิเวศ ประธานกลุ่ม หมู่ 12 ต.ป่าเมต อ.เมือง จ.แพร่

มีสมาชิก 160 คน ทำกิจกรรม 10 คน กลุ่มเกษตรศรีสุพรรณ เริ่มก่อตั้งกลุ่มตั้งแต่ปี พ.ศ 2530 เป็นกลุ่มธรรมชาติช่วยงานกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านหลังจากเศรษฐกิจถดถอยจึงได้ริเริ่มทำอาชีพเสริม แรกเริ่มเดิมทีทำนํ้าพริกปลายขายส่งในหมู่บ้านต่อมาได้ขยายไปสู่ชุมชนอื่น ๆ และได้ทำการผลิตผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อีกมากมายอาทิเช่น แชมพู ครีมนวด นํ้ายาล้างจาน นํ้ามันเหลือง พริกปลาย นํ้าพริกปลาย่าง และ นํ้าพริกตาแดง เป็นต้น

ครีมนวดผม

ส่วนผสม WAX AB (แว็ก เอบี)	4 ชีด (เป็นตัวที่ทำให้เกิดเนื้อครีมนวด)
AC (นํ้าเอซี)	2 ชีด (เป็นสารที่มีประจุที่ทำให้ผมนุ่ม)
นํ้า	4 ก.ก
นํ้าหอม	0.5 ออนซ์

วิธีทำ นำแว็ก เอบี รวม เอวี และนํ้ารวมกันต้มและคนจนละลายก่อน อย่าให้เดือดรอให้เย็นแล้วเติมนํ้าหอมและสีลงไป

หมายเหตุ ไม่ต้องต้มก็ได้แต่ต้องคน แวกซ์ เอบี และ เอซี เข้าด้วยกันจนเป็นเนื้อเนียนแล้วใส่นํ้าต้มสุกค่อย ๆ ใสลงไปเรื่อย ๆ จนเข้ากันหมดเติมสี และนํ้าหอม

นํ้ายาล้างจาน

ส่วนผสม NAS (เอ็นเอเอส)	1 ก.ก (สารช่วยทำความสะอาดขจัดคราบมัน)
KD	1 ก.ก (สารช่วยทำความสะอาดเหนียว)
แชมพู 70 X	ครึ่งกิโลกรัม (สารช่วยทำความสะอาดเกิดฟอง)

หัวน้ำหอมกลิ่นมะนาว	1 ออนซ์	
เกลือ	2 ชีด	กิโลกรัมละ 7 บาท
น้ำ	11 กิโลกรัม	
ขจัดคราบ	2 กิโลกรัม	กิโลกรัมละ 40 บาท
ขจัดไขมัน	2 กิโลกรัม	กิโลกรัมละ 40 บาท
ฟอง	1 กิโลกรัม	กิโลกรัมละ 25 บาท
ผงซัก (แต่ง)	2 ชีด/6ชีด	กิโลกรัมละ 20 บาท
น้ำหอม	15 CC	กิโลกรัมละ 15 บาท

วิธีทำ นำส่วนผสม เอ็นเอเอส และ เเคี ผสมคนให้เข้ากันใช้พายคนไปทางเดียวกันผสม 70 X คน ไปเรื่อย ๆ จนหมดและเติมน้ำ 4 ก.ก คนจนเข้ากันผสมหัวน้ำหอมกลิ่นมะนาวคนไปเรื่อย ๆ จนเข้ากันจึงบรรจุหมด

แชมพูสมุนไพร

ว่านหางจระเข้	2 ถ้วยตวง	หรือ 4 ชีด
น้ำมะกรูด	1 ถ้วยตวง	หรือ 15 ชีด
น้ำสะอาด	1 ลิตร	1,000 ซี ซี
หัวแชมพู (Shampoo base)	1 ก.ก	
ผงซัก (Delergent)	1 ชีด	100 กรัม
ลาโนลิน (Anoline)	1 ชีด	100 กรัม
ผงฟอง (Foumins asert)	1 ชีด	100 กรัม
น้ำหอม (Fragrance) raekala	250 ซี ซี	10 ซี ซี เท่ากับ 1 ช้อนแกง

หมายเหตุ หอมมีหลากหลายกลิ่นเช่น hlosson Fata timolie ราคาเท่ากันหมด

วิธีทำ นำว่านหางจระเข้มาปอกเปลือกแล้วสับเป็นชิ้น ๆ เล็ก ๆ 2 ถ้วยตวงล้างให้สะอาดจนยางเหนียว ๆ ที่มีอยู่หายหมดแล้วคั้นน้ำมะกรูดกรองเอากากและเมล็ดออก ตวง 1 ถ้วยตวงแล้วผสมกับน้ำ 1 ลิตร แล้วนำส่วนผสม 3 อย่าง มารวมกันกรองด้วยผ้าขาวบางอีกครั้งแล้วนำไปต้มให้เดือดรอสักครู่ใส่ลาโนลินให้ลาโนลินละลายแล้วใส่ผงฟองลงไปคนให้เข้ากันต้มอีกประมาณ 20-30 นาที ปล่อยให้เย็นจากเตาใส่หัวแชมพูคนให้เข้ากันเติมน้ำสะอาด 1 ลิตร แล้วทิ้งไว้ให้เย็นใส่ผงซักตามต้องการ ใส่ น้ำหอม 25 ซี ซี ผสมมะกรูดเอาหรืออาจใช้ดอกอัญชันและประคำดีควายแทนได้ เพื่อให้มีสีสันสวยงามมีประโยชน์ต่อเส้นผมปัจจุบันทางกลุ่มได้นำผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายตามชุมชนและท้องตลาด เป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องการของตลาดเป็นจำนวนมากพอสมควร

ต้นทุนในการทำนํ้ายาล้างจาน

วัสดุอุปกรณ์ ส่วนผสมต่าง ๆ (ชุดเล็ก) 100 บาท

ส่วนผสมนํ้ายาล้างจาน 1 ชุดเล็ก สามารถเป็นนํ้ายาล้างจานได้ 6 กิโลกรัม ราคาขายกิโลกรัม ละ 25 บาท นํ้ายาล้างจาน 1 ชุดเล็ก ขายได้ 150 บาท กำไร 50 บาท

การเพาะพันธุ์ลูกหมู

จากการที่ชุมชนบ้านวังลึกมีการประกอบอาชีพทำเหล้าพื้นบ้าน ชาวบ้านจึงมีการเลี้ยงหมู โดยใช้ส่วเหล้าเป็นอาหารหลักในการเลี้ยงหมูกันมาก และลูกหมูที่ชาวบ้านนำมาเลี้ยง ส่วนใหญ่จะนำมาจากภายนอกชุมชนในชุมชนมีฟาร์มเพาะลูกหมูเพียงฟาร์มเดียว ซึ่งมีแม่พันธุ์เพียง 10 ตัวเท่านั้น จึงไม่พอเพียงกับความต้องการในชุมชนที่มีการเลี้ยงจำนวนมาก จึงมีการเสนอให้กลุ่มเยาวชนเพาะพันธุ์ลูกหมูจำหน่ายในชุมชน ทางกลุ่มเยาวชนจึงได้มีการศึกษาดูงานการเพาะพันธุ์ โดยได้ศึกษาจากฟาร์มในหมู่บ้าน

สรุปศึกษาดูงานการเพาะพันธุ์ลูกสุกร

หลักสำคัญในการเพาะพันธุ์ลูกสุกร

คือการเลือกพ่อแม่สายพันธุ์ที่เหมาะสมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การจัดการลูกสุกรคลอดใหม่ถึงหย่านมจึงต้องดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง การเตรียมการก่อนการคลอดของสุกร ก่อนคลอดประมาณ 1 อาทิตย์ จะต้องทำการถ่ายพยาธิให้แม่สุกรก่อน เมื่อแม่สุกรคลอดได้ประมาณซัก 10 วันก็ทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคสุญษ์บ้าเทียมเพื่อป้องกันโรค ส่วน 7 วันหลังคลอดต้องฉีดยาแก้เครียดให้ลูกและฉีดยาบำรุงให้แม่และเวลาที่แม่สุกรคลอดลูกออกมาแล้วเราจะต้องเปิดไฟให้ความอบอุ่นตอนแรกเกิด เพื่อให้ความอบอุ่นแก่ลูกสุกรด้วย

การจัดการผลิต

- โรงเรือนและแผนผังฟาร์ม
- แรงงานคนเลี้ยง - บุคคล
- ดูแลสุขภาพสุกร

อาหาร

อาหารเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุด ต้องเลือกอาหารที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับสุกร อาหารสัตว์จำแนกออกเป็น 2 ชนิด คือ 1. อาหารสำเร็จรูปชนิดเม็ดซึ่งประกอบด้วยคุณค่าทางอาหารต่าง ๆ อย่างครบถ้วน เช่น พลังงาน(แป้ง,ไขมัน และน้ำตาล) โปรตีน (กรดอะมิโนที่จำเป็น) วิตามิน

และแร่ธาตุต่างๆครบถ้วนพอเหมาะกับความต้องการของสุกรแต่ละระยะ 2. หัวอาหาร เป็นอาหารที่มีคุณค่าโปรตีน วิตามิน แร่ธาตุที่เข้มข้นแต่ต้องนำไปผสมกับวัตถุดิบ ประเภทที่ให้พลังงาน เช่น ปลาช่อน ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง และรำละเอียดเป็นต้น

การจัดการการผสมพันธุ์สุกร

สุกรที่เข้าสู่วัยสาวจะแสดงอาการเป็นสัดครั้งแรก สังเกตได้จากอวัยวะเพศบวมแดงและมีน้ำเมือกไหลออกมา นับต่อไปอีกประมาณ 21 วัน สุกรสาวจะเริ่มแสดงอาการเป็นสัดครั้งที่ 2 ควรทำการตรวจสอบความพร้อมในการยอมรับการผสมพันธุ์โดยการกดหลังสุกรสาวถ้ายืนนิ่งแสดงว่าสุกรสาวพร้อมที่จะรับการผสมพันธุ์จากสุกรพ่อพันธุ์พ่อพันธุ์ที่ใช้ผสมควรมีอายุไม่ต่ำกว่า 8 เดือน พ่อพันธุ์ที่อายุ 8-12 เดือน ใช้ผสมได้วันละ 2 ครั้งแต่ไม่เกิน 6 สัปดาห์ต่อครั้งและควรใช้วันเว้นไม่ควรรใช้ติดต่อกันนาน เนื่องจากจะมีปัญหาเรื่องคุณภาพน้ำเชื้อต่ำและอัตราการผสมติดลดลง ส่วนพ่อพันธุ์ที่อายุ 12 เดือนขึ้นไปไม่ใช้ผสมวันละ 2 ครั้งแต่ไม่เกิน 12 ครั้งต่อสัปดาห์การผสมพันธุ์ควรทำการผสมอย่างน้อย 2 ครั้งในช่วงเช้า หรือ เย็น

โดยสุกรสาวควรผสมครั้งแรกห่างจากครั้งที่สอง 12 ชั่วโมงและแม่สุกรที่เคยให้ลูกแล้วควรผสมครั้งแรกห่างจากครั้งที่สอง 24 ชั่วโมง ควรทำการตรวจการกลับเป็นสัดใหม่ของแม่สุกรหลังจากได้รับการผสมแล้ว 21 วัน และตรวจซ้ำอีกในวันที่ 42 ของการผสมเพื่อความแน่ใจว่าสุกรตั้งท้องจริง ถ้าพบว่าสุกรเป็นสัดใหม่แสดงว่าผสมไม่ติดควรทำการผสมใหม่ทันที ที่แม่สุกรยอมรับการผสมจากพ่อพันธุ์หลังจากแน่ใจว่าสุกรท้องแล้วควรดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดให้อาหารตามโปรแกรมแนะนำโดยปกติแล้วสุกรจะใช้เวลาในการตั้งท้อง 114 วันซึ่งในช่วงนี้ควรมีการตรวจสุขภาพของแม่สุกรโดยสังเกตจากการกินอาหาร ถ้าแม่สุกรไม่กินอาหารให้ตั้งข้อสงสัยว่าแม่สุกรอาจจะป่วยควรรีบรักษาก่อนการครบกำหนดคลอด 1 อาทิตย์ควรทำความสะอาดแม่พันธุ์ ถ่ายพยาธิและพ่นยากำจัดพยาธิภายนอก ก่อนนำเข้าคอกคลอดที่จัดเตรียมไว้

การจัดการสุกรคลอด

สุกรใกล้คลอดจะแสดงอาการกระวนกระวายเมื่อบีบหัวนมจะพบว่ามือน้ำนมไหลออกมา และถ้าพบว่ามีน้ำเมือกไหลจากอวัยวะเพศแสดงว่าแม่สุกรกำลังจะคลอดลูกสุกร คลอดต้องทำการเช็ดตัวลูกสุกรให้แห้ง ตัดสายสะดือ ตัดเขี้ยว ตัดหาง ตัดเบอร์หู ชั่งน้ำหนัก ทำพันธุ์ประวัติ ควรจัดให้ลูกสุกรได้กินนมแม่สุกรทันที ให้ลูกสุกรอยู่ที่อบอุ่นและไม่มีลมโกรก การฉีดฮอร์โมนออกซ์โทซิน ช่วยกระตุ้นการคลอดควรฉีดหลังจากแม่สุกรคลอดลูกตัวแรกแล้ว โดยฉีดประมาณ 2 ซี ซี เข้ากล้ามเนื้อหลังจากแม่สุกรคลอดเสร็จแล้วสังเกตจากกรที่ไหลออกมาภายหลัง ควรฉีดยาปฏิชีวนะเพื่อช่วยลดปัญหาเรื่องเต้านมอักเสบและการติดเชื้อหลังคลอด ฉีดธาตุเหล็กให้ลูกสุกรตัวละ 200 มิลลิกรัม หรือ 1-2 ซี ซี ขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของธาตุเหล็กแต่ละชนิด เมื่อลูกสุกรมีอายุ 3 และ 7 วัน และเริ่มให้ลูกสุกรหัดกินอาหารเมื่ออายุ 7-10 วัน ทำการตอนลูกสุกรตัวผู้เมื่ออายุ 14-20

วัน หย่านมลูกสุกรเมื่ออายุ 28-30 วัน ฉีดวิตามิน AD₃E ให้กับแม่สุกรก่อนจะทำการหย่านมลูกสุกร 5-7 เพื่อกระตุ้นและเสริมสร้างความสมบูรณ์พันธุ์ของแม่สุกรหลังหย่านม แม่สุกรหลังหย่านมแล้วจะย้ายไปในคอกผสมพันธุ์เพื่อเตรียมรับการผสมพันธุ์หลังจากเป็นสัดครั้งต่อไป วิธีการให้อาหารที่ถูกต้องตามโปรแกรมจะมีส่วนช่วยให้แม่พันธุ์เป็นสัดเร็วขึ้นโดยปกติแล้วแม่พันธุ์จะเป็นสัดหลังจากหย่านมแล้ว 5-7 วัน

การจัดการลูกสุกรคลอดใหม่ถึงหย่านม

เตรียมก่อนคลอด	ทำคลอด	หลังคลอด 0-3 วัน	หลังคลอด 7 วัน	หลังคลอด
		ดูแลช่วงคลอด		24-28 วัน
คอกคลอด	ตัดสายสะดือ	นม น้ำ เหลือง	ฉีดธาตุเหล็ก	→ หย่านม
ไฟกก	→ ตัดเขี้ยว	→ ฉีดธาตุเหล็ก	→ อาหารเลียราง	
ปุกระสอบ	ตัดหาง	ฉีดเพน-สเต็ป		

ปัญหาที่พบในช่องคลอด

1. แม่หมูมีนมไม่พอเลี้ยงลูก ต้องหานมทดแทนตามสูตรที่มีคือน้ำนมโค 1 ลิตร น้ำตาล 2 ช้อนโต๊ะ ไข่ไก่ดิบ 1 ฟอง
2. ลูกหมูอาจจะท้องเสียในสัปดาห์แรกเราต้องดูแลเรื่องของนมเหลืองและความอบอุ่น
3. ลูกหย่านมไม่ยอมกินอาหารหรือกินได้น้อยต้องหัดให้เลียอาหารตั้งแต่วันที่ 7 เพื่อจะได้กินอาหารได้เก่งเมื่อคลอดได้สัปดาห์ที่ 1 อาทิตย์ก็ใส่ช่องไว้ก่อนคลอดแล้วตามธรรมชาติหมูก็จะลดอาหารลงเองในช่วงระยะช่วงอุ้มท้องแม่สุกรจะกินได้เยอะกว่าปกติเราจะต้องดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง

โรคที่พบในสุกรคือ

1. โรคพิษสุนัขบ้าเทียม
2. อหิวาตกโรค
3. โรคปากและเท้าเปื่อย (ซึ่งในประเทศไทยยังไม่พบ)

การจัดสุขภาพและการป้องกันโรคสุกร

การจัดการต่าง ๆ เป็นหัวใจสำคัญของการผลิตสุกรให้ประสบผลสำเร็จ นอกจากพันธุ์การให้อาหารที่ดีแล้วต้องมีการสุขภาพและการป้องกันโรคที่ดีด้วย สิ่งที่เราควรปฏิบัติด้านสุขภาพและการป้องกันโรคมีดังนี้

1. โรงเรือน ควรห่างไกลย่านชุมชนเพื่อป้องกันการติดต่อของโรค สภาพภายในโรงเรือนมีการระบายอากาศที่ดีไม่ร้อนอบอ้าวหรือหนาวเกินไป อุณหภูมิประมาณ 18 C เป็นช่วงที่สุกรกำลังสบายไม่ควรเลี้ยงแออัดเกินไป
2. อุปกรณ์ภายในโรงเรือนเป็นรางน้ำ รางอาหาร ฟันคอก ฯลฯ ต้องหมั่นทำความสะอาดเสมอ

3. มีน้ำสะอาดให้สุกดื่ม และน้ำใช้อย่างเพียงพอในกิจการหรือในฟาร์ม
4. อาหารที่สุกรกินควรใหม่เสมออย่าให้มีอาหารที่สุกรกินเหลือค้างอยู่ในรางอาหารเพราะจะเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคได้
5. ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคตัวสุกรและโรงเรือนก่อนนำสุกรเข้าและทำความสะอาดโรงเรือนหลังนำสุกรออกทุกครั้ง
6. สุกรที่นำมาจากฟาร์มควรนำเข้ามาในฟาร์มที่น่าเชื่อถือได้ว่าไม่มีปัญหา เรื่องโรคและแยกสุกรเหล่านั้นไว้ต่างหาก อย่างน้อย 21 วัน ดูว่าเป็นโรคติดต่อหรือไม่ก่อนนำมาเลี้ยงกับฝูงสุกรของฟาร์ม
7. หมั่นกำจัดขยะและมูลสุกรเป็นประจำ
8. เมื่อเกิดสุกรป่วยขึ้นมาต้องแยกเลี้ยงต่างหากจากสุกรปกติเป็นการป้องกันการติดต่อโรคต่างหากเป็นโรคติดต่อให้รีบกำจัดสัตว์เหล่านั้นโดยเร็ว
9. ทำวัคซีนและถ่ายพยาธิตามโปรแกรมอย่างเข้มงวด
10. หมั่นตรวจสุขภาพสุกรบ่อย ๆ หากสุกรตัวใดผิดปกติให้รีบรักษาโดยเร็ว

โปรแกรมการทำวัคซีนและถ่ายพยาธิ

ลูกสุกรพันธุ์

1. ลูกสุกรอายุ 3 สัปดาห์ วัคซีนอหิวาต์สุกรทำวัคซีนซ้ำครั้งที่ 2 ห่างจากครั้งแรกอย่างน้อย 7 วัน
2. ลูกสุกรอายุ 5 สัปดาห์ วัคซีนปากเท้าเปื่อยทำวัคซีนซ้ำ ครั้งที่ 2 ห่างจากครั้งแรกอย่างน้อย 7 วัน
3. ลูกสุกรอายุ 6 เดือน วัคซีนปากและเท้าเปื่อย
4. ลูกสุกรอายุ 7 เดือน วัคซีนอหิวาต์สุกร

แม่พันธุ์

1. ถ่ายพยาธิภายในและกำจัดพยาธิภายนอกก่อนคลอด
2. ทำวัคซีนพิษสุนัขบ้าเทียม ก่อนคลอด 2 สัปดาห์
3. ทำวัคซีนอหิวาต์สุกร ก่อนหย่านม 1 สัปดาห์

พ่อพันธุ์

1. ทำวัคซีนปากและเท้าเปื่อยห่างกัน 4 เดือน/1 ครั้ง
2. ทำวัคซีนอหิวาต์ ปีละ 2 ครั้ง
3. ถ่ายพยาธิ ปีละ 2 ครั้ง
4. กำจัดพยาธิภายนอกเช่น จีเรื้อนทุกเดือน

หมายเหตุ

- กำจัดพยาธิภายนอกและถ่ายพยาธิทุก 3 เดือน
- ในกรณีที่มีการระบาดของโรคในบริเวณใกล้เคียงควรทำวัคซีนเพิ่มเติมตามสภาวะการระบาดของโรคในขณะนั้น

- ไม่ควรทำวัคซีนพ็อพพันธุ์พร้อมกันทุกตัวเนื่องจากจะมีผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำเชื้อพันธุ์
- โปรแกรมวัคซีนนี้เป็นเพียงแนวทางหนึ่งในการพิจารณาเท่านั้น เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่การเลี้ยงสุกร

วิธีการทำคลอดหมู

เตรียมอุปกรณ์

1. น้ำยาฆ่าเชื้อ
2. ทินเจอร์
3. ไบมีดโกน
4. ค้าย (มัดสายสะดือ และมัดหาง)
5. ผ้าสะอาดหรือผ้าแห้ง กระสอบ
6. กรรไกรตัดเชิ้ว
7. โป่งดูดน้ำมูก
8. ยาออกซิโตซิน และยาแก้ชักเสบ
9. ลังสำหรับใส่ลูกหมูที่เกิดใหม่

ครั้งแรกสังเกตน้ำนมของแม่หมูจะมีการพุ่งออกมาโดยเราใช้นิ้วชี้ และนิ้วกลาง 2 นิ้ว รูดหัวนมแม่หมูขึ้นมา ถ้าหากมีน้ำนมพุ่งออกมานั้นแสดงว่าอีกไม่เกิน 3 ชั่วโมง ลูกหมูต้องเกิดออกมาแล้ว ต่อมาให้สังเกตอวัยวะเพศจะมีน้ำมูกไหลออกมาแสดงว่าลูกหมูใกล้จะเกิดขึ้นมาทุกทีแล้ว ให้เราเตรียมอุปกรณ์ทุกชนิด พร้อมนำฟางปูไว้ตรงตูดแม่หมู หรือถ้าไม่มีให้ใช้กระสอบแทนก็ได้ รอนกว่าลูกหมูตัวแรกจะเกิดออกมาจึงฉีดยาออกซิโตซิน ช่วยเร่งการคลอดออกให้ง่ายขึ้นของลูกหมูที่จะเกิดต่อจากนั้นทำความสะอาดลูกหมู เช่นนำผ้าสะอาดมาเช็ดให้แห้ง เสร็จแล้วนำโป่งช่วยดูดน้ำเมือกมารัดสายสะดือ รูดเอาเลือดได้สะดือออกแล้วเอามีดโกนตัดได้เชือกและใช้กรรไกรตัด ฟันด้านบน 4 ซี่ ด้านล่าง 4 ซี่ หลังจากนั้นนำเชือกมัดมารัดระหว่างสายสะดือตรงกลางของลูกหมู เสร็จแล้วตัดตรงปลายเชือกที่รัดไว้และนำทินเจอร์มาชุบตรงที่ตัดเพื่อฆ่าเชื้อโรคและป้องกันการอักเสบถ้าหากลูกหมูตัวสุดท้ายจะเกิดนั้นให้สังเกตจะมีรกหุ้มมา ต่อจากนั้น ให้ทำความสะอาดแม่หมูและใช้น้ำยาฆ่าเชื้อลูบตรงเต้านมแล้วนำลูกหมูมากินนม ครั้งแรกลูกหมูจะกินนมไม่เป็นเวลา ต้องช่วยและหัดให้ลูกหมูกินและคุ้นเคยกับลูกหมูให้ได้ก่อนซัก 2-3 วัน

หลังจากนั้นฉีดยาแก้ชักเสบให้แม่หมูตรงต้นคอพอลูกหมูอายุ 3-7 วัน ฉีดธาตุเหล็กให้ลูกหมูพออายุได้ 10 วัน ถึงฉีดยากันพิษสุนัขบ้าเทียม พอได้ประมาณ 14-21 วัน ทำการตอนหรือทำหมันลูกหมูพอตอนได้ 1 อาทิตย์ ทำการหย่านมต่อจากนั้นจึงผสมพันธุ์ใหม่

วิธีการตอนหมู

อุปกรณ์ในการตอนลูกหมูอายุ 14-21 วัน (ทำให้เจริญเติบโตเร็ว)

1. เข็มฉีดยา
2. กรรไกรหนีบเส้นเลือด
3. มีดผ่าตัด
4. ทิงเจอร์
5. น้ำยาฆ่าเชื้อโรค
6. ด้าย (ไหมละลาย)
7. สำลีบริสุทธิ์
8. ปากกาเคมี (ทำเป็นเครื่องหมายเลขว่าตัวไหนทำการตอนแล้ว)

วิธีการทำหมัน

ละลายน้ำยาฆ่าเชื้อกับน้ำ ตัดด้ายแช่น้ำยาฆ่าเชื้อและนำสำลีชุบทิงเจอร์ไว้เตรียมมีดกรรไกร และยาแก้อักเสบ 2 c.c

จับลูกหมู วิธีการจับจับขาหลัง 2 ขาหงายท้องจับขาหลังขึ้น ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อล้างบริเวณที่จะตอน ล้างแล้วใช้มีดผ่าระหว่างขาแปลประมาณ 2 นิ้ว ใช้นิ้วโป้งและนิ้วชี้ช่วยดันไข่ออกมาแล้วใช้กรรไกรหนีบเส้นเลือดหนีบห้ามเลือดไว้และใช้ด้ายที่เตรียมไว้มัดเหนือกรรไกรและใช้มีดตัดเอาไข่ออกโดยการตัดเยื่อที่อยู่ใต้กรรไกรทำเหมือนกันทั้ง 2 เม็ดเสร็จแล้วใช้สำลีชุบทิงเจอร์เช็ดบาดแผลแล้วฉีดยาแก้อักเสบตัวละ 2 c.c เป็นอันเสร็จวิธี

การทำอาหารหมู

ชุมชนบ้านวังลึกเป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพเสริมในการเลี้ยงหมูมาก ส่วนอาหารที่เลี้ยงหมูชาวบ้านได้มีการคิดสูตรอาหารในการเลี้ยงหมูเอง โดยใช้ ส่ำเหล้า 10 ส่วน รำละเอียด 3 ส่วน อาหารหมูตามท้องตลาด 1 ส่วน ซึ่งชาวบ้านมีการเสนอว่าอาหารหมูที่ใช้เลี้ยงเหมาะสมหรือเปล่ากับการผสมกับส่ำเหล้า เพราะชาวบ้านที่เลี้ยงหมูมีปัญหาในเรื่องของหมูที่โตช้า ชาวบ้านต้องเลี้ยงหลังคลอดประมาณ 6 เดือน ถึงจะขายได้ ต่างจากหมูฟาร์มที่เลี้ยงประมาณ 4 เดือน ก็สามารถขายได้ ทำให้ต้นทุนของชาวบ้านที่เลี้ยงหมูเพิ่ม ถ้าช่วงไหนราคาหมูตกต่ำ ก็จะขาดทุน จึงมีการเสนอให้กลุ่มเยาวชนศึกษาเกี่ยวกับการทำอาหารหมู เพื่อที่จะได้อาหารที่เหมาะสมกับการผสมกับส่ำเหล้า และราคาถูกกว่าอาหารที่ซื้อตามท้องตลาด ทางกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจเรื่องการทำอาหารหมูจึงได้ไปศึกษาดูงานที่กลุ่มเกษตรกรทำไร่เรียงมอก (แปรรูปอาหารสัตว์) บ้านท่าเรียงหมื่นที่ 2 ตำบลเรียงบอ อำเภอดิน

จังหวัดลำปาง ซึ่งทางกลุ่มเกษตรกรทำไร่เวียงมอกได้มีการรวมตัวกันผลิตอาหารสัตว์ เพื่อจำหน่ายให้แก่สมาชิกกลุ่ม

สรุปศึกษาดูงานการทำอาหารหมู

กลุ่มเกษตรกรทำไร่เวียงมอก (แปรรูปอาหารสัตว์) บ้านท่าเวียง หมู่ที่ 2 ตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

เนื่องจากสถานะเศรษฐกิจอยู่ในสถานะที่ถดถอย ค่าใช้จ่ายภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นต้องพึ่งทางเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เช่น เครื่องจักร ปุ๋ย สารเคมีราคาแพง ทำให้ต้นทุนเพิ่มเติมสูงขายผลผลิตไม่ได้ราคา จึงทำให้ขาดทุน จากปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่จัดตั้งกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาสามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้ผลผลิต / วัสดุการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นปัญหาราคาผลิตผลตกต่ำอีกทางหนึ่งด้วย

นายเจริญ สารธิ ได้ร่วมกับสมาชิกกลุ่มรวม 8 คน จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทำไร่ ต.เวียงมอก (แปรรูปอาหารสัตว์)

โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

1. เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ให้มีรายได้เพิ่มจากการได้ซื้ออาหารสัตว์ ราคาถูกกว่าท้องตลาด ประมาณร้อยละ 30 ช่วยลดต้นทุนในการผลิต
2. ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชสมุนไพร เช่น ฟักทลายโจร , ขมิ้น , ปูเล
3. นำผลผลิต / วัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง ใบกระถิน หอยเชอรี่ นำมาแปรรูปเป็นอาหารสัตว์
4. เป็นแหล่งสาธิตศึกษาดูงานด้านการตลาดและเสริมความรู้ให้เกษตรกรทั่วไปในโครงการเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร ไก่ กบ ปลา ฯลฯ
5. ช่วยเหลือชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเสียดัดโดยการจัดกลุ่มอบรมด้านการเลี้ยงสัตว์

เป้าหมาย

1. ผลิตอาหารสัตว์ให้เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกและประชาชนโดยทั่วไปทั้งในและนอกพื้นที่
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันกลุ่มแปรรูปอาหารมีสมาชิกจำนวน 24 คน

คณะกรรมการจำนวน 8 คนประกอบด้วย

1. นายเจริญ สารธิ	ประธาน
2. นายสงวน เมืองมูล	รองประธาน
3. นายมานพ จอตามา	เลขานุการ

4. นายจำรัส จันดอ	เหรียญก
5. ค.ต พรวน วันน้ำ	ฝ่ายจัดซื้อ
6. นายเสน่ห์ เตชะบุตร	ประชาสัมพันธ์
7. นายมูล เทือกมล	ฝ่ายตรวจสอบ
8. นายศรีทวน นันตาวัง	ฝ่ายตลาด

การดำเนินงาน

1. กลุ่มได้รับสมาชิกและให้สมาชิกซื้อหุ้น ๆ ละ 10 บาทจำนวน 8,000 หุ้น เป็นเงิน 80,000 บาท และได้กู้เงินเศรษฐกิจชุมชน ของ องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงมอก ธนาคารหมู่บ้าน รวมเงินหมุนเวียน 166,000 บาท มาดำเนินการจัดสร้างโรงเรือน ซื้อเครื่องบดอาหาร เครื่องผสมอาหาร และวัสดุอุปกรณ์การดำเนินงาน
2. คณะกรรมการได้สับเปลี่ยนหมุนเวียนมาปฏิบัติงานประจำวัน
3. จัดหาวัตถุดิบในพื้นที่ ต. เวียงมอก และหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น ข้าวโพด ถังเขียว มาทำการผลิตอาหารสัตว์ทำให้สามารถประกันราคาผลผลิตของเกษตรกรได้
4. จำหน่ายอาหารสัตว์ให้แก่สมาชิกและประชาชนโดยทั่วไปในราคาต่ำกว่าท้องตลาด เช่น
 - 4.1 อาหารหมูเล็ก ถุงละ 370 บาท ท้องตลาด 440 บาท
 - 4.2 อาหารหมูรุ่น ถุงละ 320 บาท ท้องตลาด 360 บาท
 - 4.3 อาหารหมูใหญ่ ถุงละ 240 บาท ท้องตลาด 280 บาท
5. ผลการจำหน่ายอาหารสัตว์โดยเฉลี่ยเป็นเงิน 45,000-60,000 บาท

แผนการดำเนินงานในอนาคต

1. รับสมาชิกเพิ่ม
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ต. เวียงมอก และตำบลอื่น ๆ
3. จัดหาเมล็ดพันธุ์ให้สมาชิกรับไปปลูกเพื่อส่งผลผลิตป้อนโรงงานในราคาประหยัด
4. ขยายโรงเรือนพร้อมอุปกรณ์ให้สามารถผลิตอาหารได้เพิ่มขึ้นปัจจุบันสามารถผลิตได้วันละ 30 กิโลกรัมต่อ1 ถุง

สูตรการทำอาหารหมู

ถุงละ 30 ก.ก / 320 บาท ไม่มีปัญหาทางด้านการตลาด/กำไรประมาณเดือนละ 10,000 (ต่อตัว)
 วัตถุดิบซื้อมาจาก จังหวัดสุโขทัย ถั่วเหลือง ก.ก ละ 11 บาท กากถั่วเหลือง ก.ก ละ 13 บาท ข้าวโพด ก.ก ละ 5 บาท

ปัจจัยการผลิต

ส่วนผสมสมุนไพร - มูลสัตว์ไม่มีกลิ่นแรง
 ฟาฟลาโยโร - กินน้อย โตเร็ว

ขมิ้นชัน	-ไม่มีสารเคมี
ถั่วเหลือง	-ไม่ใส่สารกันบูด
ปูเลย	- แก้วทองอีด

ตัวอย่างสูตรอาหารหมู

สูตรอาหารสุกรเล็ก

วัตถุดิบ	ปริมาณที่ใช้	ราคาต่อหน่วย / กก.	ต้นทุน
ปลายข้าว	7	6.70	46.90
รำ	12	2.80	33.60
กากถั่ว 44%	12	10.35	124.20
ปลาป่น 58%	2.50	18	45
ข้าวโพด	20	5	100
ใบกระถิน	2	2	4
มันเส้น	5	4	20
กระดูก	0.3	6.5	1.95
ฟอสฟอรัส	0.3	18	0.54
ยาปฏิชีวนะ	11.30		
สารช่วยย่อย	0.2		

ราคาอาหารสุกรแม่พันธุ์ กก.ละ 8.75 บาท

หน่วยราคาต้นทุน 1 ถู / 30 กก. 262.50 บาท

สุกรรุ่น

วัตถุดิบ	ปริมาณที่ใช้	ราคา / กก.	ต้นทุน
ข้าวโพด	20	5	100
กากถั่วเหลือง	6	10.35	124.20
เมล็ดถั่วเหลือง	6	10.35	124.20
ปลายข้าว	7	6.70	46.40
ลำละเอียด	12	2.80	33.60
ปลาป่น	2.5	18	37.80
ใบกระถิน	2	2	4
มันเส้น	5	4	20
ฟรืมิคซ์	0.3	65	19.5
กระดูกป่น	0.3	18	5.4
เกลือป่น	0.5	5	2.5
ปริมาณสุทธิ	73.6	5.35	393.47

ราคาอาหารสุกรรุ่น กก.ละ 5.35 บาท

จำหน่ายราคาต้นทุน 1 ถัง / 30 กก. 320.20 บาท

สุกรขุน

วัตถุดิบ	ปริมาณที่ใช้	ราคาต่อหน่วย/ กก.	ต้นทุน
ข้าวโพด	15	5	75
กาก – เม็ดถั่วเหลือง	11	10.35	113.85
ปลายข้าว	3	6.70	20.10
ล้าละเอียด	20	2.80	56
ปลาป่น	3	18	54
มันเส้น	20	4	80
ฟัรมิคซ์	0.3	65	19.50
กระดูกป่น	0.3	18	5.40
เกลือ	0.1	2	0.20
ปริมาณสุทธิ	72.7	131.85	424.05

ราคาอาหารสุกรขุน กก. ละ 5.83 บาท

จำหน่ายราคาต้นทุน 1 ถุง / 30 กก. 250 บาท

แนวทางการประกอบอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน

จากการศึกษาดูงานของกลุ่มเยาวชนกลุ่มเยาวชนได้มีการวิเคราะห์ ร่วมกันถึงข้อดี – ข้อเสีย จากการที่ได้ไปศึกษาดูงานเพื่อหาข้อสรุปในการคัดเลือกอาชีพเสริมของเยาวชน ซึ่งสามารถสรุปได้ข้อมูลดังนี้

เพาะพันธุ์ลูกหมู

จากการศึกษาดูงานและเก็บข้อมูลในพื้นที่ กลุ่มเยาวชนและทีมวิจัยได้มีการวิเคราะห์ได้ดังนี้ คือ

ข้อดี

- ตลาดในชุมชนมีความต้องการมาก
- มีผู้รู้อยู่ในชุมชนที่คอยให้ความรู้แก่เยาวชน

ข้อเสีย

- ใช้ทุนในการประกอบอาชีพสูง เพราะต้องมีการสร้างโรงเรือนสำหรับหมูแม่พันธุ์ และพันธุ์หมูแม่พันธุ์ดีจะมีราคาสูง
- ใช้ระยะเวลาเลี้ยงนานกว่าจะได้ผลผลิตไม่เหมาะสมกับเยาวชนที่มีการเปลี่ยนแปลงเร็ว
- ต้องใช้ความชำนาญสูงในการดูแลและการทำคลอดลูกหมูซึ่งเยาวชนยังขาดประสบการณ์
- เยาวชนขาดสถานที่ในการเลี้ยง

นำยาล้างจานและแชมพูสมุนไพร

จากการศึกษาดูงานและเก็บข้อมูลทางด้านการตลาดทางกลุ่มเยาวชนได้มีการวิเคราะห์ ร่วมกันว่า

ข้อดี

- นำยาล้างจานและแชมพูเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทุกคนครัวใช้อยู่เป็นประจำ มีตลาดอยู่ในชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียง
- ใช้เวลาในการทำไม่มาก อาจใช้เวลาในวันหยุด ไม่ได้เรียนหนังสือของกลุ่มเยาวชนมาร่วมกันทำได้
- ใช้งบประมาณในการทำไม่มาก

ข้อเสีย

- อุปกรณ์หรือสารเคมีที่ใช้ในการผลิตหาซื้อยาก หรือถ้าจะมีการสั่งซื้อต้องซื้อในปริมาณที่มากๆ

- ชุมชนไม่ค่อยนิยมใช้ (ซึ่งศึกษาข้อมูลจากเคยมีคนนำผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจานและแชมพูจากแหล่งอื่นมาจำหน่าย)
- มีคนนำผลิตภัณฑ์จากที่อื่นมาจำหน่ายในชุมชนแล้ว

ขนมจีน

จากการศึกษาดูงานและเก็บข้อมูลในชุมชนทางกลุ่มเยาวชนและนักวิจัยได้วิเคราะห์ร่วมกันว่า

ข้อดี

- มีตลาดอยู่ในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง
- ใช้อุปกรณ์การทำให้ไม่มาก
- งบประมาณในการทำให้ไม่สูง
- ค่าขายไม่หมดสามารถแปรรูปเป็นขนมจีนตากแห้งได้
- ชุมชนนิยมบริโภค

ข้อเสีย

- ปัจจุบันในหมู่บ้านใกล้เคียงมีคนทำแล้วในมาส่งในหมู่บ้านวังลึกแล้ว
- เยาวชนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนไม่สามารถทำในช่วงเช้าของวันจันทร์ถึงศุกร์ได้

อาหารหมู

จากการศึกษาดูงานและสำรวจข้อมูลการให้อาหารหมูในชุมชนที่มิจัยและเยาวชนร่วมกันวิเคราะห์ดังนี้

ข้อดี

1. ตลาดในชุมชนมีความต้องการสูง
2. วัตถุดิบในการผลิตหาซื้อได้ในร้านจังหวัดใกล้เคียง
3. กลุ่มเยาวชนสามารถใช้เวลว่างหรือวันหยุดเรียนมาทำได้
4. มีกลุ่มชาวบ้านที่ผลิตอาหารหมูที่อยู่อำเภอวังชิ้นเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือเรื่องความรู้และถ้าในช่วงทดลองวิจัย
5. ในชุมชนมีกลุ่มเลี้ยงหมูเป็นที่ปรึกษา

ข้อเสีย

1. การผลิตจริงต้องใช้ต้นทุนสูงเพราะเครื่องจักรมีราคาแพง
2. ต้องทดลองเลี้ยงให้ชุมชนได้ศึกษาก่อนเพราะชุมชนมีความเชื่อว่าอาหารที่ซื้อมาจากท้องตลาดจะมีคุณภาพสูง

3. อาหารที่ผลิตแล้วไม่สามารถเก็บไว้ได้นานเกิน 2 เดือน เพราะไม่ได้ผ่านการอบแห้ง

สรุปแนวทางการประกอบอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน

จากการที่กลุ่มเยาวชนได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มและชุมชนสามารถสรุปได้

คือ

1. กลุ่มเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วการทำกิจกรรมประกอบอาชีพเสริม ควรเป็นกิจกรรมที่ใช้ระยะเวลาในการทำไม่นานนักและสามารถเห็นผลหรือสิ่งตอบแทนได้ในระยะเวลาที่ไม่นานเช่นกัน เพื่อเป็นการสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเยาวชนได้
2. กลุ่มเยาวชนยังเป็นผู้ที่ขาดประสบการณ์ในการทำงานหรือบริหารเมื่อทำกิจกรรมที่ยากเกินไป กลุ่มเยาวชนจะมีความท้อเร็วมากดังนั้นกลุ่มเยาวชนจึงต้องมีพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาคอยให้คำปรึกษาในการทำงานและเป็นผู้ช่วยในเรื่องของการประสานงานกับกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่กลุ่มเยาวชนไม่สามารถเชื่อมหรือเข้าถึงได้
3. กลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาไม่สามารถหารายได้เองได้ จึงต้องพึ่งผู้ปกครองในการทำกิจกรรมต่างๆ ต้องมีงบประมาณหนุนช่วยเพื่อไม่ให้เยาวชนเสียค่าใช้จ่ายในการทำงาน เพราะจะทำให้ผู้ปกครองที่สนับสนุนงบประมาณให้กับเยาวชนไม่เห็นด้วยกับการที่กลุ่มเยาวชนมาร่วมทำกิจกรรมของเยาวชน หรือควรมีค่าตอบแทนบ้างเล็กน้อยสำหรับการมาร่วมทำกิจกรรมของเยาวชนบางกิจกรรม หรือเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่เยาวชน จะทำให้กลุ่มเยาวชนมีความสนใจในการร่วมทำกิจกรรมมากขึ้น
4. ถ้ามีการทำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเยาวชน เยาวชนสามารถใช้ฐานครอบครัวเป็นตลาดได้ คือ สามารถจำหน่ายให้กับผู้ปกครองหรือญาติๆ ได้

จากการวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของอาชีพเสริมหลังจากการที่เยาวชนได้ไปศึกษาดูงาน กลุ่มเยาวชนสรุปว่า เรื่องอาชีพเสริมการทำอาหารหมู เป็นอาชีพเสริมที่ต้องลองปฏิบัติและได้มีการเสนอแนะว่าอาหารหมูที่ใช้เลี้ยงในชุมชนส่วนใหญ่เป็นอาหารสำเร็จรูปเหมาะสำหรับการเลี้ยงโดยไม่มีการผสมเพิ่มเติมแต่ชุมชนได้มีการประยุกต์โดยนำอาหารมาผสมกับส่วที่เหลือเพื่อลดต้นทุนการเลี้ยงแต่มีผลเสียคือ หมูโตช้ากว่ากำหนด จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าหมูที่เลี้ยงในฟาร์มจะจำหน่ายได้ เมื่ออายุประมาณ 4 เดือนแต่เมื่อชุมชนนำมาเลี้ยงโดยใช้ส่วที่เหลือผสมอาหารจะใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงประมาณ 6-7 เดือน โดยชุมชนจะซื้อลูกหมูที่มีอายุประมาณ 1-2 เดือน มาเลี้ยงต่อประมาณ 4-5 เดือนจึงจะสามารถขายได้ ทางกลุ่มเยาวชนจึงเสนอแนะว่าอาหารที่กลุ่มเยาวชนจะมีการทดลองผลิต

เลี้ยงจะต้องเป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงกับส่วเหล่าโดยใช้ข้อมูลการเลี้ยงของชุมชนเป็นตัวกำหนดอัตราส่วนอาหาร

โดยการดำเนินการทดลองเลี้ยงจะให้กลุ่มเกษตรกรผลิตอาหารสัตว์บ้านแม่พุงหลวงเป็นผู้ผลิตอาหารทดลองเลี้ยงให้ก่อนเพราะทางกลุ่มเยาวชนไม่มีทุนในการผลิตอาหารเองได้ เพราะใช้เครื่องจักรและต้นทุนการผลิตสูง

บทเรียน / ปัญหาอุปสรรค

1. จัดเวทีศึกษาหาข้อมูลอาชีพ กลุ่มบางกลุ่มมักไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลในด้านที่กลุ่มดำเนินกิจกรรมแล้วมีปัญหา หรือปัญหาที่เกี่ยวกับความขัดแย้งภายในกลุ่ม ทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ชัดเจน
2. ช่วงการจัดเวทีตรงกับฤดูเกี่ยวข้าว ทำให้ไม่สามารถนัดจัดในช่วงกลางวันได้ ต้องเลื่อนไปจัดประชุมในตอนกลางคืน มีปัญหาคือ ชาวบ้านเมื่อไปเกี่ยวข้าวเสร็จก็จะมีการเลี้ยงเหล้ากัน ทำให้มีผู้มาประชมน้อย
3. ทีมวิจัยยังไม่มีประสบการณ์ในการตั้งคำถามเพื่อดึงข้อมูลจากที่ประชุม บางครั้งมีการถามวกไปวนมาทำให้ผู้ร่วมประชุมเบื่อหน่ายได้
4. ทีมวิจัยมีการเปลี่ยนคนเข้ามาแทน เพราะทีมวิจัยรุ่นเก่ามีการออกไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้งานไม่ต่อเนื่องและทีมที่เข้ามาใหม่ยังไม่เข้าใจงานและไม่มีประสบการณ์

กระบวนการของกลุ่มเยาวชน

การเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่เกิดจากการร่วมกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่อง แต่เยาวชนบางคนติดภาระกิจต้องช่วยงานที่บ้านไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้การเรียนรู้ไม่เท่ากัน

จากการดำเนินกิจกรรมการศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพที่ประสบผลสำเร็จแล้ว เยาวชนได้มีการนำข้อมูลหรือสิ่งที่ได้พบเห็นมาช่วยกันวิเคราะห์ว่าผลที่ได้ศึกษามาสามารถนำกลับมาใช้ในชุมชนของบ้านวังลึกได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้จะมีการปรับใช้อย่างไรเพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนมากที่สุด และเพื่อนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมให้กับกลุ่มเยาวชนได้อย่างยั่งยืน

ตอนที่ 3

ทดลองปฏิบัติจริงของทางเลือกอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกวัดอุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลวิธีการ และผลการดำเนินงานของการเลือกอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน
2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนในด้านการจัดการ การบริหาร การเก็บข้อมูล การสรุปผลข้อมูลและการขยายผลข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้
3. เพื่อได้อาชีพเสริมที่สอดคล้องกับชุมชนและเหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่มเยาวชนอย่างแท้จริง

เครื่องมือที่ใช้

- ลูกหมูอาหารหมูที่ใช้ในการทดลองเลี้ยง
- แบบบันทึกการเก็บข้อมูลการเลี้ยงและผลการเลี้ยง
- แบบบันทึกการเจริญเติบโตของหมูที่ทดลองเลี้ยง
- ค้นข้อมูลให้กับชุมชนโดยการจัดเวที สอบถามตัวต่อตัว

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยร่วมกันวางกรอบในการคิดสูตรอาหารหมูว่าจะมีแนวทางในการได้มาซึ่งสูตรอาหารหมูผสมสำห้ล้าอย่างไรบ้าง
- ศึกษาการเลี้ยงหมูและการให้อาหารหมูในชุมชน โดยคำนวณการผสมอาหารหมูของชุมชนโดยเฉลี่ย
- นำสำห้ล้าภายในชุมชนไปศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางอาหารเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับค่าทางอาหารกับวัตถุดิบตัวอื่นในการคิดค้นสูตรอาหารหมูที่เหมาะสมกับการผสมกับสำห้ล้าในชุมชน
- ทีมวิจัยนำผลการวิเคราะห์คุณค่าทางอาหารของสำห้ล้าปรีกษา กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงหมูจังหวัดลำปาง และร่วมกันศึกษาเอกสารจากศูนย์วิจัยและฝึกอบรมเลี้ยงสุกรแห่งชาติ ภาควิชาสัตวบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
- นำสูตรอาหารที่ได้มาจากการศึกษามาให้กับทางกลุ่มเกษตรกรบ้านแม่พุงหลวงผลิตอาหารทดลองเพื่อนำไปเลี้ยงหมูที่ทางกลุ่มจะทดลองเลี้ยง
- ทดลองเลี้ยงหมูซึ่งในการทดลองเลี้ยงทางกลุ่มได้มีการเลี้ยงเปรียบเทียบกับเลี้ยงทั่วไปของชาวบ้านและการเลี้ยงโดยอาหารกลุ่มเกษตรกรบ้านแม่พุงหลวงและการเลี้ยงจากอาหารสูตรผสมสำห้ล้าโดยเลี้ยง ทดลองตัวอย่างอาหารละ 1 ตัว

- บันทึกผลการดูแลรายวัน โดยกลุ่มเยาวชนมีการแบ่งหน้าที่ในการดูแลให้อาหารหมูตามสูตรและปริมาณตามกำหนดโดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละวันผู้ดูแลมี
 1. นายคมสัน อุ่นคำ
 2. นายบรรณันท์ มาเฟื่อง
 3. นางสาวสุวิรัตน์ จันเจ็ก
 4. นายโยธเทพ คำวัง
 4. นายสานิต เหล็กดี
 5. นายสานิต เหล็กดี
 6. นายรัชชัย ไชยดี
 ซึ่งจะผลัดเปลี่ยนกันมาดูแลและให้อาหาร
- สรุปผลการทดลองเลี้ยงหมูโดยการชั่งน้ำหนักหมูหลังการทดลองเลี้ยงเพื่อเปรียบเทียบต้นทุนการเลี้ยง การเจริญเติบโตของหมู
- สรุปผลการทดลองเลี้ยง แจกกับชุมชน

ผลของกิจกรรม

อาชีพเลี้ยงหมูของชุมชนบ้านวังลึก ส่วนใหญ่จะเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมจากการทำนาและทำเหล้า ซึ่งการเลี้ยงหมูของชุมชนบ้านวังลึกแตกต่างจากการเลี้ยงหมูทั่ว ๆ ไป หรือเลี้ยงกันในระบบฟาร์ม คือ การเลี้ยงหมูของชุมชนบ้านวังลึกจะเลี้ยงหมูขุนเพื่อจำหน่ายให้พ่อค้านำไปชำแหละขาย และอาหารที่ชุมชนใช้เลี้ยงหมูขุนก็คือ ส่าเหล้า เพราะชุมชนต้องการกำจัดของเสียจากการทำเหล้าพื้นหลังจากถ่มบ้านเหล้าพื้นบ้าน จึงมีการคิดค้นนำส่าเหล้ามาเป็นอาหารสัตว์แทนที่จะทิ้งซึ่งจะทำให้เกิดกลิ่นเหม็นในชุมชน

ซึ่งการเลี้ยงหมูขุนส่วนใหญ่จะมีการสร้างโรงเรือนหมูไว้ในบริเวณบ้านของเจ้าของหมูเพื่อสะดวกต่อการดูแล และให้อาหารหมู จากการที่ทีมวิจัยและเยาวชน ลงไปสำรวจเก็บข้อมูลได้ข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันได้รายละเอียดดังนี้

ครอบครัวที่เลี้ยงหมู 94 ครอบครัว รวมทั้งหมด 472 ตัว ในจำนวน 94 ครอบครัว โดยเฉลี่ยแล้วเลี้ยงหมู 5 ตัว ต่อ 1 ครอบครัว

การให้อาหาร

การให้อาหารของชุมชนบ้านวังลึก จะใช้ส่าเหล้าเป็นส่วนประกอบหลักโดยการให้อาหารจะแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

1. ช่วงหมูเล็ก คือ หมู น้ำหนักตัวยังไม่ถึง 20 กิโลกรัม

2. ช่วงหมูรุ่น คือ หมู น้ำหนักตัว 20 กิโลกรัม ขึ้นไปถึงขาย

ซึ่งการให้อาหารหมูในช่วงหมูเล็กจะไม่ใช้ส่วเหล้าในการให้อาหารแต่จะใช้อาหารผสมกับปลายข้าวเพื่อลดต้นทุนอาหารโดยมีสูตรดังนี้

สูตรอาหารหมูเล็ก

อาหารหมูเล็กที่ซื้อจากตลาด ประมาณ 3 ส่วน

ปลายข้าว ประมาณ 1 ส่วน

โดยการให้อาหารจะให้หมูกินตลอดทั้งวัน

สูตรอาหารหมูรุ่น

อาหารหมูรุ่นที่ซื้อจากตลาดทั่วไปประมาณ 1 ส่วน

ส่วเหล้า ประมาณ 10 ส่วน

รำละเอียด ประมาณ 3 ส่วน

โดยจะให้หมูกินวันละ 2 มื้อ หรือ 3 มื้อ แล้วแต่เจ้าของเลี้ยง ค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารหมูจากตลาดเพื่อนำมาเลี้ยงหมูในชุมชนจากผลการสำรวจเก็บข้อมูลของนักวิจัยและเยาวชน โดยเฉลี่ยต่อเดือน เดือนละ 104,410 บาท อาหารที่ชุมชนนิยมให้มากที่สุด คือ ไฮโกรของ เครือเจริญโภคภัณฑ์ โดยเฉลี่ยร้อยละ 99.95 % ของผู้เลี้ยงหมูที่เหลือจะให้อาหาร ยี่ห้ออื่น ๆ

ทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชนได้เลือกการทำอาหารหมูให้เหมาะสมกับการผสมกับส่วเหล้าทางทีมวิจัยได้มีการส่งตัวอย่างส่วเหล้าที่ชุมชนใช้เป็นส่วนผสมของอาหารสัตว์ให้แก่ทางสถาบันราชภัฏอุดรดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิษฐ์ วิเคราะห์เพื่อหาคุณค่าทางอาหารของส่วเหล้าที่ชุมชนใช้เป็นส่วนผสมของอาหารสัตว์ เพื่อจะสามารถวิเคราะห์สูตรอาหาร สัตว์ที่เหมาะสมได้ โดยทางกลุ่มได้ส่งตัวอย่างส่วเหล้าที่ชุมชนนิยมใช้เป็นอาหารสัตว์ไป 2 ชนิด คือ

1. ส่วเหล้าที่ผลิตจากข้าว
2. ส่วเหล้าที่ผลิตจากน้ำตาล

โดยได้ผลดังนี้คือ

จากผลการวิเคราะห์สำเนาชี้ให้เห็นว่าสำเนาของชุมชนบ้านวังลึกทั้ง 2 ชนิด มีคุณค่าทางอาหารเหลืออยู่แต่มีไม่มากส่วนใหญ่จะเป็นกากอาหาร

ทางกลุ่มเยาวชนได้มีการศึกษาคู่มือการคิดสูตรอาหารสัตว์ จากศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรแห่งชาติ ภาควิชาสัตวบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน นครปฐม ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์สูตรอาหาร จากสำเนาสามารถวัดค่าโปรตีนจากสำเนาที่ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นำไปวิเคราะห์ได้ คุณค่าทางอาหารคือ

โปรตีน 2.6%

ไขมัน 0.6%

เถ้า 0.4%

ซึ่งมีปริมาณของธาตุอาหารต่างจากที่ทางกลุ่มเยาวชนส่งตัวอย่างให้ทางสถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ไม่มากนักทางกลุ่มเยาวชนจึงใช้สูตรอาหารที่ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสนได้มีการวิเคราะห์เรียบร้อยแล้วโดยทำการเปรียบเทียบอัตราส่วนของสำเนาของทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสนให้ใช้ในส่วนผสมเป็นสำเนา แห้งแต่สำเนาทางชุมชนบ้านวังลึกใช้เป็นสำเนาเปียกไม่มีการผ่านกระบวนการอบแห้งโดยได้ค่าดังนี้

สำเนาเปียกของชุมชนบ้านวังลึก 5 ก.ก. ตากแห้งได้ 0.25 ก.ก. ซึ่งกลุ่มเยาวชนได้ใช้สูตรอาหารของทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดังนี้

อาหารสูตรผสมสำเนา

ข้าวโพด กากถั่วเหลือง ปลาป่น สำเนา

วัตถุดิบอาหาร	สุกรหย่านม (5-20 กก.)	สุกรรุ่น (20-60 กก.)	สุกรขุน (60-100 กก.)	แม่สุกร อุ้มท้อง	แม่สุกร เลี้ยงลูก
ข้าวโพด	55.4	71.3	75	78.7	75.2
กากถั่วเหลือง	18.2	9	3.9	-	2.5
ปลาป่น	8	6	4	4	5
สำเนา	10	10	1.5	15	15
ไคแคลเซียมฟอสเฟต	1.5	1.20	1.50	1.50	1.50
เปลือกหอย	-	-	-	.25	.25
ไขมัน	4	-	-	-	-
น้ำตาลทราย	2	-	-	-	-
เกลือ	.35	.25	.25	.35	.35
พรีมิกซ์	.50	.25	.25	.25	.25
แอล-ไอซีน	.10	-	-	-	-
รวม (ก.)	100	100	100	100	100

ซึ่งจากสูตรอาหารดังกล่าวจะมีการใช้ส่วเหล้าแห่ง 5 กก. เมื่อผสมกับวัตถุดิบอื่นๆ แล้วจะได้อาหารหมส่วสำเร็จ 100 กก. แต่ทงชุมชนบ้านวังลึกส่วเหล้าที่ใช้เป็นส่วเปือก จึงมีการเปรียบเทียบอัตราส่วได้ดังนี้

ส่วเหล้าเปือกจากชุมชน 5 กก.

ได้ส่วเหล้าตากแห้ง 0.25 กก.

ส่วเหล้ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แห่ง 5 ก.ก. ใช้ผสมอาหารได้ 100 กก. ถ้าเปรียบเทียบอัตราส่วส่วเหล้าเปือกชุมชนจะใช้ส่วเหล้าเปือก 1250 กก. ต่ออาหารสูตรผสมส่วเหล้า 100 กก. สามารถเปรียบเทียบอัตราส่วอาหารได้ดังนี้

ส่วเหล้าเปือก 1.25 ส่ว

อาหารสูตรผสมส่วเหล้า 1 กก.

ซึ่งจากการเปรียบเทียบกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่ใช้อาหารตามท้องตลาดซึ่งชาวบ้านจะใช้สูตรโดยประมาณคือ

ส่วเหล้าเปือก 10 ส่ว

อาหารตามท้องตลาด 1 ส่ว

รำละเอียด 3 ส่ว

ซึ่งผลการวิเคราะห์สูตรอาหารที่ใช้ผสมส่วเหล้าไม่แตกต่างจากภูมิปัญญาที่ชาวบ้านใช้ผสมเลี้ยงหมูในปัจจุบัน ต่างกันที่สูตรอาหารตามท้องตลาดเป็นสูตรอาหารสำเร็จรูปไม่สามารถนำมาผสมกับวัตถุดิบชนิดอื่นได้อีก ถ้าผสมกับวัตถุดิบอย่างอื่นจะทำให้คุณค่าทางอาหารลดลงไปได้ แต่สูตรอาหารที่ใช้ผสมส่วเหล้าถูกวิเคราะห์โดยมีส่วนผสมของส่วเหล้าอยู่ในส่วนผสมด้วย ดังนั้นทางทีมวิจัยได้ทดลองเลี้ยงหมูเพื่อเปรียบเทียบกับสูตรอาหารที่ชาวบ้านใช้เป็นประจำ และสูตรอาหารผสมสมุนไพรจากทางกลุ่มผลิตอาหารบ้านแม่พุงหลวง เพื่อเปรียบเทียบการเจริญเติบโต และต้นทุนในการเลี้ยง

โดยทางทีมวิจัยได้สร้างโรงเลี้ยงหมูโดยแบ่งเป็น 3 คอก เพื่อเลี้ยงหมูในคอกละ 1 ตัว ให้กินอาหารตามสูตรทั้ง 3 สูตร โดย

ตัวที่ 1 กินอาหารสูตรผสมสมุนไพรจากกลุ่มอาหารสัตว์บ้านแม่พุงหลวง

ตัวที่ 2 กินอาหารสูตรผสมส่วเหล้า

ตัวที่ 3 กินอาหารสูตรที่ชาวบ้านใช้เลี้ยงในบ้านวังลึก

การกินอาหารเข้าเวลา 08.00 – 08.30 น.

อาหารเย็นเวลา 17.00 – 17.30 น.

โดยให้อาหารในอัตราส่วนคือ

ตัวที่ 1 อาหารสูตรผสมสมุนไพร จะให้อาหารแห้ง

ตัวที่ 2 อาหารสูตรผสมสาเหล้ม้า

อัตราส่วน สาเหล้ม้า 12.5 ส่วน

อาหาร 1 ส่วน

ตัวที่ 3 อาหารสูตรที่ชาวบ้านใช้เลี้ยงในบ้านวังลึก

อัตราส่วน สาเหล้ม้าประมาณ 10 ส่วน

รำ 3 ส่วน

อาหารตามท้องตลาด 1 ส่วน

ผลการทดลองเลี้ยง

น้ำหนักหมูที่ซื้อมาเลี้ยงครั้งแรก

ตัวที่ 1 น้ำหนัก 20.4 กก.

ตัวที่ 2 น้ำหนัก 20.2 กก.

ตัวที่ 3 น้ำหนัก 20.5 กก.

การเลี้ยงในระยะแรกจะเลี้ยงด้วยอาหารหมูเล็กตามท้องตลาด ที่ซื้อมาเพื่อให้ได้น้ำหนัก 25.30 กก. แล้วจะเปลี่ยนอาหารแล้วจึงค่อยเปลี่ยนให้กินอาหารตามสูตรที่จะใช้เลี้ยง โดยจะมีการเปลี่ยนพร้อมกันทั้ง 3 ตัว

ผลจากการเลี้ยงทดลองได้ใช้ระยะในการเลี้ยงทั้งหมด 3 เดือน 22 วัน ได้ผลการทดลองเลี้ยงดังนี้

ตัวที่ 1 เลี้ยงด้วยอาหารสมุนไพร น้ำหนัก 72 กก.

ตัวที่ 2 เลี้ยงด้วยอาหารสูตรผสมสาเหล้ม้า 86 กก.

ตัวที่ 3 เลี้ยงด้วยอาหารไฮโกร 88 กก.

หลังจากทดลองเลี้ยงได้มีการสรุปค่าใช้จ่ายได้ดังนี้คือ

ตัวที่ 1 ค่าลูกหมู 800 บาท

ค่าอาหาร 125 กก. 8.82 บาท = 1100 บาท

รวม 1,900 บาท

ตัวที่ 2 ค่าลูกหมู 800 บาท

ค่าอาหาร 116 กก.8 บาท = 1,728 บาท

รวม 1,728 บาท

ตัวที่ 3 ค่าลูกหมู 800 บาท

ค่ารำละเอียด 180 บาท

ค่าอาหาร 90 กก. X 16.34 บาท – 1,478 บาท

รวม 2,450 บาท

การทดลองเลี้ยงเห็นได้ว่าอาหารหมูสูตรส่วเล้าที่มีราคาถูกว่าอาหารหมูตามท้องตลาดที่ชาวบ้านนำมาผสมกับส่วเล้าเลี้ยงหมูกลุ่มเยาวชนจึงเห็นควรวางแผนที่จะมีการส่งเสริมให้เป็นอาชีพเสริมของเยาวชนที่ยั่งยืนต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค

1. หมูที่เลี้ยงทดลองอาหารมีจำนวนน้อยเกินไปไม่สามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยออกมาอย่างชัดเจนได้
2. เยาวชนที่ให้อาหารมีการแบ่งเวรให้อาหารซึ่งการให้อาหารของแต่ละคนอาจมีการให้ส่วนผสมที่ไม่เท่ากันทุกวันทำให้อาจมีผลต่อการเจริญเติบโตได้
3. เยาวชนบางคนยังขาดความรับผิดชอบในการให้อาหารบางครั้งมาให้อาหารช้ากว่าเวลาที่กำหนด หรือติดภาระกิจไม่สามารถมาให้อาหารได้ทำให้ต้องมีการจัดเวรให้อาหารใหม่เป็นประจำ
4. เยาวชนติดเรียนหนังสือมีปัญหาในการจัดเวรให้อาหารหมู
5. โรงเรือนเลี้ยงหมูอยู่ใกล้บ้านคนทำให้เกิดกลิ่นเหม็นรบกวนบ้านที่อยู่ใกล้
6. การวัดข้อมูลการเจริญเติบโตของหมูทำได้ยากเนื่องจากกลุ่มเยาวชนไม่มีกรงสำหรับจับหมู และการจับหมอยังอาจส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตได้

การเรียนรู้ที่ได้รับ

1. พบว่าส่วเล้าที่ชุมชนนำมาเลี้ยงหมูก็มีคุณค่าทางอาหารเหมือนกันแม้จะผ่านกระบวนการต้มกลั่นจะเหลือแต่กากแล้วก็ตามและพบว่าการนำส่วเล้ามาเป็นอาหารหมูควรนำส่วเล้าที่ผ่านการต้มกลั่นมาไม่เกิน 3 วัน เพราะถ้าเก็บส่วเล้าไว้นานเกินไปทำให้ส่วเล้าบูด มีรสเปรี้ยว หมูไม่ค่อยกิน
2. การดูแลหมูควรใช้คนดูแลที่เข้าใจและไม่ควรเปลี่ยนกันบ่อย ๆ เพราะจะทำให้ไม่มีการศึกษาพฤติกรรมของหมู ทำให้มีผลกระทบต่อกรกินอาหารของหมูได้ และการให้อาหารถ้ามีการเปลี่ยนผู้ดูแลบ่อย อาจมีการผสมที่ไม่เท่ากัน มีผลกระทบต่อกรวัดผลในการเจริญเติบโตได้
3. การสร้างโรงเรือนเลี้ยงหมูต้องไม่สร้างในชุมชนเพราะในชุมชนมีเสียงดัง ทำให้หมูตกใจ มีผลกระทบต่อกรกินอาหารของหมูได้ และจะสร้างกลิ่นเหม็นให้กับบ้านที่อยู่ข้าง ๆ

4. การเลี้ยงหมูเพื่อการทดลองต้องเลี้ยงที่หลาย ๆ ตัวเพราะหมูที่เราซื้อมาเลี้ยงจากฟาร์มอาจมาจากคนละสายพันธุ์มีการเจริญเติบโตที่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุปการวิจัยอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะมีดังนี้

สรุปผลการศึกษา โครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก

วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อศึกษาศักยภาพที่จะนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก
2. เพื่อศึกษาทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ทุนความรู้ภูมิปัญญา ทักษะการธรรมชาติ คน และกลุ่มคนในชุมชนบ้านวังลึก
3. เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชนสามารถวิเคราะห์ศักยภาพตนเอง และทุนของชุมชนที่จะนำไปสู่การสร้างอาชีพของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกให้พึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาแยกเป็น 2 ส่วน คือ ขอบเขตด้านพื้นที่ กลุ่มคน และด้านเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่คือ บ้านวังลึกหมู่ที่ 4 ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ และกลุ่มเยาวชนที่ทำการศึกษาคือ

1.1. กลุ่มเยาวชนจำนวน 40 คน

1.2. กลุ่มอาชีพต่างๆ

- กลุ่มส้มเขียวหวาน
- กลุ่มแม่บ้าน
- กลุ่มเหล่าพี่น้องบ้าน
- กลุ่ม อสม.

จำนวน 200 คน

1.3. กลุ่มชาวบ้านทั่วไปจำนวน 300 คน

ในการศึกษาด้านพื้นที่และกลุ่มคน เน้นหนักไปในด้านการศึกษาสภาพพื้นที่และกระบวนการทำงาน ทั้งในอดีตและปัจจุบันเพื่อรวบรวมแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อที่จะนำไปสู่การค้นหาอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับเยาวชนและสภาพของชุมชนอย่างแท้จริง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วยเนื้อหาใน 4

ประเด็น

- 2.1. สภาพชุมชนและศักยภาพด้านการผลิตของชุมชนบ้านวังลึก
- 2.2. ศักยภาพของกลุ่มเยาวชนและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน
- 2.3. อาชีพเสริมที่สอดคล้องกับศักยภาพและสภาพของชุมชน
- 2.4. แนวทางการพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก

วิธีการเก็บข้อมูล

1. เก็บข้อมูลโดยตรงกับชาวบ้าน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยการให้ทีมวิจัยและเยาวชนใช้แบบสอบถาม สอบถามเป็นรายบุคคล รายครัวเรือน โดยมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และกลุ่มเยาวชนศึกษาดูงานทดลองปฏิบัติจริง
2. เก็บข้อมูลโดยอ้อม ได้แก่ การสังเกตการให้ข้อมูลของชาวบ้านจากการเก็บข้อมูล การให้ความร่วมมือในการจัดเวทีตลอดจนการแลกเปลี่ยน ชักถามถึงสิ่งที่เคยปฏิบัติมากับกลุ่มเยาวชนและการร่วมปฏิบัติงาน ร่วมศึกษาดูงานกับกลุ่มเยาวชน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพและศักยภาพหมู่บ้านวังลึก

หมู่บ้านวังลึกเริ่มก่อตั้งเมื่อ 200 - 300 ปี ที่ผ่านมา ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 277 ครัวเรือน ประชากร 751 คน ชาวบ้านวังลึกมีวิถีชีวิตแบบชนบท ทำการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะแหล่งน้ำที่ชาวบ้านจะใช้ในการประกอบอาชีพหลักได้แก่การทำนา และสวนส้มเขียวหวาน แต่ประมาณ 20 ปี ที่ผ่านมาชาวบ้านที่มี ภูมิปัญญาในการทำเหล้าพื้นบ้านได้รวมตัวกันทำเหล้าพื้นบ้านจำหน่ายในจังหวัดใกล้เคียงชาวบ้านจึงยึดอาชีพการทำเหล้าพื้นบ้านเป็นอาชีพหลักอีกอาชีพหนึ่ง

ความสัมพันธ์ของชาวบ้านเป็นลักษณะเครือญาติ ให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยจะมีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือช่วยให้ชาวบ้านได้สร้างความสัมพันธ์ช่วยเหลือกัน และการที่ชาวบ้านมีภูมิปัญญาทำเหล้าพื้นบ้านโดยชาวบ้านยึดเป็นอาชีพหลัก โดยชาวบ้านต้องมีการรวมกลุ่มให้เข้มแข็งเพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐ ทำให้ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง นี่เป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาชาวบ้านที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งและรวมพลังกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและรวมพลังกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ต่อไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. สภาพและศักยภาพกลุ่มเยาวชน

กลุ่มเยาวชนบ้านวังลึกก่อตั้งขึ้นโดยมีแกนนำเยาวชนมองเห็นปัญหาที่กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านอ่อนแอไม่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งจึงได้ประชุมและตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้น โดยมีการบริหารงานแบบทั่วๆ ไปคือมีประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก โดยอาศัยศึกษารูปแบบจากกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มส้มเขียวหวานโดยที่กลุ่มเยาวชนจะไม่มีภาระจำกัดอายุของการเป็นเยาวชนแล้วแต่ว่าใครจะสนใจเข้าร่วมกิจกรรม คณะกรรมการต่างๆ จะมีการคัดเลือกเมื่อครบรอบ 2 ปี หรือคณะกรรมการมีภาระกิจที่ไม่สามารถช่วยงานเยาวชนได้ก็มีการคัดเลือกคนใหม่เข้ามาแทน การทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนจะอาศัยช่วยเหลือเด็กเรียนหรือวันหยุด เสาร์-อาทิตย์ ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การประชุมปรึกษาหารือในประเด็นปัญหาของกลุ่มเยาวชนซึ่งการแก้ไขปัญหากลุ่มเยาวชนจะเน้นการดึงเพื่อนที่มีปัญหา เช่น ดิทยาเสพติด เข้าร่วมทำกิจกรรมและฝึกให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เมื่อมีงานวิจัย ก็เข้าร่วมกับกลุ่มเยาวชน ได้ทำให้กลุ่มเยาวชนที่กิจกรรมอย่างต่อเนื่องที่สำคัญยังสามารถพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้เป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนและยังทำให้กลุ่มเยาวชนสร้างความสัมพันธ์กับผู้รู้ ผู้รู้ ในชุมชนได้เป็นอย่างดี

3. สภาพด้านอาชีพเสริมในชุมชน

ชุมชนบ้านวังลึกประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา ทำสวนส้มเขียวหวาน ทำเหล้าพื้นบ้าน ซึ่งที่อาชีพที่ทำเป็นอาชีพหลักส่วนใหญ่พึ่งธรรมชาติถ้าปีไหนฝนไม่ตกตามฤดูกาลชาวบ้านก็จะได้ผลผลิตไม่ดี และมีจำนวนน้อย ประสบปัญหาขาดทุนเป็นประจำ ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อในหมู่บ้าน การคิดค้นหาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนซึ่งจะเน้นการค้นหาอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่มเยาวชนและชุมชนเป็นหลัก จึงคาดว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพของชุมชนได้ทางหนึ่งเช่นกัน

4. แนวทางการประกอบอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน

กลุ่มเยาวชนได้ช่วยกันค้นหาอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่มเยาวชนและชุมชนโดยได้ศึกษาชุมชนพบว่าชุมชนมีการเลี้ยงหมูกันมากเพราะว่าชุมชนใช้ส่วที่เหลือจากการผลิตเหล้าพื้นบ้านมาเป็นอาหารหมู ซึ่งการเก็บข้อมูลพบว่าชาวบ้านเลี้ยงหมู 472 ตัว และมีการซื้ออาหารจากภายนอกเฉลี่ยประมาณเดือนละ 104,410 บาท และชาวบ้านยังประสบปัญหาหมูโตช้าเนื่องจากอาหารที่ใช้ผสมกับส่วเหล้าเป็นอาหารสำเร็จรูป ไม่เหมาะกับการใช้ผสมกับอย่างอื่น กลุ่มเยาวชนจึงได้ร่วมกันคิดสูตรอาหารที่เหมาะสมกับส่วเหล้า เพื่อให้ชุมชนได้เลี้ยงหมูที่มีต้นทุนประหยัดและนอกจากนี้กลุ่มเยาวชนได้ประกอบอาชีพเสริมคือการผลิตอาหารหมูจำหน่ายในชุมชน เพื่อหารายได้และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์กับชุมชน

5. กระบวนการเรียนรู้การประกอบอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชน

กระบวนการเรียนรู้ในการค้นหาอาชีพเสริมของเยาวชนในด้านต่าง ๆ ที่ผ่าน มาจากการที่กลุ่มเยาวชนไม่ค่อยกล้าแสดงออก กลุ่มเยาวชนก็มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าคิด กล้าทำมากขึ้น และกลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้ว่าการที่จะศึกษาค้นหาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนนั้น ต้องเริ่มจากการค้นหาทุนเดิมของตนเองก่อน จากกิจกรรมการค้นหาทุนเดิม ทำให้เยาวชนได้มีการ สร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น และกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนยัง พบว่าการที่จะ ประกอบอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องศึกษาจากอาชีพที่อยู่ใกล้ตัวของ เยาวชนมากที่สุดและต้องเป็นอาชีพที่เหมาะสมและสามารถทำได้ง่าย มีผู้รู้อยู่ในชุมชนคอยชี้แนะ จึงจะประสบผลสำเร็จเพราะกลุ่มเยาวชนมักจะมีการเปลี่ยนแปลงรุ่นต่อรุ่น จึงทำให้กระบวนการ ทำงานไม่ต่อเนื่องได้

ข้อค้นพบจากการทำวิจัย

1. **องค์ความรู้ด้านข้อมูลพื้นฐานของชุมชน** จากการศึกษาพบว่าในอดีตชุมชนยังไม่เก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและไม่ชัดเจนเท่าที่ควร จากการที่ทีมวิจัยได้ลงไปศึกษาและจัดเก็บข้อมูลใน ด้านต่างๆ ของชุมชนทำให้ข้อมูลในด้านต่างๆ เป็นระบบมากขึ้น เช่นการเก็บรวบรวมและศึกษา ประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งในอดีตยังไม่มีการเก็บข้อมูลในส่วนนี้จึงเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อชุมชน มาก รวมไปถึงการเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาการทำเหล้าพื้น บ้านทำให้สามารถเปลี่ยนแนวคิดของชาวบ้านที่ทำเหล้าพื้นบ้านว่าเป็นภูมิปัญญาที่ต้องช่วยกันรักษา ไว้ไม่ให้สูญหายและยังเห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ชาวบ้านสามารถนำมาประกอบเป็น อาชีพหลักมีรายได้เลี้ยงครอบครัวได้

2. **เกิดแนวคิดกระบวนการค้นหาอาชีพเสริมของเยาวชนและกระบวนการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน** จากการศึกษาพบว่ากระบวนการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ในชุมชนจะมีการสั่งวัตถุดิบจากภายนอกเป็นอย่างมากทำให้เงินไหลออกนอกชุมชนจากการทำครั้งนี้พบว่าระยะแรกการค้นหาอาชีพเสริมของเยาวชนมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยการคิดทำไวน์ส้มเขียวหวานที่มีมากจนล้นตลาด ราคาตกต่ำต่อมาเยาวชนได้ศึกษาพบว่าการทำไวน์ยังไม่ถูกต้องตามกฎหมายและมีขั้นตอนการทำที่ยาก ประกอบกับปัญหาของเยาวชนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและประสบการณ์ด้านการหาตลาดยังไม่มีจึงคิดแก้ไขปัญหาโดยการที่มองหาอาชีพเสริมที่ใกล้ตัวมากที่สุดถ้าเยาวชนไม่มีเวลาว่างผู้อื่นสามารถทำแทนได้และยังมีการใช้วัตถุดิบในชุมชนเป็นหลัก

3. **ค้นพบปัญหาอุปสรรคและจุดอ่อน** การดำเนินกิจกรรมงานวิจัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชนสามารถวิเคราะห์สรุปบทเรียนร่วมกันว่ากลุ่มเยาวชนที่ติดยาเสพติดบางส่วนเป็นเยาวชนที่เป็นนักเรียน นักศึกษา ซึ่งมีปัญหามากคือในด้านของระยะเวลาร่วมกิจกรรมงาน

วิจัยเพราะเยาวชนไม่ค่อยมีเวลาว่างบางครั้งเลิกเรียนหรือเสาร์-อาทิตย์ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน และกลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงเร็วมากเมื่อเรียนจบก็ต้องออกไปต่างจังหวัดหางานทำ ทำให้การทำวิจัยไม่ต่อเนื่องต้องสร้างเยาวชนรุ่นใหม่มาทดแทนตลอดเวลาจากนี้กลุ่มเยาวชนยังขาดประสบการณ์การทำงานวิจัย การเก็บข้อมูลบางครั้งได้ข้อมูลไม่ครบทำให้ต้องมีการลงไปเก็บซ้ำ ทำให้ชาวบ้านเกิดความเบื่อหน่าย จากการทำงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้กลุ่มเยาวชนได้ค้นพบปัญหาและอุปสรรคในการทำงานที่ผ่านมานับว่าสำคัญมาก และกลุ่มเยาวชนจะนำไปแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีความรอบคอบและกิจกรรมที่สร้างประโยชน์ต่อชุมชนและเยาวชนอย่างยั่งยืน

4. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เมื่อกลุ่มเยาวชนได้ทำงานวิจัยก็ได้เริ่มสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมคือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนในเรื่องอาชีพเสริมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน การออกเก็บข้อมูลวิถีชีวิต รายได้รายจ่าย แต่ละครัวเรือนในชุมชน กิจกรรมการถอดบทเรียนการทำงานของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ผลการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนพบว่าการทำกิจกรรมหลายอย่างกลุ่มเยาวชนยังขาดความรอบคอบขาดประสบการณ์การที่ได้ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนช่วยชี้แนะการทำงานที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการทำงานวิจัยและนอกจากนี้ยังพบว่าการที่ชุมชนมีส่วนร่วมเราสามารถขอความร่วมมือกับผู้ปกครองของเยาวชนให้อนุญาตให้เยาวชนเข้าร่วมทำงานวิจัยง่ายขึ้นด้วย

5. เกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน การเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนพบว่ากลุ่มเยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เท่ากันเพราะว่าเยาวชนบางคนเข้าร่วมกิจกรรมไม่ตลอด จึงทำให้การเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้เฉพาะคนที่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มตลอดเท่านั้น และการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบางคนสามารถนำประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนหนังสือได้ด้วย ถึงแม้ว่าการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจะไม่มีขั้นตอนและรูปแบบที่แน่นอนก็ตาม แต่ก็สามารถสร้างและฝึกฝนให้เยาวชนรู้จักวิเคราะห์ปัญหาและร่วมกันหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชนได้อย่างแท้จริง

6. เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเยาวชนและคนในชุมชน จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการวิจัยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและสำรวจชุมชนซึ่งระยะแรกเริ่มจากการลงไปเก็บข้อมูลประวัติชุมชนและสำรวจชุมชนซึ่งเป็นกิจกรรมที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นในชุมชนทำให้ได้รับความร่วมมือและสนใจเป็นอย่างมากจากชุมชน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพที่ประสบผลสำเร็จ ได้มีการเชิญชาวบ้านเข้าร่วมด้วยกลุ่มเยาวชนจึงได้รับความร่วมมือและการให้คำปรึกษาเพื่อนำไปสู่การได้มาซึ่งอาชีพเสริมของเยาวชนที่ยั่งยืนต่อไป

7. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน หลังจากที่กลุ่มเยาวชนได้ทำการวิจัยสูตรอาหารหมูที่เหมาะสมกับส่วเหล่า เมื่อทดลองเสร็จปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจคือสามารถลดต้นทุนในการเลี้ยงหมูได้ และกลุ่มเยาวชนได้มีการนำเสนอผลงานการวิจัยได้รับความสนใจจากชาวบ้านผู้เลี้ยงหมูจำนวนหนึ่งจึงได้มีการนำอาหารสูตรผสมส่วเหล้ามาให้ทดลองเลี้ยง แต่ปรากฏว่าเมื่อชาวบ้านได้นำมาทดลองเลี้ยงระยะหนึ่งหมูจะงักการเจริญเติบโต จึงทำให้ชาวบ้านหันกลับไปใช้อาหารหมูที่ซื้อมาจากท้องตลาดตามเดิม ทางทีมวิจัยจึงได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาการหยุดชะงักการเจริญเติบโตของหมูว่าอาจเกิดจาก

1. การเปลี่ยนอาหารหมูโดยฉับพลันอาจกระทบต่อการเจริญเติบโตของหมูได้
2. อาหารหมูสูตรผสมส่วเหล้าไม่มีสารเร่งเนื้อแดงทำให้หมูกินแล้วดูเหมือนว่าหมูจะโตช้า เพราะผิวหนังจะไม่แดงและไม่อ้วนเหมือนอาหารหมูตามท้องตลาด ชาวบ้านจึงหันกลับมาใช้อาหารหมูตามท้องตลาดตามเดิมที่หาซื้อง่ายและเห็นผลไวกว่า

จากการที่ยังไม่สามารถเปลี่ยนแนวคิดของชาวบ้านที่เลี้ยงหมูในชุมชนได้ทางทีมวิจัยจึงมีการเสนอแนวทางการปฏิบัติต่อไปโดยจะทำการเลี้ยงหมูของผู้ปกครองเยาวชนซึ่งจะให้เยาวชนเป็นผู้ดูแลให้เป็นไปตามขั้นตอนเพื่อที่จะได้ผลที่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง

อภิปรายผล

จากการนำแนวคิดเรื่อง การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อค้นหาอาชีพเสริมของเยาวชน ที่สอดคล้องเหมาะสมกับ บริบทชุมชน วิถีชีวิต และสามารถแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนและแก้ไขปัญหาการว่างงานของกลุ่มเยาวชนได้ โดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านผนวกกับวิชาการสมัยใหม่ และผสมผสานกระบวนการวิจัยที่ส่งเสริมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ ในการวิจัยโดยเน้นการให้เยาวชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย เริ่มต้นตั้งแต่การตั้งคำถามวิจัย ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันศึกษาเรียนรู้ วิเคราะห์ สรุปบทเรียน และร่วมกันปรับปรุงแก้ไข ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชนสามารถวิเคราะห์ศักยภาพตนเอง และทุนของชุมชนที่จะนำไปสู่การสร้างอาชีพของกลุ่มเยาวชนให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตามการค้นหาอาชีพเสริมของเยาวชน มิได้เกิดขึ้นและปรากฏผลอย่างรวดเร็ว ภายหลังเสร็จสิ้นงานวิจัย แต่การค้นพบและเรียนรู้สิ่งใหม่ผนวกกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่เดิม จะสามารถก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาให้กับชุมชนในอนาคตได้

ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัย นอกจากจะตอบสนองของโครงการในเรื่อง การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนเพื่อนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนให้พึ่งตนเองในอนาคตได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนและชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงานของ

กลุ่มเยาวชนและปัญหาของชุมชน โดยร่วมกันค้นหา วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ อาชีพ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม ศักยภาพของกลุ่มคน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม วางแผน วิเคราะห์ และรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ก่อนที่จะมีการลงมือปฏิบัติ มีการนำผลการปฏิบัติมาทบทวน วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียแล้วนำมาปรับปรุง การศึกษาวิจัยอาชีพเสริมการผลิตอาหารหมูสูตรผสมสำเล้า เป็นการสร้างความรู้ในเรื่องของการพัฒนาองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ในชุมชน คือการเลี้ยงหมูโดยใช้สำเล้าที่มีอยู่มากในชุมชน ให้มีความเหมาะสมในการเลี้ยงหมูและตรงกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น และเพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชน ลดการพึ่งพิงทรัพยากรจากภายนอกหันมาใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ลดต้นทุนในการเลี้ยง และผลที่ได้ตามมาคือการรวมกลุ่มของกลุ่มเยาวชนเพื่อผลิตอาหารหมูสูตรผสมสำเล้า จำหน่ายในชุมชนและยังสามารถใช้เลี้ยงหมูของตนเองเพื่อเป็นอาชีพเสริมหารายได้ให้กับครอบครัว และมีจิตสำนึกในการรักษาดินถิ่นเกิดและร่วมมือ ประสานงานกับทุกฝ่ายในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคต่องานวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคต่องานวิจัยในครั้งนี้สามารถแยกได้ 2 ลักษณะคือ

1. ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายใน ระยะแรกของการวิจัยกลุ่มเยาวชนและทีมวิจัย ยังขาดประสบการณ์ในการทำวิจัย การเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ต้องมีการเก็บข้อมูลซ้ำหลายรอบ ชาวบ้านเบื่อจึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ในส่วนของกลุ่มเยาวชนและทีมวิจัยไม่ค่อยมีเวลาว่างเพราะบางส่วนเป็นนักศึกษาวันหยุดต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน และบางส่วนเมื่อจบการศึกษาแล้วก็ออกไปทำงานต่างจังหวัดทำให้กระบวนการวิจัยไม่ต่อเนื่อง ต้องมีการสร้างรูน้องขึ้นมาทดแทนตลอดเวลาบางครั้งทำให้งานติดขัดเพราะรูน้องไม่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัย นอกจากนี้ในการทำงานวิจัยต้องประชุมในตอนกลางคืนผู้ปกครองเยาวชนบางคนยังไม่เข้าใจจึงไม่ค่อยอนุญาตให้เยาวชนเข้าร่วมประชุม และบางครั้งการจัดเวทีต่างๆก็ติดธุระงานหรือเก็บเกี่ยวผลผลิตทำให้ต้องเลื่อนกิจกรรมออกไป

2. ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ในระยะที่ 1 ของการวิจัยทางกลุ่มเยาวชนได้มีการคัดเลือกอาชีพเสริมคือการทำไวน์ส้มเขียวหวาน แต่เนื่องจากติดปัญหาที่กฎหมายยังไม่เปิดให้สามารถทำไวน์เสรีได้ จึงได้มีการคัดเลือกอาชีพเสริมใหม่ทำให้เกิดความล่าช้าและไม่เป็นไปตามแผนงาน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การทำงานวิจัยเชิงพัฒนาต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายและการพัฒนาตนเองอยู่เสมอของทีมวิจัย การวิจัยที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมนั้นทีมวิจัยต้องมีการสร้างความศรัทธาให้ชุมชนเห็นถึงความมุ่งมั่นในการที่จะทำงานเพื่อชุมชนและประกอบกับการใช้กระบวนการวิจัยที่เหมาะสมกับชุมชนจะทำให้สามารถทำงานวิจัยได้ง่ายขึ้น

การทำวิจัยเชิงพัฒนาต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน มีจิตสำนึกร่วมกันที่จะแก้ไขปัญหาหรือทำกิจกรรมสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม นอกจากนี้ผู้นำในชุมชนหรือผู้นำองค์กรต่างๆที่อยู่ในชุมชนต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนและชุมชนได้ทราบข้อเสนอแนะในการพัฒนาอาชีพเสริมให้กับเยาวชนและการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้นำในอนาคต

1. ผลการวิจัยแสดงว่าเยาวชนมีความรู้ความสามารถในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนได้ถ้าได้รับการพัฒนา การสนับสนุน ที่ถูกต้องและเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม
2. การส่งเสริมให้เยาวชนมีอาชีพที่เหมาะสมทำอยู่ในชุมชน โดยได้ใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชนคนรุ่นใหม่ จะสามารถพัฒนาอาชีพหรือชุมชนให้เข้มแข็งได้
3. ผลการวิจัยพบว่าการแก้ปัญหาต่างๆในชุมชนถ้ามีกระบวนการในการค้นหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ปัญหา วางแผนในการแก้ไข อย่างเป็นระบบแล้วจะสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนได้ แทนที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาในเรื่องของโครงสร้างเท่านั้น
4. การพัฒนาที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาคน ควรมีการส่งเสริมการวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือกระบวนการในรูปแบบที่ฝึกให้ชาวบ้านรู้จักวิเคราะห์ปัญหาหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นนำไปสู่การมีความสุขอย่างยั่งยืนด้วยตัวของชาวบ้านเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. สำนักงานสนับสนุนการวิจัยท้องถิ่น ควรมีพี่เลี้ยงในการติดตามหนุนเสริมการวิจัยในพื้นที่และพร้อมที่จะเข้าไปช่วยเหลือได้ตลอดเวลา

2. ควรมีการขยายพื้นที่ในการวิจัยให้เพิ่มมากขึ้นเพราะจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนมาก
3. ควรจะมีการค้นหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาชุมชน สนับสนุนการทำวิจัยในชุมชนเพราะการวิจัยเป็นการเพิ่มความรู้ความสามารถในการพัฒนาชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งได้

องค์ความรู้ในการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยทีมเยาวชน

1. **การบริหารกลุ่ม** กลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายและมีอิสระทางด้านความคิด รักความสนุกสนาน ซึ่งการรวมกลุ่มเยาวชนทำกิจกรรมต่างนั้น ผู้นำต้องมีศักยภาพในด้านความคิด การกล้าแสดงออก และการลงมือทำเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กลุ่มเยาวชน
2. **การประสานงาน** การประสานงานกลุ่มเยาวชนผู้นำหรือผู้ประสานงานต้องเป็นกลาง และสามารถประสานได้กับทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นเยาวชน ผู้ปกครองเยาวชน ผู้นำชุมชน หรือองค์กรต่างๆ
3. **การบริหารจัดการงบประมาณ** ในกลุ่มควรมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจนโดยเฉพาะด้านการเงิน ผู้นำหรือหัวหน้าโครงการไม่ควรถืองบประมาณเองเพื่อความโปร่งใสในการทำงาน และการใช้จ่ายทุกอย่างควรแจ้งให้เยาวชนทราบในที่ประชุม ถ้ามีผู้ปกครอง หรือผู้นำชุมชนมีส่วนรับรู้จะดีมาก
4. **การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มเยาวชน** เยาวชนเป็นผู้ที่มีความคิดอิสระและเมื่อไม่พอใจสิ่งใดก็มักจะไม่พูดแต่จะแสดงออกในด้านการกระทำหรือพูดกับเพื่อน ผู้นำต้องเป็นกลางและต้องหาวิธีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้ได้โดยวิธีการที่ไม่ทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดรู้สึกผิด
5. **การรวมกลุ่มเยาวชนต้องมีกิจกรรมให้กลุ่มทำตลอดอย่างต่อเนื่อง** และกิจกรรมที่ต้องมาจากความสมัครใจหรือเป็นมติจากกลุ่มและกิจกรรมที่ทำร่วมกับกลุ่มเยาวชนต้องไม่เครียดจนเกินไปหรือถ้าเป็นกิจกรรมที่เครียดต้องมีกลวิธีคลายเครียดหรือช่วงเวลาพักผ่อน

บรรณานุกรม

สภาองค์การพัฒนาด็กและเยาวชน. สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนไทย : จากอดีตสู่อนาคต.

พ.ศ. 2543.

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ. สถานภาพเด็กเยาวชนและครอบครัวไทยในยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง. พ.ศ. 2541.

วิทยากร เชื้อวกุล. ทางรอดของประเทศไทย ปฏิบัติกรอบวิธีคิดและระบบการเรียนรู้ใหม่.

พ.ศ. 2544.

ปรีชา อุตระกุล. ทำเนียบผู้รู้ท้องถิ่น กองทุนเพื่อสังคม. พ.ศ. 2545.

ชลธิ์ สัตยวัฒนา. ทำเนียบผู้รู้ท้องถิ่น กองทุนเพื่อสังคม. พ.ศ. 2545.

ประเวศ วะสี. ทำเนียบผู้รู้ท้องถิ่น กองทุนเพื่อสังคม. พ.ศ. 2545.

อนุก นาเคบุตร. ทำเนียบผู้รู้ท้องถิ่น กองทุนเพื่อสังคม. พ.ศ. 2545.

สามารถ จันทสุรย์. ทำเนียบผู้รู้ท้องถิ่น กองทุนเพื่อสังคม. พ.ศ. 2545.

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนีย์ สีลาตระกูล. ทำเนียบผู้รู้ท้องถิ่น. พ.ศ. 2545.

ดร.สมคิด พรหมจ้อย และคณะ. พลวัตวัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น. พ.ศ. 2545.

ประเวศ วะสี และ คณะ. ยุทธศาสตร์เพื่อเอกชน : ความยากจน. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนาและสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. พ.ศ. 2545.

พิทยา ว่องกุล. พลวัตวัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น. พ.ศ. 2543.

อุทัย คันโธ. อาหารและการผลิตอาหารเลี้ยงสุกรและสัตว์ปีก. ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรแห่งชาติ. ภาควิชาสัตวบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน นครปฐม. พ.ศ. 2529.

ทีมวิจัยได้อะไรบ้างจากการทำวิจัย

นายบรรณันท์ มาเฟื่อง (ทีมวิจัย)

การทำได้ประสบการณ์หลายอย่าง เช่น การบริหารจัดการงบประมาณและการทำงานร่วมกันเป็นทีม การแก้ไขปัญหาและหาทางออกในการทำงานร่วมกันต่อไป

นางสาวบัวหลัน กาญจนะ (ทีมวิจัย)

การทำงานวิจัยได้ประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชน มีการคลุกคลีสนิทสนมกับชาวบ้านมากขึ้น และได้รู้ถึงสถานการณ์ในหมู่บ้านและของกลุ่มเยาวชน

นางสาวสุรรัตน์ จันเจ็ก (ทีมวิจัย)

ได้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆในหมู่บ้านมากขึ้น ได้ความกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมากขึ้น และมีความสัมพันธ์ในกลุ่มทีมวิจัยมากขึ้น รู้ถึงปัญหาข้อดี ข้อเสียในหมู่บ้าน

นางสาวแสงดาว สวนรณ (ทีมวิจัย)

ทำให้เรารู้จักความรับผิดชอบมากขึ้น รู้จักแบ่งเวลา และทำให้เรารู้จักการบริหารงบประมาณทำให้มีประสบการณ์ ในชีวิตการทำงานวิจัยร่วมกับชุมชน ซึ่งการทำงานวิจัยเป็นการทำงานของคนที่จบปริญญา แต่เราเป็นเยาวชนสามารถทำวิจัยได้ และได้รู้ถึงสถานภาพของชุมชน และมีความภูมิใจที่ได้เก็บรวบรวมประวัติชุมชน เพื่อให้รุ่นต่อไปได้ศึกษา การทำงานวิจัยเมื่อได้ไปพูดคุยกับเพื่อนๆที่โรงเรียนเพื่อนๆรู้สึกว่ายากทำงานวิจัยร่วมกับเราและอยากให้หมู่บ้านของตนเองเป็นแบบเยาวชนบ้านวังลึก และเวลาทำรายงานส่งอาจารย์เพื่อนๆมักมอบหมายให้ช่วยในการเรียบเรียงข้อมูลหรือทำคำนำเพราะเพื่อนๆบอกว่า เราสามารถใช้คำพูดหรือภาษาเขียนที่ดีเช่น ศักยภาพของชุมชน ประสิทธิภาพ จะนำไปใช้ในการทำรายงานได้ และได้รู้จักการแก้ปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มโดยมีการประชุมเปิดใจคุยกันเพื่อแก้ไขปัญหา

นางสาววรรณนิศา ขอสุข (ทีมวิจัย)

สามารถเข้ากับชาวบ้านได้ เมื่อก่อนไม่ค่อยรู้จักชาวบ้าน แต่ปัจจุบันเวลาไปที่ไหนชาวบ้านก็จะทักทายเสมอ และรู้จักแบ่งเวลาระหว่างเรียนและทำงานวิจัยและมีความรับผิดชอบสูงขึ้น

นางสาวน้ำค้าง ศรีอ้าย (ทีมวิจัย)

ได้ความรู้การบริหารงบประมาณ การทำบัญชี การทำงานเป็นกลุ่ม และบางครั้งมีความท้อแท้เพราะต้องเรียนหนังสือเวลาใกล้สอบก็จะมีภาระนัดประชุมทำให้มีผลกระทบการเรียนบ้าง

นายรัชชัย ไชยดี (ทีมวิจัย)

เห็นเยาวชนมีการช่วยงานกันดี และมีแนวร่วมในการทำงานมากขึ้น ซึ่งเมื่อก่อนการทำงานของกลุ่มเยาวชนไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นแต่พอ สกว. เข้ามา รู้สึกว่ากลุ่มเยาวชนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น และ สกว. ทำให้รู้จักการทำงานร่วมกับชาวบ้าน และการทำงานของกลุ่มเยาวชนก็มีผลย้อนกลับมาต่อน้องชาวบ้านจะเห็นความสำคัญของกลุ่มเยาวชนมากขึ้น

ทีมน้องใหม่ (คมสัน, ท็อป, เอ, เอ็ม, ปุ๊, วี)

เห็นพี่ๆ ทำงานมีความสุขสนุกสนานและเห็นพี่ๆ เดินทางไปเข้าค่าย ไปทำงานในที่ต่างก็อยากจะไปร่วมด้วย และอยากได้ประสบการณ์ในการทำงานและเห็นพี่ๆทำงานเหนื่อยกันมากจึงอยากมาช่วย

นายมงคล ธิเปียง (หัวหน้าทีมวิจัย)

การทำงานวิจัยได้ประสบการณ์หลายๆ อย่าง ที่สำคัญคือทำให้กลุ่มเยาวชนรู้จักทำงานกับชุมชน มีจิตสำนึกรักบ้านเกิดมากขึ้นและรู้จักแก้ปัญหาในการทำงานเป็นกลุ่ม